

Att vända muggen

Insatser, idéer och inspiration
för att se EU-medborgare som resurs

*”Jag har ett riktigt jobb,
med riktigt kontrakt.
Jag vet vad jag ska göra,
det blir en rutin och en
struktur, och för ett par
timmar kan jag lämna
gatuförsäljning och
tiggeri bakom mig.”*

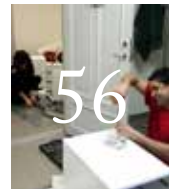
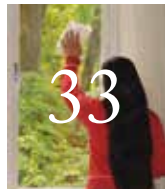
COSMINA,
deltagare i Praktik och yrkessvenska
Läs mer på sidan 30!

Stadsmissionen 2016. Nationell projektledare: Tove Franzson
Lokala projektledare: Christian Tigerblad, Malin Nylén, Mircea Budulean & Mihaela Suleap
Text: Tove Franzson, Malin Nylén, Mihaela Suleap
Tryck:
Producerat av Hemma.com
Foto fram- och baksida: Linus Forsberg.

Alla personer som nämns i rapporten finns på riktigt, endast namnen är ändrade.

Innehåll

- 5 Insatta EU-medborgare i innanförskap
- 6 Elena

8 OM PROJEKTET

11 MÄNNISKORNA VI MÖTER

- 13 Vilka är de som kommer hit?
- 14 Drömmar om en bättre framtid
- 15 Situationen i hemländerna
- 17 Situationen i Sverige
- 18 Utanförskapets konsekvenser
- 19 I arbetet med människor i utanförskap

20 UTBILDNINGSSATSER

- 22 Alfabetisering
- 23 Allmän svenska/engelska
- 24 Motorsågskörkort
- 25 Stäutbildning
- 26 Samhällsinformation
- 27 Jobba i Sverige-kurs

29 INSATSBESKRIVNINGAR

- 30 Praktik och yrkessvenska
- 33 Bemanning
- 36 Externt samarbete
- 38 Syateljén
- 41 Tillverkning och tillfällig försäljning
- 46 Digital presentation
- 49 Företagsanställning
- 53 Privatanställning
- 56 Starta eget
- 57 Liverpool städ och trädgård
- 58 Florin berättar
- 59 Cykelhyllan Agatator
- 63 Egenanställning
- 65 Arbetscoaching

71 DEN SVENSKA ARBETSMARKNADEN

- 72 Rättigheter för EU-medborgare som befinner sig i Sverige
- 75 Arbetsförmedlingen
- 77 Skatteverket och skatteregler
- 80 Arbetsgivarens ansvar och skyldigheter
- 84 Lön och löneutbetalning
- 85 Försäljning på torg och marknad
- 90 Från utsatthet och utanförskap till insatthet och innanförskap

93 BILAGOR

- 94 Att arbeta som anställd i Sverige
- 97 Angajare cu contract în Suedia
- 100 Приложение 1 Работа като служител в Швеция
- 104 Planering: Jobba i Sverige-kurs
- 107 Planering: Arbetscoaching
- 109 om crossroads
- 110 Tack till
- 110 Källor (ej komplett ännu)

MED LUND, BURLOV, SVEDALA, VELLINGE OCH SPORT

MALMÖ

Varlars vinnor. Från MFF till Marabou - en resa som välar. Om Kjetil Amundsen blev riktigt välgamma. Men han har bara gjort ett klaga om sin tid i MFF, som inte får nämna de miljoner i övergångssumma för honom. 81

JOBSPROJEKT FÖR EU-MEDBORGARE

Familjen Grigore kom till Malmö från Rumänien för sex månader sedan. Nu har de skett inställt på att bli egenföretagare. Här tillverkar Angela och Carla cykelhyllor på Superbådden.

Deras framtid hänger på hylla

VÄSTRA HÄMMEN

■ Carla, Roberto, Alex och Angela är helt vanliga EU-medborgare. På dagarna tigger de pengar och samlar burkar i Malmö. Snart hoppas de kunna starta eget. Deras nisch? Cykelhyllor för exklusiva hojar.

Västra är åter tvångsrelaterade arbetslösa till Norge för att jobba. Där är det enkelt att få ett arbete och vems ämnen får lita beakt. Så var det inte en år de tvångsrelaterade EU-medborgarna. Ditt Osterosjö på söder sig till Malmö. En del tigger pengar på gatorna, en del använder burkar för att tjäna försörjning. Det vill riksdagsutskottet överlagra stadens kommuner ändra på - tillsammans med EU-migranterna.

Familjen Grigore från Rumänien deltar just nu i utskottets "De små etta jobb inställt" där målet är att bli självförsörjande.

Nere i cykelverkstaden på Superbådden i Västra hamnen tillverkar familjen Grigore cykelhyllor i massivt trä. Det är helt enkelt en hylla som man kan hänga sin cykel på inombes. Det finns en växande osäkerhet för det här. Folk bor trångt och man har sin sitt dyra cykel i lägenhet-

ten och hänger den på väggen. Det blir som en mobil isack, säger Christian Tigerblad, projektledare på Utbildningsenheten i Skåne. Det är han som hjälper familjen att starta eget företag. Medan besöksstaten har också boplatser på utskottets. "Nu befinner vi oss i guldåren för cykelhyllor", säger Christian Tigerblad. Carla och Roberto Grigore kom till Malmö tillsammans med sin son Alex och hans flickvän för att möta utskottet. Efter någon timme är man överens om att starta eget företag. Efter någon timme är man överens om att starta eget företag. Efter någon timme är man överens om att starta eget företag.

FAKTA

Ena fria rörlighet

- För EU-medborgare gäller att alla EU-medborgare får resa till ett annat EU-land och stanna där i upp till tre månader utan att behöva visa eller betala inresa.
- De som har ett jobb i ett annat EU-land, får stanna i upp till tre månader utan att behöva visa eller betala inresa.
- De som har ett jobb i ett annat EU-land, får stanna i upp till tre månader utan att behöva visa eller betala inresa.
- De som har ett jobb i ett annat EU-land, får stanna i upp till tre månader utan att behöva visa eller betala inresa.

Efter det försökte vi sälja grönsaker på torget. Men det öppnade hela tiden nya möjligheter så till slut gick det inte längre, säger Roberto Grigore. Därifrån är familjen i Malmö. Våra vänner sa att det bästa är att ta hand. Vi vill skapa oss en bättre framtid. Första tiden bodde familjen i Johannekyrkan. Sedan har vi bott i parken. Det har varit som ett hotell med många gästerna i parken, säger Alex Grigore. Nu är familjen instabla de har en hylla i Malmö. På dagarna försörjer de sig genom att tigger och samla burkar. Men på eftermiddagarna läser de böcker och lyssnar på radio. Vi vill jobba och bli som vanliga människor. Vi hoppas

komma till på egna ben med hjälp av detta, säger Roberto Grigore. Det finns omkring 100 sådana EU-migranter i Malmö, enligt Christian Tigerblad. Han har träffat de första. Väckigt många har ett utbildningsutbud som G- och H- och har till exempel jobbat på bygg och grönvård i Spanien, Italien och Portugal. Men det finns inte dokumentation. I Sverige ställs det höga krav på formell utbildning och dokumenterad arbetsloshetsersättning. Vi vill ta tillvara på deras kompetens, säger han.

TEXT: ANDRÉ PERSSON

FOTO: HUSKINÉL ALARI

Familjen Grigores nystartade företag omnämndes i flera tidningar. Foto: Christian Tigerblad.

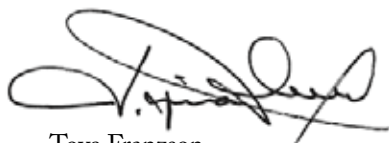
Insatta EU-medborgare i innanförskap

Sveriges Stadsmissioner har sedan flera år tillbaka mött EU-medborgare i utsatthet, människor som lever i ett utanförskap både i sitt hemland och i Sverige. De är från delar av Europa där den ekonomiska krisen slagit hårt mot industrier och arbetsmarknad. De kommer till Sverige i hopp om att försörja sig.

Många av dem som Stadsmissionerna möter har ingen kännedom om svenska förhållanden, svensk arbetsmarknad och regler. Få talar svenska.

I de flesta fall är det levnadsvillkoren i hemlandet som gör att man kommer till Sverige för att arbeta. När arbetsmarknaden inte möter denna arbetsresurs hamnar många på gatan och tigger. Då utsatta människor syns utanför livsmedelsbutiker, på stationer och andra offentliga utrymmen har en debatt blossat upp i Sverige gällande tiggeri. Förbud har diskuterats och politiker har uppmanat att inte skänka pengar i muggen.

Sveriges Stadsmissioner anser att diskussionen är felaktig. Att diskutera tiggeriets vara eller inte vara handlar inte om att lösa problem, utan snarare om att mörklägga ett symptom på stor fattigdom i närsamhället som vi inte orkar se.

Tove Franzson,
Nationell projektledare,
EU-migranter som resurs

Diskussionen borde i stället handla om fattigdomsbekämpning bland människor i stor utsatthet.

Boten mot fattigdom är utbildning, möjlighet till försörjning och inkludering – inte förbud och avståndstagande. När fattigdomen kommer närmre är det allas vårt ansvar att inte blunda, utan bidra. Med stöd av PostkodLotteriet har Sveriges Stadsmissioner drivit projektet ”EU-migranter som resurs,” som arbetat med utbildande och arbetsintegrerande insatser för att föra människor närmare försörjning och egenmakt.

Varje utsatt EU-medborgare i utanförskap måste bli en insatt EU-medborgare i innanförskap. Att vara insatt, att ha utbildning och kunskap, gör att människor kan tillvarata sina rättigheter, och skapar förutsättningar för arbete och försörjning. Att inkluderas i samhället gör att människor kan gå från utanförskap till innanförskap.

Den här boken beskriver Sveriges Stadsmissioners bidrag. Vi hoppas den ska inspirera och ge verktyg till andra att fortsätta arbetet för insatta EU-medborgare i innanförskap i Sverige och Europa.

Elena

Elena är glad att hon har ett jobb. Hon har omprövat sina värderingar och hennes syn på framtiden ser betydligt ljusare ut idag. Annat var det då, för fyra år sedan, när hon kom till Sverige för första gången.

Elena växte upp tillsammans med sina föräldrar och bröder i en liten by i östra Rumänien. Hennes bröder fick gå i skolan, men inte Elena. Traditionen sa att det var en skam för flickor att gå i skolan. Därför lärde hon sig aldrig att läsa eller skriva.

Åren gick och hon gifte sig med sin man. När hon var fjorton år föddes hon parets första barn, en son. Efter två år föddes en dotter. När Elena var 17 år åkte hon till Sverige första gången. Innan dess hade hon varit i Italien.

Hemma i Rumänien finns Elenas mamma och tar hand om de två barnen. Under de fyra år som Elena och hennes man kommit till Sverige, har de åkt hem en gång varje år och stannat ett par, tre månader åt gången. Men de ringer till barnen varje dag.

Här i Sverige bor hon, hennes man och åtta andra personer tillsammans i tält. Ungefär en månad kan de bo på samma plats, sedan kommer polisen och informerar om att de måste flytta. Det har hänt att de flyttat för kort bit från den tidigare platsen. Då tar polisen alla deras ägodelar, både tält och kläder, utan att säga till dem först. Några av dem hon bor tillsammans med tigger, några samlar pant och några jobbar. Själv sitter Elena på gatan och ber om pengar. Hon tycker inte om

att tigga, men ser inget annat val. De pengar hon får räcker inte till att betala hyra för en lägenhet i Sverige.

Elena började komma till Crossroads för att få stöd och lite mat. Det var på Crossroads hon träffade projektledaren. Hon frågade efter jobb och hon var den första personen som kom med i projektet. Elena började delta i en alfabetiseringskurs. Det har gjort att hon lärt sig läsa och skriva lite grand, något hon är mycket stolt över.

I juni 2015 fick Elena sin första anställning. Hennes arbetsuppgift var att städa i Crossroads lokaler. Innan hon började visste hon inte hur det skulle gå och om hon skulle klara av jobbet. Hon var jättenervös och stressad. Nu har hon lärt sig och vet att hon gör ett bra jobb.

Efter hand växte hennes uppdrag och hon fick även ansvar för att städa i en Second Hand-butik. Eftersom hon var tvungen att städa där innan personalen började för dagen, fick hon tillgång till både egen nyckel och larmkod. Det var ett stort förtroende – att någon litade på henne! Hon fick också introducera och lära upp en ny kollega.

Utöver Elenas städuppdrag medverkade hon i andra projektinsatser och sammantaget har hennes arbetstid blivit nästan en halvtidstjänst under året.

Nu i höst har Elenas son börjat skolan i hemlandet. Om ett par år ska även hennes dotter gå i skolan. Skolan ser Elena numera som en självklarhet. Hon vill att båda barnen

”Hon frågade efter jobb och hon var den första personen som kom med i projektet. Elena började delta i en alfabetiseringskurs. Det har gjort att hon lärt sig läsa och skriva lite grand, något hon är mycket stolt över.”

ska gå ut hela grundskolan och förhoppningsvis även fortsätta på gymnasiet.

Elena är så glad att hon fått denna chans. Tack vare de kunskaper och erfarenheter hon har fått genom att lära sig läsa och att jobba i Sverige, har hennes värderingar om skola och utbildningens roll för barnens framtid ändrats. Även hennes eget självförtroende har ökat. När hon

jobbar möts hon med respekt och är som en bland alla andra på en arbetsplats, hon ingår i ett sammanhang. Elena har börjat drömma om framtiden; att jobba och tjäna pengar så familjen kan bo i en lägenhet och att pengarna räcker till mat och hyra.

Det som har hänt i Sverige har gjort skillnad för Elena och lämnat avtryck som kommer att påverka riktningen i hennes och familjens liv.

Elena har lärt sig läsa och skriva, fått ett arbete och har en annan framtidstro.

Om projektet

Med tolkhjälp berättar Andreea om sitt liv i hemlandet och i Sverige under en samtalskväll som anordnades i samband med Pop-up butiken. Foto: Linus Forsberg

”EU-migranter som resurs” är ett projekt som bedrivits hos stadsmissionerna i Linköping, Skåne, Stockholm och Uppsala, med stöd av Postkod-Lotteriet. Syftet med projektet är att arbeta för mångfald och tolerans och bidra till en mer nyanserad och positiv bild av människor som befinner sig i Sverige och huvudsakligen försörjer sig genom tiggeri.

Målet med projektet är att föra människor närmare arbetsmarknaden och öka individens egenmakt genom arbetsintegrerande och utbildande insatser.

Under åren 2014–2016 har aktiviteter och insatser prövats och utvärderats. Våra sammantagna lärdomar är sammanställda som

”koncept” och illustrerade med berättelser om personer som deltagit. Vår förhoppning är att sprida idéer och ge inspiration till andra som också vill engagera sig.

Projektet har visat att det finns stora utmaningar avseende den situation EU-medborgare i utsatthet befinner sig i, både i sitt hemland och här i Sverige. Dessutom råder otydlighet och okunskap gällande lagar och regler kring bland annat arbete, beskattning och löneutbetalning avseende EU-medborgare i Sverige. Därför finns fördjupningar i dessa delar i varsitt kapitel.

Tiggeridebatten i Sverige handlar ofta om att hjälpa de utsatta EU-medborgarna på plats i hemlandet med långsiktiga och strukturella lösningar, istället för att stötta dem här. Sveriges Stadsmissioner anser också att långsiktiga

och strukturella förändringar i hemländerna är nödvändiga. Men långsiktiga förändringar tar tid. Därför behövs det samtidigt insatser här och nu, där de befinner sig. Det kan vara i form av basbehov, men också framåtsyftande insatser som rådgivning och utbildning som stöd på vägen till arbete och egenmakt.

I samband med migration används begreppen push- och pull-faktorer. (Katarina Olsson och Bertil Vilhelmsson) Push-faktorer är de effekter som driver en människa att välja bort något, medan pull-faktorer är de som får en människa att välja till något. Push-faktorerna i det här sammanhanget är alltför svåra levnadsvillkor i hemlandet, medan pull-faktorerna kan vara förhoppningar om arbete och inkomst.

Det är hemlandets, det vill säga statens och kommunernas, ansvar att se till att push-faktorerna försvinner. Önskvärt är att den som vill bo i sitt hemland har möjligheter att göra det, och att den som vill flytta till Sverige inte nödgas göra det av fattigdom. Först då kan man i någon reell mening tala om att människor gör ett aktivt val när de lämnar sitt hemland. Det officiella samhällets insatser kan kompletteras och stötts upp av ideella organisationer, både inhemska och utländska.

I Sverige ges uttryck för en önskan att minska pull-faktorerna, till exempel genom att införa tiggeriförbud, underlätta för avhysningar samt vara restriktiv i att erbjuda skola, tak över huvudet och arbetsintegrerande insatser. För allmänheten i Sverige kan detta kanske innebära att man i lägre utsträckning behöver se fattigdomen. En minskning av pull-faktorerna påverkar dock

inte push-faktorerna. Så länge det är eländigt hemma, kommer människor att ge sig av i hopp om en bättre framtid. Frågan är då vilka alternativ som erbjuds.

Projektet har haft i uppdrag att möta människor här och nu, och försöka ge dem stöd att hitta alternativ till tiggeri. Här och nu, för vi tror att det vi gör här och nu, kan göra skillnad även där och i framtiden. Varje människa som får arbeta, slipper att tigga just den stunden. Varje människa som kan ta sig ur tiggeri blir en inspiration och en förebild – för människor nu och här, men också för barn och familj hemma.

Vi har kunnat mäta antalet insatser, och vi har kunnat mäta antalet arbetade timmar, antalet lektioner i svenska och hur många personer som skrivit sitt CV. Vi har däremot inte kunnat mäta värdet av människors glädje, ökad självkänsla eller hopp. Vi har inte kunnat mäta värdet när en människa skriver

på sitt livs första kontrakt eller för några timmar har en strukturerad och trygg tillvaro, ljuset i ögonen när man får den första löneutbetalningen, eller känslan av att få sitta med vid fikabor-det på arbetsplatsen. Vi har inte kunnat mäta värdet när någon tragglar sig igenom sin första text eller säger sig förstår hur viktigt det är med

”men också framåtsyftande insatser som rådgivning och utbildning som stöd på vägen till arbete och egenmakt.”

skolgång för barnen. Inte heller har vi kunnat mäta känslan när någon för första gången får förtroendet att ha egen nyckel, eller möten mellan människor tvärs över alla språksvårigheter. Inget av detta har vi kunnat mäta, men vi vet att det har gjort skillnad. De ögonblicken finns kvar, och de har inneburit att en människa har kommit en liten bit på vägen mot att ta makten över sitt eget liv.

*”Jag vill ha ett
jobb istället.
Inte titta.”*

Andreea, 23 år från Rumänien.

Människorna vi möter

Vilka är de? Varför kommer de hit? Det är frågor vi projektledare ofta får. Vi ska försöka besvara dem så gott det låter sig göras. Vi gör det utifrån de berättelser människor vi mött delat med oss, utifrån våra egna erfarenheter och upplevelser samt de kunskaper vi tagit del av i andra hand genom föreläsningar och seminarier samt utifrån läst litteratur.

MINA PENGAR
DÄREKÄR INTE ATT
KÖPA BUSSBYLETT
FLEP ROMÄNIEN PÅ GR
VILL ANNA HJÄLPA
LÖRDAG
SUSANNA TACK

HJÄLP MIG KÄRA GUD
HJÄLP MIG OCH MINA BARN OCH
MIN FAMILJ, SÅ ATT ALLA FÅR
MÅ BRA OCH VARA TRISKA.
HJÄLP OSS OCH SKYDDA OSS FRÅN
BEKYMMER OCH SVÅRA SJUKDOMAR
SNALLA!
HJÄLP MIG OCH MINA FYRA BARN ATT
FÅ ETT BÄTTRE LIV! TACK SNALLA
MIG

JAG ÄR VÄLDIG
FATTIG HJÄLP MIG
OM DU KAN
TACK.

SNALLA, HJÄLP
MIG. JAG HAR INGEN
BOSTAD. KVARTER
ROMÄNIEN PÅ GR
UND. ADOVERSÄM
NINGAR. TACK.
SÄMICKEII

Hej!
Jag heter Gheorghe.
Jag har 4 barn och vi
har inga pengar för
dem att gå till skolan.
Snälla hjälpa oss med
lite pengar.
Tack så mycket och
Gud hjälpa Er

TACK SÅ
HEMSKT MYCKET
FÖR ALLT

Jag vill åka hem
och SLUTA TÄGGA
Snälla, hjälp mig
en sista gång!
Snart Tack!
Veronica

MINA PENGAR
DÄREKÄR INTE ATT
KÖPA BUSSBYLETT

Vilka är de som kommer hit?

Ingen vill sitta på gatan och tigga. Ingen vill leva långt från familj och socialt sammanhang, och försörja sig genom att be om pengar. Många har ändå sett det som det enda möjliga alternativet.

De berättelser vi tar del av i våra möten liknar i mångt och mycket varandra. Vi får beskrivningar av eländiga hus utan el och vatten och svårigheter att få ihop pengar till mat, kläder och skolgång för barnen.

I många sammanhang möter vi uppfattningen att de som är här och tigger är rumänska romer. Det är bara delvis sant. Romer är inte någon homogen grupp. Vi träffar olika grupper som definierar sig själva som romer, men definitivt inte går med på att definiera varandra som romer. Vi träffar grupper som av majoritetssamhället, och av många svenskar, definieras som romer – men som inte själva kallar sig det. Det har föranlett oss att fundera över vem som har rätten att definiera

en individs etnicitet och tillhörighet. Är det majoritetssamhället, kontexten individen befinner sig i eller helt enkelt individen själv? De som kommer är fattiga människor från olika länder, och med olika etnicitet, som inte ser några möjligheter till försörjning i det land där de är födda. De kan vara romer, men det kan också vara etniska rumäner, bulgarer, polacker eller tredjelandsmedborgare.

För vårt projekt är det inte intressant om en

Jeden ommen sll kahbop opwnb owob obn ebn on bnobn bn.

**”Ingen lämnar
sitt hem och sitt
sammanhang för en
osäker framtid utan
att hoppas på att
allt ska bli bättre”**

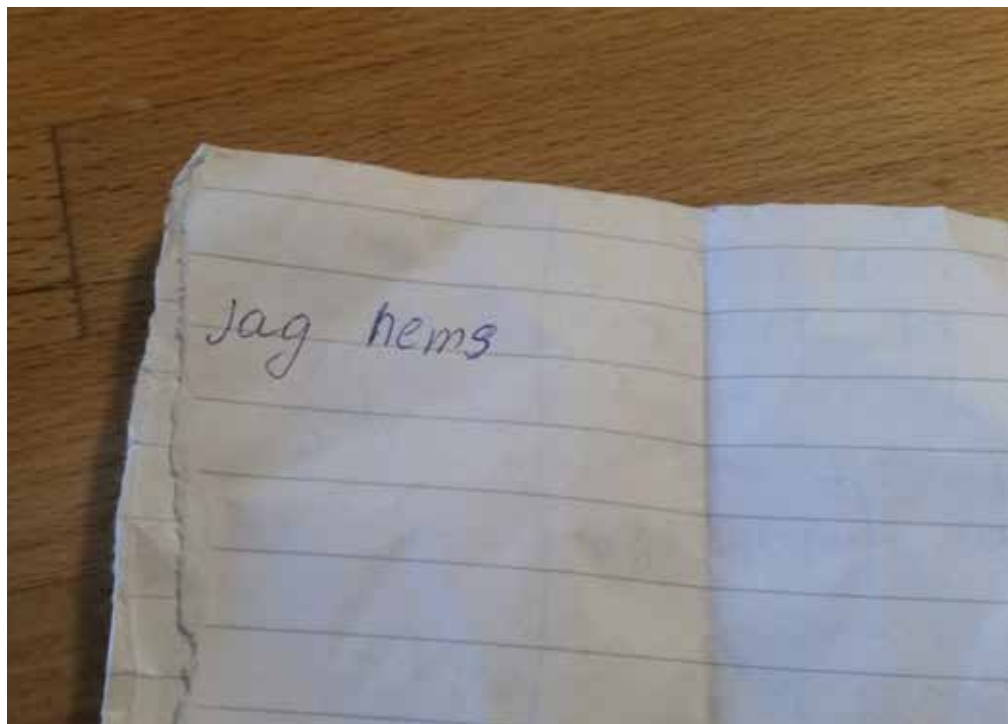
VASILE BURTEA

människa definierar sig som rom eller inte. Det är däremot intressant att veta vilket språk som hen kommunicerar bäst på, hur situationen i hemlandet ser ut, vilka drömmar och förhoppningar hen har och hur vi bäst kan stödja personen.

Det finns alltså inget tydligt ”de” – bara människor som lever i fattigdom med drömmar om en bättre framtid.

Drömmar om en bättre framtid

"Jag skäms". Katerinas minneslapp beskriver vad hon känner när hon tigger.

De som kommer till Sverige har valt att försöka förändra sin situation. De vill investera för en bättre framtid och väljer att skaffa pengar på det sätt som är mest lönsamt och logiskt. Många vill i första hand arbeta. När de upptäcker att det är svårt att få ett arbete i Sverige, är den utväg de ser att tigga och panta burkar.

Tiggeriet ses i någon mån som ett slags jobb. Att samla burkar anses av de flesta vara en mindre skamfylld sysselsättning än att tigga.

Det är vanligt att man samlar pengar till mat och löpande utgifter för exempelvis skolgång för barnen. Man vill också förbättra sin bostad genom att dra in el och vatten i sitt hus, eller laga ett läckande tak. Vi har också mött människor som samlar till en dator till barnen, för att de ska ha samma förutsättningar i skolan som andra barn. El, tak över huvudet och en dator kan på ett ingripande sätt påverka ett barns förutsättningar att göra läxor. Att ha nya kläder, en dator eller mobiltelefon, att ha råd att köpa ett mellanmål, att få vara som alla andra barn, ger bättre förutsättningar att fortsätta sin utbildning.

Situationen i hemländerna

Människorna som är här kommer från olika länder, men det stora flertalet kommer från Rumänien eller Bulgarien, som fram till slutet av 1980-talet var under kommunistiskt styre. När länderna övergav kommunismen, skedde stora strukturomvandlingar från planekonomi till öppen marknadsekonomi. Industrier lades ner och arbetstillfällena försvann.

Storskaliga jordbruk styckades upp och blev mindre effektiva. Under kommunisttiden rådde arbetsplikt i Rumänien och man fick ofta ett arbete eller landområde tilldelat av staten. I samband med övergången till marknadsekonomi försvann det systemet.

I mitten av 1990-talet började en mer påtaglig migration, då många människor sökte sig till sydeuropeiska länder för tillfälliga säsongsarbeten inom framförallt jordbrukssektorn. Den internationella finansiella krisen under åren 2007-2008 ledde till att arbetstillfällena blev färre även i de sydeuropeiska länderna, och de tillfälliga arbeten som tidigare fanns i jordbrukssektorn blev betydligt färre. Möjligheterna för de östeuropeiska migranterna att hitta enklare arbeten minskade. Därför började de söka sig även till Sverige och andra europeiska länder. (föreläsning Burtea 2015)

Fortfarande är det svårt att hitta jobb i Bulgarien och i Rumänien, även för den som har en eftergymnasial utbildning. Arbetsmarkna-

den består till stor del av jobb inom tjänstesektorn. De jobb som finns inom tillverkningsindustrin kräver ofta yrkeskvalifikation. De flesta arbetstillfällena finns i stora städer. Småstäder och landsbygd präglas av hög arbetslöshet.

Lönerna är låga i jämförelse med levnadsomkostnaderna. Att ha råd med mat, kläder, hyra och räkningar är inte alltid en självklarhet även om man har en inkomst. Föräldrar har rätt till barnbidrag om barnet är registrerat. För många är det den enda fasta inkomsten, och den räcker inte för att täcka en familjs utgifter. Vissa har rätt till försörjningsstöd, men även det är på en så

låg nivå att det inte räcker. (Burtea 2015)

Bostäderna för den fattigaste delen av befolkningen saknar el, vatten eller värme. Trångboddheten är utbredd och oron för vräkning stor bland dem som inte äger marken där huset står. Segregationen gör att politikerna kan blunda för de fattigaste områdena och exkludera dem från samhällsbygget.

I Rumänien har man rätt till sjukförsäkring om man är minderårig eller student, har ett jobb eller är familjemedlem till någon som har ett jobb. Även försörjningsstöd ger rätt till sjukförsäkring. Ingår man inte i dessa kategorier har man endast rätt till akut vård. Även om man har sjukförsäkring finns det andra avgifter. Att lämna prover, vistas på sjukhus och köpa medicin kostar mycket mer än vad en fattig familj har råd med. Dessutom finns en misstro i individens kontakt med

”Föräldrar har rätt till barnbidrag om barnet är registrerat. För många är det den enda fasta inkomsten, och den räcker inte för att täcka en familjs utgifter.”

Människor odlar och försöker sälja skörden direkt på väggkanten utanför sina hem, precis som grannhusen runt omkring också gör.

sjukvården, liksom i kontakter med andra samhällsinstitutioner. Man litar inte på att myndighetens representant ska göra sitt jobb ordentligt. Då upprättar individen ett personligt kontrakt med denne i form av pengar, en muta. Det är en utgift som har blivit en självklarhet, och något alla inte har råd med.

I Bulgarien finns en obligatorisk, men avgiftsbelagd, sjukförsäkring. Många prioriterar dock bort den utgiften, och står därmed utan sjukförsäkring. I de fall man saknar sjukförsäkring blir man utan vård, eller får betala för den.

Skolan i de båda länderna är obligatorisk och gratis, men det finns många dolda kostnader i samband med skolgången, till exempel skolmaterial och resekostnader. I Rumänien förväntas man också betala till skolfonden. Det är en inofficiell fond som går till renovering av klassrum, inköp av möbler eller skolutflykter. Trots att skolan är obligatorisk är skolavhopp ett stort problem bland den fattiga

delen av befolkningen, och myndigheternas uppföljning av att barnen verkligen går i skolan är undermålig. (Burtea 2015)

För de människor som av majoritetssamhället eller av sig själva definieras som romer tillkommer dessutom djup diskriminering som grupp. Gruppen har varit illa ansedd under många hundra år, och i Rumänien var romerna bokstavligen talat slavar fram till mitten på 1800-talet. Under bara det senaste århundradet har gruppen utsatts för förföljelse, avhysningar, förintelseläger, våldsamma attacker, nekats skolgång och tillhörighet i samhället. Stigmatiseringen är så djup, att romer som nått akademisk och materiell framgång fortfarande förnekar sitt romska ursprung och detta bidrar till att vidmakthålla den diskriminerande ordningen. Även om många romska aktivister jobbar hårt, både med egenmakt inom den egna gruppen och med opinionsbildning inom allmänheten,

”Fördomar har naturaliserats och myndigheterna har mycket arbete kvar att göra för att uppnå likabehandling och lika rättigheter för alla medborgare oavsett etnicitet.”

ändras majoritetssamhällets uppfattning om romer mycket sakt. Fördomar har naturaliserats och myndigheterna har mycket arbete kvar att göra för att uppnå likabehandling och lika rättigheter för alla medborgare oavsett etnicitet. Numera finns ingen officiell diskriminering av romer i lagstiftningen i något europeiskt land, och många företrädare för majoritetssamhället hävdar

att diskriminering därför inte förekommer. I praktiken finns dock fortfarande en djup diskriminering i hemländerna, som yttrar sig i sämre behandling i rättsväsendet, förakt och misstro från många i majoritetssamhället, svårigheter att få arbete och sämre förutsättningar i skolan.

Situationen i Sverige

För många är boendet, samt möjligheter att tvätta kläder och sköta sin personliga hygien de frågor som är svårast att hantera i Sverige. Många bor i tält, på platser där de inte får stanna kvar. De stannar en tid, tills polisen eller kommunen meddelar dem att de inte får stanna och att de förväntas hitta någon annanstans att bo.

Vissa bor i bilar, på parkeringsplatser eller på platser där de inte kan stanna kvar. Andra har en något mer ordnad boendesituation, där organisationer eller kommuner har kunnat bistå med till exempel husvagnscamping. Det finns också de som har kunnat hyra bostäder, ofta av undermålig kvalitet, men som mer än väl motsvarar deras boende i hemlandet. Några få bor inneboende hos människor i Sverige – både hos sådana som upplåter sina hem för att hjälpa till, men även hos dem som utnyttjar situationen och tar ut mycket höga hyror och hotar med att gå till polisen om de inte betalar. Under de kalla perioderna på året finns det tillgång till natthärbärge på vissa platser i Sverige.

Oavsett bakgrund, är det svårt för de flesta

att komma in på den svenska arbetsmarknaden. En utmaning är språket. Få av dem som kommer hit kan prata engelska och ännu färre kan svenska. Utan att kunna varken svenska eller engelska är det svårt att finna jobb.

Förutom språksvårigheter går mycket energi åt till att skaffa mat och pengar för dagen och att hitta en plats att sova på, vilket gör det svårt att planera och ha framförhållning i sitt jobbsökande.

Som EU-medborgare har man rätt att röra sig fritt inom EU, men man har inte automatiskt rätt till ekonomiskt eller socialt bistånd.

Kort sagt kan man säga att den situation man lever i hemma, tar man med sig hit till Sverige. Här förvärras situationen ytterligare av oro och längtan efter barnen, en än mer akut bostadssituation, att inte kunna språket och att inte förstå det samhälle man befinner sig i.

Kommunen informerar om att detta inte är en godkänd plats att bo på.

Många människor sover i tält, sommar som vinter. Foto: Christian Tigerblad

Utanförskapets konsekvenser

Fattigdom får konsekvenser, direkta konsekvenser i form av svårigheter att tillgodose sina basbehov och indirekta konsekvenser i form av stigmatisering, utanförskap och låg självkänsla.

En människa som inte har ett skyddsnät i form av samhällliga institutioner i ryggen, blir beroende av den grupp den befinner sig i. Det skapar starka band, där man tar hand om varandra, och där sammanhållning i gruppen är en viktig social faktor. De starka banden är en styrka och en trygghet, men det innebär också att det kan vara svårt att bryta mot normen i familjen eller i gruppen

Den som har bristande skolgång och lever i ett sammanhang där få har fullföljt skolan, saknar förebilder. Det kan leda till låg tilltro till utbildningens betydelse. Den som inte har gått i skolan saknar grundläggande omvärldsorientering. Det gör att man har svårare att känna till och tillvarata sina rättigheter, och därmed att kunna ta kontroll över sitt eget liv. Det innebär också bristande kunskaper i grundläggande hälsovård, hygien, tandvård och sexualkunskap, vilket får konsekvenser för hälsan.

En individ som lever i en grupp som är diskriminerad och illa ansedd lär sig strategier för att hantera vardagen. Konsekvensen är en djup misstro mot majoritetssamhället. Det är en rimlig utgångspunkt att anta att myndigheter vill en illa, om det är vad man mötts av i de allra flesta sammanhang. Det är fullt rimligt att vara rädd för polisen, om man tror att man ska bli illa behandlad

”Även om man drömmer om en annan framtid för sina barn, är det svårt bryta mönster när man är tvingad att leva i nuet.”

En av fattigdomens konsekvenser.

när man möter dem. Därför kan en kultur uppstå, där man själv löser konflikter inom familjen eller gruppen.

Människor som inte välkomnas in i majoritetssamhället, utvecklar rimligtvis ”street-smart-het”. För att klara sig ur en situation, att få kortsiktiga framgångar eller kanske undvika våld, är det rimligt att säga eller göra det man bedömer vara det bästa för stunden.

När man inte har sina basbehov tillfredsställda, är det svårt att agera och tänka långsiktigt. Man kan inte planera för taket när man är hungrig, man kan inte ta tag i sina studier när man fryser. Även om man drömmer om en annan framtid för sina barn, är det svårt bryta mönster när man är tvingad att leva i nuet.

Den som aldrig haft ett fast arbete med ett lagligt kontrakt, och befinner sig i ett sammanhang där få omkring har haft det, har svårt att veta vad ett kontrakt innebär och vad som förväntas av den som skriver på det. Om man dessutom lever i ett samhälle man uppfattar som korrupt eller fientligt, är motivationen att betala skatt mycket låg.

I arbetet med människor i utanförskap

Den som möter människor i fattigdom och utanförskap, bör reflektera över vilka konsekvenser livssituationen får för beslut och val. Beteenden som omgivningen uppfattar ologiska, inkonsekventa eller "brist på hyfs", kan vara logiska och konsekventa för individen, eller bero på okunskap om omgivningens förväntningar.

Den som haft tillfälliga daglöneanställningar, svart och med kontant betalning efter dagens slut, kan ha svårt att förstå, och även misstro, att lönen verkligen betalas ut i slutet av månaden, eller om lönen är lägre än avtalat, därför att arbetsgivaren inte klargjort hur stor del som avgår i skatt. Då är det logiskt att ifrågasätta om man blivit lurad. Därför är det viktigt att vara tydlig med anställningsvillkoren.

Om man inte har arbetat med anställningskontrakt och dessutom lever i ett sammanhang där gruppen håller samman och stöttar varandra, kan det vara logiskt att skicka sin bror på det avtalade jobbet när man själv får förhinder. Gruppen kan också anse att någon annan är bättre lämpad. Om en kvinna förväntas samarbeta med en man hon inte är släkt med, kan gruppen tycka att det är lämpligare att skicka en man istället. Därför behöver man förklara att ett anställningskontrakt är personligt.

En stark gruppidentitet kan bidra till att individen har svårt att beskriva sig själv, sina egenskaper, styrkor och svagheter. För att utveckla och stärka självinsikten, bör motivationsarbete och reflekterande situationer erbjudas. Detta har man nytta av vid en anställningsintervju.

När vi presenterat projektet och erbjudit

möjlighet att delta i aktiviteter och insatser, har vi mötts av intresserade och entusiastiska personer, men som sedan inte kommit på avtalad tid. De kan ha fått förhinder eller ångrant sig, och glömt att meddela oss. Den som inte upplevt förväntningar från en arbetsgivare, och dessutom varit utbytbar, inser kanske inte vikten av att meddela förhinder. Därför behövs tydlighet i krav och förväntningar från arbetsgivarens sida.

I sin iver och vilja att få ett arbete, kan människor säga att de kan arbeta med vad som helst och ibland ha en övertro till vad de behärskar. Dessutom finns rädslan för att arbetet ska gå till någon annan. Det kan vara svårt för personen att förutse vilka krav som ställs och vilka kunskaper som förutsätts vid olika arbetsuppgifter när teknik och arbetsmetoder skiljer från tidigare erfarenheter. Det gör det svårt att erkänna när man inte kan. Det är viktigt att i samtal och praktiska uppgifter ringa in personens kunskaper, och vad den klarar efter handledning, samt att vara tydlig med att det är bra att fråga och be om hjälp.

Att leva i utsatthet, från dag till dag i nuet, gör det svårt att planera för framtiden. Trots vilja och önskan att arbeta, kan praktiska omständigheter göra att man tackar nej. Boende, resor, att vara skild från familj eller grupp samt nödvändigheten att få in pengar för stunden, är faktorer som påverkar människors beslut.

Fattigdom, diskriminering och utanförskap medför sociala och ekonomiska konsekvenser som hindrar individen. Många hinder är svåra att påverka och förändra, medan andra är lättare att avhjälpa. Att stödja i basbehoven underlättar för individen att arbeta och planera för framtiden. Läs om Crossroads verksamhet i bilaga 6.

Utbildningsinsatser

Många av de människor vi mött i projektet har kort skolgång från sitt hemland, även om vi ser att det finns stora individuella skillnader. Många har praktiska kunskaper, men saknar formell kompetens och dokumenterad arbetslivserfarenhet. Då är det inte lätt att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden, oavsett engagemang och arbetsvilja.

En av de största utmaningarna är kommunikationen. Förutom sitt modersmål har några av dem kunskap i syd- eller östeuropeiska språk, men få talar engelska eller svenska tillräckligt bra för att klara sig på den svenska arbetsmarknaden.

I syfte att öka deltagarnas möjligheter på arbetsmarknaden har flera utbildningsinsatser gjorts under projektet. För att utveckla läs- skriv- och språkförmågan har vi haft alfabetiseringskurser på modersmålet och språkträning i svenska och engelska. För att öka förståelsen för hur det är att jobba i Sverige har vi haft samhällsorienterande kurser. Dessutom har vi haft praktiska och yrkesinriktade utbildningar för att ge deltagarna ny kunskap och kompetens.

*”Jag vill att mina barn
skall få en utbildning
så att de kan försörja
sig när de blir stora.”*

JAG HETER MARIA

SPERANTA,
deltagare i vår kurs i allmän svenska engelska

Läs mer på sidan 23

Alfabetisering

Foto: Getty Images

”Jag har aldrig gått i skolan förut. Nu har jag har lärt mig läsa och skriva lite grand. Mina barn ska också gå i skolan och lära sig läsa och skriva. Det är jätteviktigt!”

SYFTE: Att öka deltagarnas möjligheter att medverka och interagera i samhället, genom skriftliga instruktioner och andra informationsverktyg som utgångspunkt för deras fortsatta inlärninng och anställningsbarhet.

MÅL: Att deltagarna ska lära sig alfabetet och förbättra sina läs- och skrivfärdigheter på sitt hemspråk samt öka sin förmåga att förstå skriftliga meddelanden.

KURSIÑNEHÅLL: Alfabetet och frekventa ord och fraser utifrån deltagarens behov och förkunskaper.

LEKTIONSUPPLÄGG: Entimmeslektioner två gånger i veckan. Upplägget är utformat för grupper, men kan också genomföras individuellt. Deltagarnas kunskapsnivåer utvärderas i förhållande till hur väl de förstår ett skriftligt meddelande. Lektionerna innehåller både direkt undervisning med genomgångar och repetition av alfabetet, att skriva bokstäver, stavning och grammatik, samt friare moment som bland annat filmer och mobilappar.

REFLEKTIONER

- Deltagarnas olika språkliga förkunskaper gör att det kan vara svårt att genomföra undervisning i grupp.
- Alla får delta i undervisningen oavsett kön, men det är ibland svårt att övertyga kvinnor att vara i samma klassrum som männen. Ibland erbjuds därför separata kurser för kvinnor.
- Många deltagare har låg motivation att delta. De har svårt att studera ”hemma” och ser inte att deras ansträngningar leder till direkt materiell vinning.
- Motivationen kan också påverkas av ålder, upplevda chanser att få jobb och den ekonomiska situation deltagarna befinner sig i.

Allmän svenska/engelska

”Det är kallt, säger ni och huttrar. Det låter nästan som ni säger cold och det betyder varm på rumänska.”

SYFTE: Att möjliggöra för deltagarna att medverka och interagera i det svenska samhället.

MÅL: Att öka deltagarnas ordförråd och språkförmåga för att underlätta kommunikation på svenska eller engelska.

KUR SINNEHÅLL: Ord och fraser utifrån deltagarnas behov och förutsättningar.

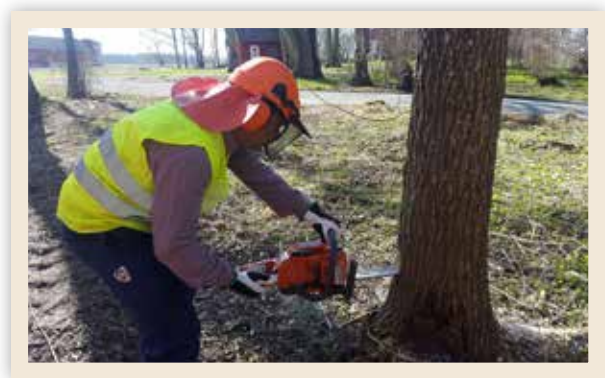
LEKTIONSUPPLÄGG: Flexibelt. I vissa fall har undervisningen skett enskilt och ibland i grupp. Ibland har undervisningen varit schemalagd och ibland har den bestämts från gång till gång.

REFLEKTIONER

- Lektionerna har skett på svenska utan tolknärvaro och det har fungerat bra.
- Det kan vara bra om det finns möjligheter till olika grupper för personer med olika studievana.
- Mycket fokus har lagts på att tala och uttrycka enklare fraser och mindre tid åt att skriva.
- Motivationen styr inläringen. De som ser en vinst i att lära sig gör snabbare framsteg, än de som i första hand kommer dit för soppa, värme och sällskap.
- Hjälpmedel i form av olika översättningsappar till telefoner finns. Några av de människor vi arbetat med kan inte läsa och då finns möjlighet att spela in tal som telefonen sedan läser upp. Detta sätt att kommunicera blir ytligt och svårt att använda när det kommer till överföring av viktig kunskap och komplex information.

Motorsågskörkort

”Tack vare mitt motorsågskörkort har jag fått fler uppdrag och kunna jobba mer här i Sverige. Jag hade kört motorsåg tidigare i Bulgarien, men nu vet jag vad som gäller i Sverige och förstår säkerhetsreglerna bättre.”

SYFTE: Att skapa förutsättningar för deltagarna att utföra arbeten inom skogsbruk.

MÅL: Deltagarna ska klara nivå A (motorsågning; kapning och klyvning) samt nivå B (trädfällning, grund) i utbildningen.

KURSIÑNEHÅLL: Utbildningsdagar med teori och praktik varvat. Självstudier och teoriinläsning i lärobok ”Motorsågning”. Examination med teoretiska samt praktiska moment.

LEKTIONSUPPLÄGG: Följer Skogsstyrelsens krav och genomförs av kvalificerad handledare. Examination av godkänd examinator.

REFLEKTIONER

- Beroende på deltagarnas språkkunskaper kan en tolk behövas eftersom både för teori och praktiska moment kräver god språkförmåga av deltagaren.
- Kursledaren måste vara flexibel och ha förståelse för gruppens och deltagarnas situation.
- Kursledaren och examinatoren bidrog i detta fall med sin tid. De såg detta som ett sätt att bidra i stället för att ge pengar i en mugg; ett alternativ till tiggeri även för ”givaren”.

Städutbildning

”Jag fick gå en städutbildning under min praktik på stadsmissionen. Tack vare den fick jag ett jobb, innan jag ens hade avslutat praktiken.”

SYFTE: Att ge deltagarna dokumenterade kunskaper, praktiska och teoretiska, om svensk standard inom städning.

MÅL: Deltagarna ska ha god förståelse av hur professionell städning går till och kunskaperna ska gynna dem på praktikplats och vid jobbsökning.

KURSSINNEHÅLL: Kursen innehåller såväl teoretisk kunskap som praktiska moment.

PRAKTISKA MOMENT

- Ergonomi
- Moppeteknik
- Användning och skötsel av dammsugare
- Användning och skötsel av kombiskurmaskin
- Praktisk utbildning i städning av kontorsrum, sanitetsutrymmen, pentryn

TEORETISKA MOMENT

- Städmetoder och städsystem
- Redskap och maskiner
- Kemteknik och bioteknik
- pH-skalan
- Underhåll och skötsel Service och kvalitet

LEKTIONSUPPLÄGG: Kursen arrangerades av en städutbildningsfirma och hölls under två heldagar. Efter avslutad och godkänd kurs fick deltagarna ett diplom.

REFLEKTIONER

- I vårt fall köpte vi in kursen, så vissa kostnader förekom. Det kan vara en bra idé att inleda ett längre samarbete, och eventuellt få företag att sponsra med utbildning som ett sätt att bidra.
- Organisationer och församlingar har ofta en leverantör av städmaterial och en städfirma som kanske kan ge en introduktion inom städning. Problemet kan i de fallen vara att deltagaren inte får något intyg.
- Beroende på deltagarnas språkkunskaper kan en tolk behövas eftersom både teori och praktiska moment kräver god språkförståelse.

Samhällsinformation

SYFTE: Att stärka deltagarnas självförtroende i att ta ett aktivt eget ansvar för sin integrationsprocess.

MÅL: Deltagarnas förståelse för hur det svenska samhället fungerar ska öka.

KUR SINNEHÅLL: Kulturella skillnader mellan Sverige och hemlandet, information om arbetsmarknad och anställning, rättigheter och skyldigheter som EU-medborgare i Sverige, vård och hälsa, bostad, jämställdhet och välfärd. Kursens innehåll har inspirerats av samhällsorienteringskursen ”Va med” (www.vamed.se), ett metod- och materialstöd riktat mot nyanlända för att underlätta inträdet och etableringen i det svenska samhället. Materialet har anpassats så att fokus har varit att ge praktiska tips till hemlösa EU-medborgare.

LEKTIONSUPPLÄGG: 1–2 timmar, en gång per vecka i totalt åtta veckor. Undervisningen skedde på deltagarnas modersmål.

Under första lektionstillfället fick deltagarna en lista med möjliga ämnen som kunde behandlas inom ramen för kursen. De hade även möjlighet att själva komma med förslag på ämnen som intresserade dem och som de kände behov av att lära sig mer om, för att kursen skulle bli så relevant som möjligt.

Lektionstillfällena var strukturerade i två delar. Den första delen inleddes med frågor för att aktivera deltagarna och skapa en avslappnad stämning. Det var också ett bra sätt att lära känna deltagarna och deras situation, förväntningar och relation till samhället.

Därefter höll läraren en genomgång av dagens ämne.

I den andra delen av lektionen hölls diskussioner om dagens ämne. Deltagarna hade då också chans att ställa frågor.

Längden på varje del hade inte bestämts från början. Läraren anpassade sin undervisning utifrån deltagarnas frågor, intressen och behov.

REFLEKTIONER

- Tolk kan behövas om kursledaren inte talar deltagarnas språk.
- Kursen hade få deltagare. Intresset var lågt eftersom prioriteringen var den akuta försörjningen.
- En fundering är om det kommer fler deltagare om kursen ligger på kvällstid, och under andra former som exempelvis soppkväll, musikkväll eller andra temakvällar där man inte bara pratar om Sverige, och deltagarna lättare kan bidra med egna intressen, traditioner och kunskaper.

Jobba i Sverige-kurs

REFLEKTIONER

”Det har varit en jättebra kurs! Kan vi fortsätta med fler tillfällen? Jag vill lära mig att skriva ett CV.”

SYFTE: Att starta tankeprocesser hos deltagarna kring det personliga ansvaret innan, under och efter ett arbete.

MÅL: Genom att ge grundläggande introduktion till den svenska arbetsmarknaden ska deltagarna få ökad förståelse för arbetsgivares krav och förväntningar. Dessutom ska deltagarna ges möjlighet att reflektera över personliga egenskaper och styrkor för ökad självinsikt och personligt ansvar.

KURSIÑNEHÅLL: Arbetsgivares förväntningar, språkets förutsättningar för god kommunikation, personliga egenskaper och styrkor samt personligt ansvar.

LEKTIONSUPPLÄGG: 2 tillfällen 2 timmar vardera.

LEKTIONSPLANERING: Se bilaga 4.

- Kursen genomfördes i samarbete med Sensus. Det var bra att ha en samarbetspartner under kursen.
- Intressanta diskussioner om personliga egenskaper och styrkor underlättades av en exempeltext att utgå ifrån.
- Det är svårt att hålla en undervisning som denna med hjälp av tolk.
- Deltagarna var mycket nöjda och önskade en fortsättning.

*”Jag vill att mina barn
skall få en utbildning
så att de kan försörja
sig när de blir stora.”*

MIRELA,
deltagare i Pop-up butiken
Läs mer på sidan 43

Insatsbeskrivningar

Inom projektet har vi arbetat med grundinsatser och fördjupade insatser. Exempel på grundinsatser kan vara individuella kartläggningssamtal, att sammanställa CV och stötta vid inskrivning på Arbetsförmedlingen. Det har också handlat om att hjälpa till att söka jobb, att erbjuda olika typer av utbildningsaktiviteter samt informations- och rådgivningssamtal. Grundinsatserna har anpassats utifrån behov och önskemål, men dessa insatser är ofta inte tillräckliga, utan bara ett första steg på vägen mot arbetsmarknaden. I många fall krävs fördjupade insatser och ett än mer anpassat och individuellt utformat stöd.

De fördjupade insatserna bygger på relationer och förtroende, kunskap och kännedom om personens livssituation, drivkrafter, utvecklingspotential och önskemål. I de fördjupade insatserna ingår ofta en eller flera grundinsatser och därefter anpassas de vidare insatserna utifrån individens förutsättningar och behov samt lokala faktorer och förutsättningar. De fördjupade insatserna kräver mer engagemang, både av deltagaren och av projektledaren, och tar tid att genomföra.

Praktik och yrkessvenska

Cosmina har utvecklat sin förmåga att designa och tillverka sina egna produkter.

Vardagen i Sverige som hemlös EU-migrant har varit svår och komplicerad. Cosmina har trots det fått erfarenheter och kunskaper att ta med sig hem.

Under en dag varje vecka har Cosmina arbetstränat och lärt sig svenska. Då kunde hon slappna av och glömma sina bekymmer. Hon har dock bestämt sig att återvända till Rumänien för barnens skull. Hon vill lämna tiggeriet i Sverige. Istället ska hon försöka ta upp sitt arbete som sömmerska, även om lönen knappt kommer att räcka

till att försörja familjen.

Cosmina hade jobbat i 20 år på olika textilfabriker i Rumänien när hon för ett drygt år sedan bestämde sig för att åka till Sverige. Hon kom med ett tydligt mål - att skaffa en bättre inkomst, så att hon och hennes familj ska kunna flytta "hemifrån". Hon önskade en egen bostad så att familjen inte längre skulle behöva bo tillsammans med makens syskon och föräldrar.

Tillvaron i Sverige blev svårare och hårdare än hon tänkt sig. Utan kunskaper i svenska eller engelska, utan referenser och arbetslivserfarenhet från Sverige och utan att veta

något om det svenska samhället, blev tiggeriet hennes försörjningsmöjlighet här.

När hon erbjöds att delta i projektet fick hon chans att lämna det hårda livet på gatan under några timmar. En gång i veckan har hon arbetstränat och deltagit i svenskundervisning. Arbetsträningen gjorde hon på Uppsala stadsmission. Där fick hon utveckla sin kreativitet, välja tyg, lära sig att skapa en skapa en modell och sy en egen produkt. I början hade hon svårt att slappna av och att ta fikapaus utan att känna att hon måste prestera, men så småningom kunde hon slappna av och vara sig själv. Under arbetsträningen lärde hon sig många svenska ord, till exempel sax, tyg och hjärta, i ett praktiskt sammanhang. På svensklektionerna fick hon sätta orden i ett teoretiskt sammanhang och bygga ut kunskaperna genom att lära sig fraser som "Jag är sömmerska och använder en sax" och "Jag söker jobb".

Efter den tio veckor långa kursen fanns utvecklingsmöjligheter för Cosmina. Inom projektet hade Stockholms Stadsmission precis startat en syateljé och där erbjöds Cosmina arbete med att lära andra att sy och använda symaskin. Hennes familjesituation i hemlandet hade dock blivit mer orolig. Därför fattade hon beslutet att återvända till hemlandet för att vara nära sin familj. Förhoppningen är att de kunskaper och den självkänsla hon fått med sig från Sverige kan hjälpa henne där.

Så här gjorde vi

Vi började med att intervjua gäster på Crossroads om deras färdigheter, arbetslivserfarenhet och motivation att lära sig svenska

och jobba i Sverige. Utifrån de intervjuades förutsättningar och de möjligheter vi hade att erbjuda arbetsträning, valdes fyra personer ut. De skulle få lära sig städa, baka eller sy under den tio veckor långa kursen.

Arbetsträningen skulle göras inom tre av Uppsala Stadsmissions verksamheter. Eftersom två av praktikområdena involverade produktion, planerade vi också för hur produkter-

na skulle säljas. Tygkassar och barnkläder tänkte vi sälja på julmarknaden. Ett café lovade att sälja de bakelser som tillverkades.

De fyra deltagarna i arbetsträningen har under praktiktiden varit anställda på Uppsala Stadsmission. På så sätt

hade vi möjlighet att betala ut ersättning för att möjliggöra för deltagarna att gå kursen.

Resultaten av arbetsträningen varierade. Bakpraktiken avbröts efter några veckor därför att det inte fanns möjlighet till adekvat handledning. Varken deltagaren eller vi upplevde att det stöd vi kunde erbjuda var tillräckligt.

Sömnads- och städpraktiken genomfördes i sin helhet, men på olika sätt. På städningen jobbade de två deltagarna tillsammans med handledaren. De fick titta på och lära sig arbetet de första tillfällena för att så småningom genomföra arbetsuppgifterna självständigt. Förutom städuppgifterna lärde de sig att passa tider, jobba i team och dela på ansvaret.

Cosmina, som deltog i sypraktiken, arbetade å andra sidan mer självständigt. Eftersom hon redan kunde sy, fick hon lära sig att arbeta individuellt, använda sin kreativitet och själv skapa en produkt.

”Jag kommer aldrig att glömma min handledare. Hon var så trevlig och lugn och det kändes så bra att vara där!”

1, 2, 3... Så här kan du göra

ARBETA TILLSAMMANS

För att anpassa arbetsträningen krävs god kännedom om personens styrkor och svagheter, erfarenheter och drömmar. Dessutom är det bra om du även känner till bakgrund och problem, familje- och boendesituation och annat som påverkar personen.

PLANERA KURSEN

Planera kursen utifrån deltagarens behov och intressen. Ta reda på om det finns material du kan använda och anpassa efter individuella förutsättningar.

ANDRA KOMPETENSHÖJANDE AKTIVITETER

Om praktiken handlar om trädgårdsarbete finns det kanske någon som kan lära ut grunderna i trädbeskrivning. Kanske finns det en städutbildning som kan genomföras parallellt med praktiken? Hitta lämpliga samarbetsparter. På många platser anordnas språkkaféer. Det kan vara ett sätt att träna svenska.

ANVÄND GÄRNA BILDER OCH KONKRET MATERIAL

Förbered lektionerna och använd gärna bilder. Välj exempel som är relevanta även i det vardagliga och inte enbart knutna till praktiken och arbetsplatsen.

KONTAKT MED HANDEDAREN

Om det är olika personer som håller i teoridelarna och de praktiska delarna, bör ni ha kontinuerlig kontakt så att de båda delarna hänger ihop och det som lärs ut på ett ställe även övas och befästs på det andra.

SKRIV ETT INTYG

Skriv gärna ett intyg att personen deltagit i arbetsträningen och var referens när personen börjar söka jobb.

REFLEKTIONER

- Du som anordnar insatsen bör träffa deltagaren regelbundet för att stämma av och erbjuda stöd och rådgivning kontinuerligt.
- Var tydlig mot deltagaren med vad du kan erbjuda, motivera och betona fördelarna. Många ger lätt upp eller har svårt att se framtida vinster om det inte ger omedelbar effekt.
- Det är bra att ha en handledare på praktiken som har känsla för språk och språkinläring för att kunna hjälpa deltagaren att språkträna.
- Arbetet med utsatta personer kräver flexibilitet. Var inte rädd att anpassa dina planer under praktikens gång, men glöm inte ditt mål.
- Ibland kan det vara bra att ha kontakt med hela familjen/gruppen inte bara med deltagaren. Familjebanden och grupptillhörigheten är väldigt starka.
- Tänk långsiktigt. Räcker det med praktik/språkkurs eller behövs även andra insatser?

Bemanning

Städning, fönsterputsning och trädgårdsarbete är exempel på tjänster som efterfrågats av kunder.

Katerina kommer från en by i Bulgarien. Hon och hennes man bor i ett litet hus med två rum och hall. Där bor också deras tre barn; en vuxen son, en tonårsson och en dotter i nedre tonår-en. Även den vuxne sonens fru och deras två blöjbarn bor tillsammans med dem. Tidigare jobbade både Katerina och hennes man på en skola, hon som städerska och han som vaktmästare.

Sviktande elevunderlag gjorde att skolan lades ner och de blev utan arbete. Familjens situation i hemlandet blev ohållbar eftersom varken hon, hennes man eller deras vuxna son

fick något stadigvarande jobb. Efter flera år med korta och tillfälliga jobb, kände sig paret till slut tvungna att resa till Sverige för att jobba och tjäna pengar.

I Sverige sover Katerina och hennes man i en bil. Varje månad försöker de skicka hem pengar till familjen. Katerina kommer ofta och äter på Crossroads och när vintern kom och härbärgets öppnade, bodde hon och hennes man där. Hon har också deltagit i den svenskundervisning som Stadsmissionen erbjuder.

Under tiden i Sverige har Katerina byggt upp ett stort kontaktnät med vänner som engagerat sig för att hjälpa henne och familjen. Hon har lätt att lära språk och det underlättar kommunikationen och möjligheterna att lära känna nya personer. Under dagarna sitter hon på sin plats samtidigt som hon läser ett svenskt lexikon eller tränar svenska i en lärobok hon fått. Från början hade familjen tankar på att flytta till Sverige, men barnen i Bulgarien ville inte. Efter ett drygt år i Sverige utan att träffa barnen, reste paret hem till Bulgarien, för att trots allt försöka bygga sitt liv där. Tack vare de pengar paret tjänat i Sverige och den insamling Katerinas svenska vänner gjort, har familjen kunnat köpa får. Fåren är en grundförutsättning för att delta i ett EU-projekt familjen hoppas kunna få medverka i.

Så här gjorde vi

Med bemanning avser vi när en person är anställd, i detta fall av Linköpings Stadsmission, men finns tillgänglig att utföra tjänster åt någon annan och där sedan uppdragsgivaren faktureras efter utfört uppdrag. På detta sätt kan arbetstagaren ha en säker anställning och omfattas av kollektivavtal.

De människor som ingått i projektets

Efter utfört uppdrag fakturerar stadsmissionen kunden.

bemanningsinsatser har varit timanställda vid behov. Några har erbjudits ströuppdrag då och då, medan andra har haft mer kontinuerliga uppdrag varje dag eller varje vecka. Precis som alla anställda, omfattades de av kollektivavtal och försäkring. För att känna oss för, startade vi i liten skala med interna uppdrag inom Stadsmissionen. Det handlade företrädesvis om fönsterputsning och städning. Efter en tid fick vi externa förfrågningar, både från privatpersoner men senare också från företag.

Inför varje uppdrag träffades arbetstagaren, projektledaren och den person som anlitate. Detta blev en avstämning av vad som skulle göras samt när och hur lång tid som avsattes för uppdraget. Det var också viktigt att anlita- ren förstod sin roll i detta. I vissa fall behövde hen ställa upp som handledare, samt skjutsa till och från uppdraget. Dessutom måste an-

litaren förstå att även om arbetstagaren hade god arbetsvilja, och i vissa fall erfarenheter, saknades kanske relevant yrkesutbildning. Kontaktuppgifter till anlita- ren samt uppdrags- uppgifter noterades. I de flesta ”inför-möten” har det funnits med tolk för att underlätta kommunikationen och för att alla parter skulle vara insatta i uppdrag och förväntningar. Vissa arbetstagare har förstått och kunnat prata svenska på en enkel nivå och det underlättar naturligtvis och gör det lättare att erbjuda externa tjänster.

I många fall har projektledaren eller anlita- ren skjutsat till och från uppdraget. Under själva uppdraget har anlita- ren och arbetstaga- ren ibland jobbat tillsammans och i vissa fall har arbetstagarna jobbat självständigt. I de fallen har anlita- ren alltid funnits att rådfråga om det uppstod några oklarheter.

När uppdraget var utfört skickade Stads- missionen ut en faktura till kunden och arbetstagaren fick in lön i slutet av månaden.

”När jag sitter still utanför butiken, så tänker jag mycket på mina barn och det gör ont i hjärtat. När jag jobbar känns det bättre, då är jag gladare. Då hinner jag inte tänka så mycket.”

1, 2, 3... Så här kan du göra

ANSTÄLL PERSONEN

Ingår du i en organisation, församling eller förening som har möjlighet att anställa en person? I så fall är det inte svårare att anställa en EU-migrant än en svensk medborgare. Samma regler gäller. Kom bara ihåg att skatteregistrera personen och skaffa ett samordningsnummer. Kontrollera med Skatteverket var gränserna går mellan socialt företag och bemanningsföretag.

BOKA ETT INFÖR-MÖTE

Gå igenom alla förutsättningar som finns kring uppdraget på ett möte mellan arbetstagaren och anlitzaren. Ett tips är att be anlitzaren att ta kort på vad som ska göras så är det lättare att förklara. Ha med en tolk om det behövs.

REDOVISA UPPGIFTER

Bokför uppgifter avseende uppdraget, till exempel arbetsuppgifter, arbetstider och arbetskostnader etc. Detta ligger sedan till grund för fakturaunderlaget som skickas till ekonomiavdelningen.

ADMINISTRERA

Skicka faktura efter utfört uppdrag och betala ut lön.

TÄNK PÅ!

- Det kan vara svårt att kommunicera, förstå och förklara instruktioner och arbetsgång. En tolk kan medverka under inför-mötet för att hjälpa till och tolka så huvuddragen i uppdraget är känt.
- Handledning kan behövas under arbetets gång. Om inte "bemanningsorganisationen" kan vara med och agera handledare, kanske anlitzaren själv måste vara tillgänglig.
- Hur tar sig arbetstagaren till och från arbetsplatsen? Det är inte säkert att personen kan ta sig till platsen själv.
- Bestäm vad som gäller kring matfrågan i fall uppdraget ligger i samband med lunch.
- Prata med Skatteverket och ta reda på var gränsen går mellan att vara ett socialt företag och bemanningsföretag och vilka regler som gäller skatt- och momsplikt.

Externt samarbete

Paketinslagning i jultider var ett samarbete mellan stadsmissionen och ett köpcentrum.

December månad var hektisk för Claudiu. Då hade han sitt första jobb – som paketinslagare. När radio och TV kom och intervjuade honom var han inte alls nervös, utan berättade lugnt om sitt liv och demonstrerade hur ett paket ska slås in.

Claudiu och hans fru har varit i Sverige från och till och livnärt sig på att titta och samla burkar. Han har ofta deltagit i Crossroads engelskundervisning. När han fick frågan om han ville vara med och jobba med julklappsinslagning svarade han ja utan att tveka. Under arbetet fick han också chans att träna sina kunskaper i engelska och lära sig fler svenska ord.

Så här gjorde vi

Uppsala Stadsmission fick en förfrågan om att ansvara för paketinslagningen på ett köpcentrum julen 2015. Uppdraget innebar att bemanna två inslagningsbord under decemberhelgerna och hela veckan innan jul. I samband med detta fick även produkter som tillverkats av andra i projektet säljas.

Till detta uppdrag anställde stadsmissionen fyra personer. Avtal skrevs och personerna skatteregistrerades. Anställningen följde kollektivavtal och de regler som finns kring oönskade arbetstid och helgersättning. Alla fick ett arbetsschema med arbetspass och raster inskrivna.

För att stötta och hjälpa arbetstagarna med paketinslagningen rekryterades även volontärer som skulle vara med under arbetsdagarna. Dessutom fanns en arbetsledare från stadsmissionen med, för att svara på frågor.

Innan det första arbetspasset fick personerna utbildning i paketinslagning och hur man gör fina julklappar.

Stadsmissionens kommunikatör skickade ut ett pressmeddelande om samarbetet med köpcentret. En lokaltidning intervjuade en av de anställda. Artikeln ledde senare till ett jobberbjudande.

De anställda som hade svårt att ta sig till arbetsplatsen fick busskort med reskassa. Lunchmaten ordnades av köpcentret. På deras kontor erbjöds deltagarna möjlighet att duscha, ta en kopp kaffe och bekanta sig med volontärerna innan arbetet började.

1, 2, 3... Så här kan du göra

INLED ETT SAMARBETE

Har din församling eller organisation kontakter med näringslivet? Erbjud era tjänster. Ett samarbete är gynnsamt för båda parter. Om ni står för rekrytering och anställning underlättar detta för företaget som vill göra en insats.

REKRYTERA OCH ANSTÄLL

Hitta lämpliga personer för uppdraget. Gå igenom förväntningar och förutsättningar för arbetet. Skriv anställningsavtal och ansök om skattsedel. Kom också överens om hur och när betalningen ska ske.

TÄNK IGENOM OCH PLANERA ARBETET

Kan de anställda själva ta sig till jobbet eller behöver de hjälp? Får man busskort kan det vara bra att också förklara hur det fungerar med bussbiljetter.

Ska man jobba själv eller i team, enligt ett varierande arbetsschema eller regelbundet? Det är bra att ha en handledare på plats, men den behöver kanske inte vara där under hela uppdraget utan det räcker med att vara tillgänglig. Beroende på vilken typ av uppdrag det gäller, kan det vara bra att ha volontärer med.

INFORMERA OCH INTRODUCERA

Jobbet och arbetsuppgifterna kan skilja sig från deltagarnas tidigare arbetslivserfarenheter. Vissa arbetsuppgifter kanske behöver visas praktiskt. Ta reda på arbetstagarens förkunskaper och behov och anpassa introduktionen utifrån det.

KONTAKTA MEDIA

Att synas i media bidrar till opinionsbildning, men det kan också vara ett sätt att få andra samarbeten/uppdrag.

UTVÄRDERA UPPDRAGET

Efter uppdraget är det bra att gå igenom och ge enskild feedback till varje deltagare, dels för att stämma av hur deltagaren upplevde det, men också för att förklara saker som uppstått. Detta kan vara en viktig erfarenhet som deltagaren kan ta med sig till nästa uppdrag.

TÄNK PÅ

- Ha back-up personer, om någon deltagare får akuta hinder, så det är möjligt att genomföra uppdraget ändå.
- Förklara förutsättningar, regler och förhållningssätt på arbetsplatsen och att de måste respekteras och följas.

Exempel vi mötte:

- En familjemedlem skickades istället för den anställda.
- En deltagare pratade oavbrutet med sin kusin medan hen hjälpte en kund.
- Om man har en introduktion/ utbildning kan det vara bra om den hålls på samma plats som arbetet ska ske. Det underlättar för personen att förstå hur det ska gå till.
- Jobbar man i team kan det vara bra att tillsammans planera rasterna så att det fungerar för alla med toalett- och rökpauser.

Syateljén

Simonas erfarenheter och kunskaper gjorde att hon var en viktig länk mellan deltagarna och arbetsmarknaden.

Simona arbetar som arbetsledare på syateljén som startats inom projektet. Hon är mycket glad för sin tjänst som hon upplever som utmanande, omväxlande och rolig.

Hon fick information om syateljén via en bekant. Från början var tanken att hon skulle vara med i själva produktionen, men hennes kunskaper och tidigare yrkeserfarenheter ledde till att hon kunde axla rollen som arbetsledare. Eftersom hon behärskar både svenska och rumänska samt har kunskaper om situationen i hemlandet och erfarenheter av att sy, är hon en betydelsefull länk mellan deltagarna och det svenska samhället.

Simona kommer från östra Rumänien. Där bodde hon tillsammans med sin man och sina två barn. Hon har gått ut grundskolan och ville fortsätta studera vid universitetet, men kom inte in när hon sökte. Istället arbetade hon på en klädfabrik under ett par år och hade därefter en lång anställning på en kullagerfabrik. Efter att ha varit yrkesarbetande under många år blev hon uppsagd vid en omorganisation. Samtidigt blev även hennes make uppsagd från sitt jobb.

De insåg att det var mycket svårt för dem att få nya jobb i Rumänien. Framtidsutsikterna för barnen i hemlandet fick dem att bestämma sig för att flytta till Sverige för att arbeta. Hennes man reste före. Till att börja med pantade han burkar, men fick jobb efter två månader genom att han gick runt och frågade människor han mötte. Anställningen innebar att han fick uppehållsrätt, och familjen kunde komma efter till Sverige. Den erfarenhet Simona och hennes familj fick i och med makens första tid i Sverige, gör att hon har god förståelse och inblick i deltagarnas situation och villkor här i Sverige.

Så här gjorde vi

Ett företag tog kontakt med Stockholms Stadsmission och sa att de ville medverka i en riktad insats mot EU-medborgare som tigger på gatan. Företaget erbjöd sponsoringar som fritt kunde disponeras i en insats. Efter diskussioner och tankar utarbetades planen att starta en syateljé som skulle tillverka tygkassar. Företagets pengar räckte till lönekostnader och de erbjöd sig också att köpa kassar för samma summa som de sponsrade med.

Vi kunde vara i en lokal i anslutning till Crossroads verksamhet. Olika vänföretag bidrog med möbler och symaskiner.

Först lärde sig projektledaren alla moment i att sy en tygkasse. Kassarna skulle dessutom ha motiv som trycktes med screentryck. Ett företag inom textiltryck gick in och sponsrade med utbildning och material så att projektledaren fick de praktiska kunskaper som behövdes för att starta produktionen.

Totalt fanns fem arbetsplatser. Arbetsdagen delades upp i två arbetspass, antingen jobbade man på förmiddagen eller på

eftermiddagen. Detta möjliggjorde att fler deltagare kunde medverka.

Deltagarna anställdes inom projektet och omfattades därmed av kollektivavtal. Lönen betalades ut kontant varje vecka.

När det beställda antalet kassar producerats, utvecklades och ändrades designen på kassarna. De nya kassarna säljs främst i Stadmissionens Second-hand butiker. Planer finns på att tillverka olika modeller av kuddöverdrag samt presentpåsar i tyg. Det gäller nu att hitta en kundgrupp för produkterna och en eller flera återförsäljare för att marknadsföra produkterna och sälja dem.

”Jag trivs med mitt jobb. Det är roligt och omväxlande.”

Att ha ett arbete innebär också arbetskamrater, sammanhang och gemenskap.

1, 2, 3... Så här kan du göra

Att starta en produktion av något slag kräver mycket tid, engagemang, kunskap och pengar. I vårt fall fanns sponsorer som bidrog till verksamheten – ekonomiskt, materiellt och kunskapsmässigt. Köpare av produkterna fanns redan. Stadsmissionen hade därmed bra förutsättningar och är dessutom vana vid att arbeta med socialt företagande.

Själva processen att starta syateljé skiljer sig inte från att starta vilken annan producerande verksamhet som helst, även om de anställda är EU-medborgare. Denna process väljer vi att inte beskriva närmare. De specifika förutsättningar som kan gälla stöd och handledning är desamma som beskrivs i andra avsnitt.

Det kan finns andra alternativ än att starta en verksamhet om man vill prova att tillverka och sälja saker. Exempel på temporär tillverkning med tillfällig försäljning beskrivs under nästa avsnitt.

Tänk på

- Satsa på att göra något som är lönsamt och ekonomiskt hållbart.
- Se till att göra en ordentlig marknads-, produkt- och konsumentanalys

Tillverkning och tillfällig försäljning

Egentillverkade julgrupper såldes på julmarknanden. Foto

Att starta en produktion kräver stora insatser och förutsättningarna för en sådan insats varierar. Vi ville därför undersöka andra sätt att tillverka och sälja produkter.

Det första exemplet visar hur volontärer kan medverka och lära ut hantverk, i detta fall att göra blomsterarrangemang till julgrupper. Dessa alster såldes

under en julmarknad och deltagarna fick vinsten från sin försäljning.

I det andra exemplet beskrivs hur projektdeltagarna intervjuades och anställdes för att tillverka återbruksprodukter. Varorna såldes i en Pop up-butik av deltagare som fick lön för detta. Överskottet gick till Crossroads verksamhet.

”Varorna såldes i en Pop up-butik av deltagare som fick lön för detta.”

Julmarknad

Alla deltagare tillverkade och sålde sina egna alster. Foto: Christian Tigerblad

Lena kontaktade Skåne Stadsmission och erbjöd sig att vara volontär och hålla i en inledande utbildning inom blomsterarrangemang. Hennes tanke var att utsatta EU-medborgare skulle få tillverka och sälja julgrupper under den kommande julmarknaden. Naturligtvis nappade vi på detta initiativ!

Så här gjorde vi

Från början utsågs tio personer att delta i utbildningen som planerades att vara vid tre tillfällen. Ett av syftena var att deltagarna

skulle vara med i processen från material till färdig produkt. Förutom utbildning i praktiskt blomsterarrangemang, ingick en kurs i kundbemötande. Förutsättningarna var att stadsmissionen bekostade utbildningsmaterial samt tillbehör till arrangemangen, till exempel jord, krukor, grenar, koppartråd med mera, och att deltagarna själva skulle betala inköpspris för blommorna de valde att använda i sina arrangemang. Tanken var att vinsten vid försäljningen skulle tillfalla den enskilda deltagaren. Samtliga deltagare informerades om dessa förutsättningar.

Försäljning på allmän plats är reglerad, kräver tillstånd och är avgiftsbelagd. Beroende på storlek på försäljningsbordet krävs tillstånd från polisen och i vissa fall även från gatukontoret. Efter kontakt med en centralt belägen kyrka fick försäljningen ske hos dem, förutsatt att försäljningstillstånd fanns och avgiften erlagts. Det innebar att försäljning skedde på två platser, dels på en temporär julmarknad och dels på kyrkans mark.

För att ge en bakgrund och förklara sammanhanget kring denna försäljning för kunderna, beställdes och trycktes etiketter som sattes på varje arrangemang. Dessutom fick deltagaren skriva sitt namn på etiketten. Detta innebar ett personligt skapat hantverk för köparen och en chans att lyfta fram individen och stärka hans självkänsla.

På förmiddagen skapade deltagarna de arrangemang de skulle sälja senare under dagen. De hann tillverka mellan tre och fem julgrupper var innan det var dags att ställa upp arrangemangen för försäljningen. Sex av deltagarna sålde vid kyrkan och fyra på marknaden.

Försäljningen vid julmarknaden fungerade bra för några av deltagarna, som var entusiastiska och glada. Två deltagare sålde inte så mycket, och en av dem blev nedstämd över detta. De som stod utanför kyrkan sålde inte heller så bra.

Efter försäljningen skulle deltagarna betala för de blommor de använt. Två av dem betalade inte, så de fick inte medverka i den fortsatta projektinsatsen. Ytterligare en av deltagarna hoppade av eftersom hen skulle åka hem.

Avhoppen gjorde att tre nya deltagare, som visat intresse och motivation, fick chans att vara med under den fortsatta tillverkningen och försäljningen. Totalt blev det sex försäljningstillfällen. Alla kvarvarande deltagare betalade för använt material. De var nöjda

med sin egen insats och försäljningen.

Eftersom detta genomfördes på kort tid lades allt fokus på att utbilda, tillverka, söka tillstånd och sköta logistik i samband med försäljningen. Vi missade därför att kontakta Skatteverket för att diskutera deras bedömning av denna försäljningsaktivitet

samt hur beskattningen skulle gå till.

”ett personligt skapat hantverk för köparen och en chans att lyfta fram individen och stärka hans självkänsla.”

Foto: Christian Tigerblad

Pop up butik

Mirela är 29 år och kommer från Rumänien. I fem års tid har hon och hennes man kommit till Sverige för att be om hjälp. Det är tack vare pengar de fått här de har kunnat dra in el i huset. Förhoppningen är att de ska fortsätta renovera huset.

Just nu är bara ett rum färdigställt och där bor Mirela, hennes man och deras två barn. Maten lagar de utomhus. Vatten hämtar de i en kommunal vattenpost som de delar med andra hushåll. På vintern fryser ofta vattenledningarna. Förutom att öka levnadsstandarden i huset, vill Mirela att hennes son ska få en dator. Han går i skolan och om han har en dator blir det ingen skillnad på honom och de andra i klassen, berättar hon.

Varken Mirela eller hennes man har någonsin haft ett riktigt arbete. Båda önskar att de hade jobb och att deras barn ska kunna få jobb när de vuxit upp. De önskar sina barn ett annat liv än det de själva lever.

Under de år Mirela och hennes man har kommit till Linköping har de besökt och fått hjälp av Crossroads. De äter soppa på matserveringen och får kläder och hygienartiklar. När Mirela fick frågan om att delta i projektet tackade hon ja omedelbart och ansiktet sprack upp i ett leende.

Så här gjorde vi

Under två dagar öppnades en tillfällig butik, en så kallad Pop up-butik, i Linköpings Stadsmissions café. Här fanns produkter som dekorerade konservburkar, förkläden av avklippta jeans, tekuvert och andra produkter som tillverkats av projektdeltagarna. Insatsen blev en stor

Kort bildtext. Foto: Linus Forsberg.

succé! Två av de medverkande kvinnorna visade kunderna runt, höll i workshop, sålde saker, paketerade och tog betalt. På plats fanns även en handledare och en tolk för att kommunikation och samtal skulle fungera.

Inför projektinsatsen informerade vi om att sex kvinnor hade möjlighet att vara med i projektet och tillverka saker. Intresset var stort och många skrev upp sig på listan. Nästa steg var att intervjua dem som ville vara med. Ingen av dem hade tidigare haft ett arbete eller varit på en anställningsintervju. De hade mycket svårt att beskriva sina personliga egen-

skaper och motivera varför de skulle få delta. Ingen av dem hade reflekterat över jaget och sig själv på det sättet tidigare. Intervjusituationen blev därmed en ny erfarenhet och lärdom.

Utifrån engagemang och intresse fanns sju kandidater och vi beslutade att erbjuda alla plats. Efter kompletterande information om anställningsavtal och löneutbetalning, skattefrågor och genomgång av förväntningar på deras medverkan och närvaro, blev det till slut två personer kvar. Vi intervjuade då ytterligare två kvinnor som erbjöds att delta. Anställningskontrakt skrevs och vi sökte SINK-skattsedlar för kvinnorna.

Från början planerade vi in fem produktionstillfällen om 3 timmar, men ytterligare tillfällen tillkom. Trots att handledarna pratade svenska och deltagarna rumänska, hade de lätt att förstå och kommunicera arbetsuppgifter och instruktioner. Vid det första tillfället satt kvinnorna tysta och tillverkade, men vid tiden för sista tillfället hade sjalarna åkt av och det pratades och skrattades hjärtligt. Nyfikna landsmän kom och tittade på under produktionen och stoltheten lyste i de deltagande kvinnornas ögon.

”Jag samlar pengar till en dator åt min son. På så sätt har han samma möjligheter som sina klasskamrater.”

Produkterna som tillverkades skulle vara lätta att göra och ändå upplevas som nyttiga och attraktiva för köparen. Materialet som användes skulle vara gratis eller billigt att köpa in.

Vi marknadsförde Pop up-butiken på sociala medier. Dessutom skickades ett pressmeddelande ut med information om butiken, vilket gjorde att projektinsatsen uppmärksammades i olika medier.

Stadsmissionen timanställde deltagarna till tillverkningen och försäljningsdagarna. På så sätt omfattades de av kollektivavtal och de kunde kvittera ut lön efter utfört arbete. Den vinst som erhöles under dessa dagar tillföll stadsmissionen och Crossroads.

Denna insats med produktion och försäljning gav inte några stadigvarande jobb, men den minskade timmarna på gatan med tiggarmuggen. Deltagarna tjänade pengar genom att utföra ett arbete. Dessutom fick deltagarna erfarenhet och kunskap om hur ett anställningsförfarande går till, hur det är att arbeta samt vilka förväntningar en arbetsgivare kan ha. De fick vara i ett annat och nytt sammanhang än de tidigare upplevt.

Mirela visar några av de produkter som hon tillverkat. Foto: Linus Forsberg.

1, 2, 3... Så här kan du göra

Det är ganska vanligt att EU-medborgare säljer egentillverkade produkter som korgar, skedar eller kvastar direkt på gatan. Andra plockar bär och säljer utanför butiker. Ofta sker detta på eget initiativ. Vi har gett exempel på hur vi satte upp en tillfällig butik och när vi sålde blommor på en julmarknad, men det kan finnas andra sätt. Kanske kan bullförsäljning vid kyrkkaffet, tillfällig försäljning på festivaler eller internetförsäljning via en hemsida vara aktuellt?

När man gör en organiserad insats med att tillverka och sedan sälja alstren, bör man alltid kontakta Skatteverket för att ta reda på vilka regler som finns kring just denna typ av aktivitet. Oavsett hur man väljer att göra finns det några saker att tänka på innan man startar.

HANDLEDARE/KURSLEDARE

Det är önskvärt att den som leder kursen har kunskap om vilken situation deltagarna befinner sig i.

UTSE DELTAGARE

Vilka ska delta i tillverkningen? Hur ska urvalet av deltagare gå till? Vilka erfarenheter och kunskaper besitter de och hur kan detta påverka upplägg och val av produkt?

KONTAKTA SKATTEVERKET

Kontrollera med Skatteverket vilka regler som gäller för just den försäljningsaktivitet ni valt att genomföra.

GÅ IGENOM FÖRUTSÄTTNINGARNA

Var noga med att förklara de förutsättningar som gäller vid deltagande för dem som är med. Krävs närvaro varje gång? Skatteregler måste tydliggöras.

TILLVERKA

Försök att hitta en produkt som är både lätt att tillverka och att sälja. Beroende på vad som ska tillverkas, finns det säkert både företag och privatpersoner som kan ställa upp med material, tid och kunskap. Försök att hitta dem! Fundera på om det krävs tolk till tillverkningstillfällena. Utgå från deltagarnas kunskaper och intressen.

MARKNADSFÖR OCH SÄLJ

Fundera över tänkta kundgrupper och hur man bäst når dem.

TÄNK PÅ julmarknad!

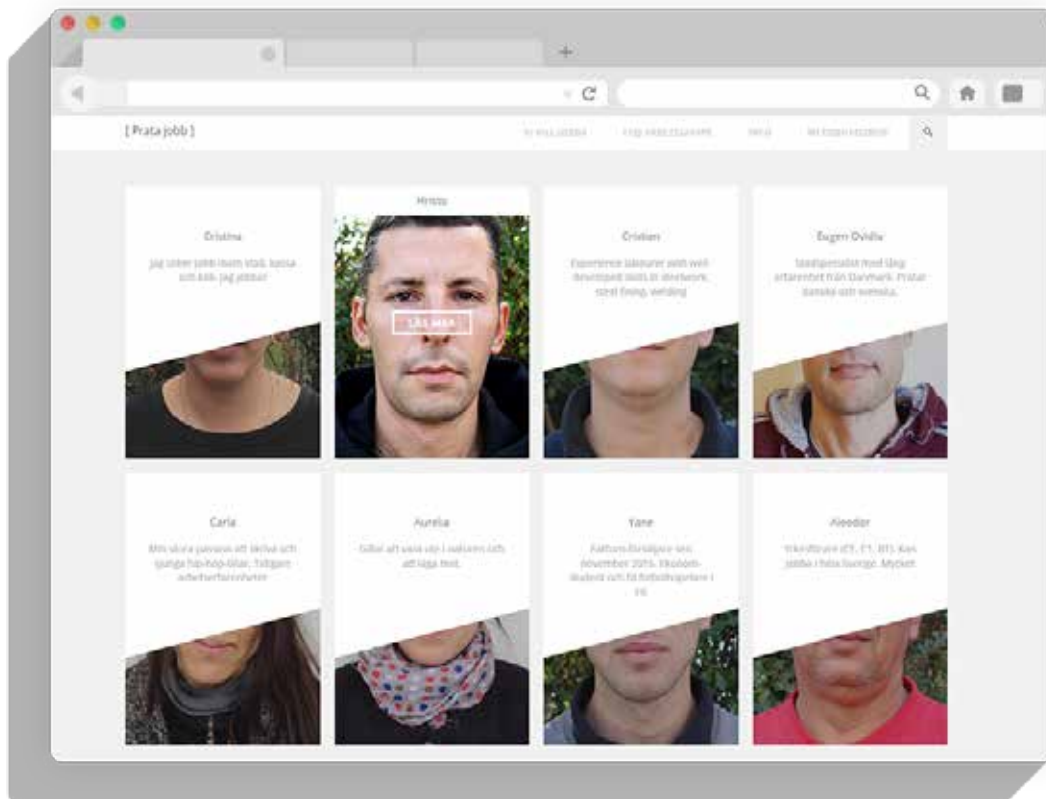
- Alla förutsättningar måste vara tydligt genomgångna och förklarade för deltagarna. Även konsekvenser vid "kontraktsbrott" måste förklaras och vara kända för deltagarna.
- Tänk igenom hur vinsten ska fördelas mellan deltagarna. Spänningarna som uppstod gruppen som tillverkade blomsterarrangemang hade minskat om vinsten delats lika mellan alla. Å andra sidan varierade deltagarnas utgifter för blommor, så detta hade inte heller blivit rättvist.
- Kontakta Skatteverket och diskutera vilka regler som gäller vid tillfällig försäljning som julmarknader. Är det hobbyverksamhet eller näringsverksamhet? Det är en bedömningsfråga och styr om och hur deltagarnas inkomster ska beskattas.

REFLEKTIONER pop-up

- Försäljningen på julmarknaden skedde innan pop up-butiken, och av den drog vi lärdomen av vikten av att tydligt beskriva förutsättningar och förväntningar både muntligt och skriftligt. I och med detta visste deltagarna vad som gällde vilket gjorde att vi undvek missförstånd och konflikter.
- Deltagarna har kanske liten eller ingen arbetslivserfarenhet. Därför är det viktigt att tydligt förklara såväl som skatte- som anställningsregler.
- Vi hade inte förutsett att deltagarna var otränade i moment som att klippa med sax och att använda linjal. Det gjorde att vi fick anpassa vad som tillverkades utifrån det.

Digital presentation

Deltagare presenterar sitt CV på en hemsida.

En av personerna som fanns med på den digitala presentationen på hemsidan www.pratajobb.nu är Ionela. Hon fick en timanställning tack vare att hennes CV fanns där.

Ionela kommer från Rumänien. Hon har dock bott i Sverige från och till under tre år, men sedan ett år är hon här på heltid. Det är här hon vill bo och det är här hon ser en framtid för sin familj. Hennes son är fem år och om

några månader får han ett syskon. Ionela har lärt sig prata och förstå svenska mycket bra, dels eftersom hon har arbetat och dels genom att hon deltagit i SFI-undervisning.

Så här gjorde vi

Vi möter dagligen personer som kommit till Sverige med förhoppning om att arbeta. Delar av gruppen har yrkeserfarenhet, men saknar formell utbildning. De har svårt att hitta relevanta lediga jobb, söka dem och få anställning.

Vi möter också många svenska medborgare som vill engagera sig och bryta tiggerispiralen, samt arbetsgivare som är i behov av arbetskraft. I Skåne Stadsmission bestämde vi oss för att undersöka om projektet kunde underlätta och överbrygga de utmaningar som finns för att parterna ska kunna hitta varandra. Vi bestämde oss för att starta en hemsida för att se om denna tjänst kunde tjäna som länk mellan dem.

Det övergripande syftet var att överbrygga klyftan mellan potentiella arbetsgivare och några av de personer som medverkar i detta projekt. Dessutom ville vi visa upp drivkraften och den starka jobbviljan som finns hos de personer som finns i projektet.

Vi började med att intervjua ett antal personer med skiftande kompetens och bakgrund, för att sedan välja ut ett antal personer till just denna insats. Därefter genomfördes längre och djupare intervjuer. Språkkompetenser, utbildningsnivå och tidigare anställningar kartlades. Detta mynnade ut i ett personligt CV som sedan lades upp på hemsidan www.pratajobb.nu.

För att undvika oseriösa anställare använde

vi projektledarens kontaktuppgifter, istället för att lägga ut all personlig information på nätet.

På sidan finns även en FAQ med frågor och svar som beskriver och förklarar hur man går tillväga för att anställa en EU-medborgare, samt de regler och lagar som gäller kring anställningen. Vår förhoppning med insatsen var att generera nyfikenhet och intresse hos allmänhet och arbetsgivare, och att någon eller några av deltagarna skulle få ett kontrakt.

Ett samarbete startade även med organisationen Faktum, som också möter människor i utsatthet och arbetar för att underlätta för dem att komma i arbete. De fick administratörsbehörigheter och kunde lägga upp CV:n. När sidan lanserades blev det

en del medial uppmärksamhet i lokal tv. Trots positiv respons har inte sidan nått ut till arbetsgivare i den utsträckning vi hade hoppats på. En person har fått timanställning.

En fördel med en digital presentation är att grundjobbet finns kvar och att det är enkelt att uppdatera. Om hemsidan är aktuell och arbetsgivare använder den för att hitta lämpliga medarbetare, finns möjlighet att få jobb även vid en tidpunkt längre fram.

”Om jag kommer att fortsätta ha jobb så kommer allt att lösa sig. Framtiden finns i Sverige för mig och min familj.”

”En fördel med en digital presentation är att grundjobbet finns kvar och att det är enkelt att uppdatera.”

1, 2, 3... Så här kan du göra

KARTLÄGG INDIVIDENS KOMPETENS

Oavsett om personen har eller saknar utbildning och arbetslivserfarenhet, finns säkert mycket informell kompetens som hen från början inte tänker på som viktig. Hen kan exempelvis ha erfarenhet och kunskap inom till exempel trädgård och trädgårdsskötsel, även om hen inte har haft en anställning inom det området. Lyft de faktiska, praktiska kunskaperna och inte bara utbildning och dokumenterad arbetslivserfarenhet.

SAMMANSTÄLL ETT CV

Lyft fram personen bakom CV:t. Förutom en lista med den samlade kompetensen kan personen beskriva sig själv och sina egenskaper och ha med ett foto.

BESTÄM KONTAKTVÄG MELLAN ARBETSGIVARE OCH ARBETSTAGARE

Ska telefonnumret finnas med eller ska man kontakta via mail? Om personen inte kan svenska eller engelska kan det finnas fördelar med att den första kontakten tas med en person som hjälper till som förmedlare. Dessutom kan en "mellanperson" avskräcka oseriösa arbetsgivare.

BESTÄM ARBETSGIVARMÅLGRUPP

Vem är den potentiella arbetsgivaren? Är en specifik målgrupp aktuell, eftersom de arbetssökande har likartade kompetenser och erfarenheter? Eller är en bredare målgrupp aktuell, eftersom arbetstagarnas erfarenheter och kunskaper är skiftande?

HITTA LÄMPLIG KANAL FÖR ATT NÅ ARBETSGIVARE

Om det är en viss arbetsgivarmålgrupp som är mest tänkbar som anställare, på vilket sätt kan dessa bäst nås? Välj den lämpligaste kanalen. Det kan till exempel vara en hemsida, Facebook, flygblad eller helt enkelt en annons i en medlems-tidning. Vårt exempel på digital presentation är ju bara ett sätt att förmedla arbetskraft.

ERBJUD GÄRNA HJÄLP VID ANSTÄLLNINGEN

Detta kan exempelvis bestå i tolkning, kontraktsskrivning eller att söka skattsedel.

TÄNK PÅ!

- Hur kan personerna presenteras och personifieras utan att exploateras?
- Hur ska sidan hållas uppdaterad och aktuell?
- En enkel sökfunktion på sidan utifrån till exempel
- Yrkeskunskaper/kompetens underlättar för arbetsgivare att hitta rätt person.
- Om du har ett gott exempel – lyft det
- Det bästa sättet att sprida goda exempel är ofta genom mun-mot-mun-metoden, att någon har hört om en lyckad anställning och en pålitlig och ambitiös arbetstagare. Goda relationer tjänar ofta som referens och pålitlighet. Kanske är det så att en presentation av arbetstagare ska börja inom en mindre krets för att sedan långsamt växa varefter fler och fler lyckade exempel växer fram. Personifiera och lyft fram människorna, både arbetsgivare och arbetstagare, och ge exempel på nöjda parter.

Företagsanställning

Costel har varit i Sverige från och till under sju års tid. Senast var han hemma i Rumänien ett par veckor under sommaren för att träffa sin fru och sjuåriga son. Innan dess har han inte varit hemma sedan i januari och han vet inte när han åker tillbaka nästa gång. Kanske till jul. Sonen har precis börjat första klass och Costel missade hans första skoldag. Självt har Costel gått 10 år i grundskolan.

I Rumänien bor familjen i en lägenhet hans föräldrar äger. Frun jobbar i en textilfabrik. Ändå åker Costel till Sverige för att söka arbete. Om det vore möjligt vill han att familjen ska flytta hit. Då måste han först ha en bostad, och för att få det måste han ha ett jobb. Just nu bor han i tält i skogen.

Costel har tidigare haft en anställning i en fabrik i Rumänien. När den gick i konkurs och inga andra jobb fanns att få, valde han att åka till Sverige eftersom han visste att många av hans landsmän åkte till Italien eller Spanien. Det var helt enkelt redan för många rumäner i dessa länder, tyckte han. Viljan är att jobba, men ändå måste han samla pant för att tjäna pengar. Tigga vill han inte göra. Han har däremot haft ett antal svartjobb inom bygg- och anläggningsbranschen innan han kom i kontakt med projektet.

Costel är inskriven på Arbetsförmedlingen, men där tycker han inte att han fått någon hjälp. Istället har han varit i

Från början var stadsmissionen arbetsgivare, men efter ett par veckor tog företaget självt över arbetsgivaransvaret.

kontakt med Crossroads. Det är genom Crossroads, samt genom en rekommendation från en bekant, han kom i kontakt med projektet. Även om han bara har ett par timmars jobb

varje dag – ibland mer, ibland mindre – tjänar han bättre på att jobba i Sverige än om han skulle ha ett jobb i Rumänien. Från början anställdes Costel inom en bemanningstjänst inom Stockholms Stadsmission. Till att börja med hade han interna uppdrag inom stadsmissionen, men efter ett tag fick han ett externt uppdrag i ett företag. Efter ett tag som uthyrd, blev han sedan

direktanställd av företaget över sommaren.

”Det här är ett bättre jobb. Skillnaden mellan detta jobb och att jobba svart är att jag nu har ett riktigt avtal, är garanterad lön och att det finns en försäkring för mig.”

TIPS

- Läs mer om vad du som anställare bör känna till i kapitlet "Förutsättningar på den svenska arbetsmarknaden".

Vår roll

I det första exemplet var det projektledaren som tog kontakt med företaget för att presentera projektet och höra om företaget hade behov av arbetskraft. Eftersom de var positiva och nyfikna, presenterade projektledaren två personer som kunde vara aktuella för anställning. Till att börja med stod Stadsmissionen som anställare och företaget köpte tjänsterna, men efter en provotid tog företaget själva över arbetsgivaransvaret. Under den första tiden var projektledaren en länk mellan arbetsgivaren och arbetstagarna. Dels fungerade projektledaren som tolk, och dels kunde han finnas med i bakgrunden för att förklara och undvika missförstånd.

I det andra fallet hade Stanimir redan anställning hos Göran när vi mötte honom i projektet. Stanimir har även varit anställd inom projektet och därför har det varit naturligt att samarbeta med Göran kring skattefrågor och arbetstider. Projektledaren har hjälpt Stanimir att öppna ett svenskt bankkonto samt att deklarerar.

1, 2, 3... Så här kan du göra

Att anställa en person från ett annat EU-land är lika lätt som att anställa en person från Sverige. Enligt EU:s likabehandlingsprincip gäller samma regler för anställning, lön och övriga arbets- och anställningsvillkor oavsett nationstillhörighet. I och med detta krävs inget särskilt arbetstillstånd eftersom uppehållsrätten gäller alla EU-medborgare.

I Stockholm finns ett företag som erbjuder olika typer av miljötjänster som till exempel bikupor och trädgårdar för biologisk mångfald. Företaget har också en mångfald bland sina anställda; det finns människor från alla världsdelar som jobbar hos dem.

– Det var projektledaren som tog kontakt med oss och berättade om projektet, säger Klara, som jobbar med forskning och utbildningsansvar på företaget. Jag var positiv till projektet, men samtidigt lite orolig för mina egna fördomar. Jag fick rådet att testa och ge personerna en chans, att ge dem ansvar och det har fungerat mycket bra.

I jobbet ingår trädgårdsskötsel som anläggning och ogrärensning samt

rengöring av bikupor. Dessa uppgifter kräver inga direkta förkunskaper och är lätt att förklara och förstå.

Inför anställningen fanns projektledaren med som stöd både för företaget och för Costel och hans kollega. Projektledarens roll var till att börja med att överbrygga, förklara och tolka. Numera behövs han inte längre, även om det går att ringa till honom om det skulle behövas.

– Det som ibland ställer till det är språket, att förklara vägen till en arbetsplats med hjälp av gatunamn och tunnelbana fungerar inte. Då får jag istället förklara på ett annat sätt, till exempel genom att rita en karta. Fast jag ser det inte som en svårighet utan som en utmaning. Det är inget hinder, säger Klara.

Arbetsgivare berättar

TVå arbetsgivare – en inom miljötjänster och en lantbrukare – berättar om sin erfarenhet av att ha anställt EU-medborgare.

Göran är lantbrukare och har svårt att både hinna och orka med alla sysslor som finns på gården. Arbetsuppgifter som till exempel målning, städning på gården och skogsröjning blir lätt eftersatta. Genom kontakter och referenser fick han tag i Stanimir och anställde honom. De har arbetat sida vid sida i många timmar och Stanimir har även fått eget ansvar att utföra en mängd olika sysslor.

– En gång skulle vi nacka en tupp. Vi var tillsammans inne i hönshuset och jag skulle fånga in tuppen. Jag försökte skilja ut tuppen, men när jag väl lyckats identifiera den och sprang efter, slank den undan och smet. Efter ett antal försök sa Stanimir: "Gå ut du, Göran, jag fixar det här själv!" Sedan dröjde det bara ett par minuter så kom Stanimir triumferande ut med tuppen under armen. Det var tydligt att han var van att handskas med djur och att han visste hur man gjorde.

Göran fortsätter att beskriva hur det är att arbeta tillsammans. Han är mycket nöjd och imponerad över Stanimirs arbetsvilja, praktiska erfarenheter och hans sätt att lösa de problem som dyker upp.

– Jag har träffat få personer som är så energiska och star-

ka. Jag ser detta lite som en win-win-situation; jag får hjälp och Stanimir får jobba, något han gärna gör eftersom han inte vill tiggas. Jag har anställt andra EU-medborgare tidigare och har samma erfarenheter av dem. De uppvisar samma arbetsvilja och praktiska erfarenheter från sitt hemland.

De svårigheter Göran beskriver handlar främst om kommunikationen. Han säger att det inte alltid är så lätt att varken förklara arbetsuppgifter eller förstå frågor och det gör att det ofta krävs handledning på plats. Det är inte bara att säga "Gör så här och när du är klar kan du fortsätta med detta." I dessa fall är det bättre att jobba tillsammans och visa praktiskt.

Vidare menar Göran att det ibland kan uppstå missförstånd om vilka krav och förväntningar som finns från arbetsgivaren på arbetstagaren, till exempel att det är bra att kunna lösa problem själv, men att det är helt okej att fråga först och be om hjälp. En annan sak man måste tänka på är logistiken kring anställningen. Till exempel hur arbetstagaren ska ta sig till jobbet och hur man gör med mat vid lunchen.

Privatanställning

Det är fullt möjligt för en privatperson att anlita en annan privatperson oavsett från vilket EU-land arbetstagaren kommer.

Irena är 48 år och kommer från Bulgarien. Hon har två söner varav en av dem också befinner sig i Sverige. Hon har varit i Sverige sedan något år tillbaka.

Normalt sitter hon utanför en klädbutik i centrala staden och ber om pengar. Hemma i Bulgarien har hon bara haft temporära jobb, dels på en konservfabrik och dels inom trädgårdsodling. Ofta har familjen tvingats leva på bidrag.

Irena kommer till Crossroads för att äta, delta i svenskundervisningen samt sova på härbärget. På härbärget lärde hon känna vo-

lontären Ann-Christine. Det är Ann-Christine som anlitat henne för privat timanställning för att hjälpa till med städning.

Så här gjorde vi

Ann-Christine kontaktade Linköpings Stadsmission för att få stöd och råd i hur en privatanställning går till. Hon hade frågor om vad hon som anställare måste tänka på, vilka papper och blanketter som ska fyllas i och hur beskattningen går till.

Ann-Christine och Irena började med att skriva ett anställningsavtal. Irena hade inte jobbat i Sverige tidigare och saknade samordningsnummer. Hennes avsikt är att

stanna i Sverige en längre tid och därför bestämde hon sig för att ansöka om A-skattsedel. När anställningsavtalet undertecknades kom de överens om att Ann-Christine skulle betala in skatt och sociala avgifter även om grundregeln är att arbetstagaren själv ska göra det om ersättningen understiger 10 000 kronor. För att underlätta och förklara regler fanns projektledaren samt en tolk med under anställningen.

Ann-Christine och Irena kom överens om var Ann-Christine skulle hämta henne och sedan skjutsa tillbaka henne efter utförd städuppdrag. Städningen fungerade utmärkt och Ann-Christine var mycket nöjd. Det

enda som begränsade och försvårade för dem var språket.

Innan den 12:e i månaden efter skickade Ann-Christine in den Förenklade arbetsgivardeklarationen samt betalade

in skatt via Skatteverkets hemsida. Ann-Christine anlät en fysisk person, utan F-skattsedel eller näringsverksamhet, för ett hushållsarbete. Detta gjorde att kunde hon göra RUT-avdrag motsvarande

den arbetsgivaravgift som hon redovisade i den Förenklade arbetsgivardeklarationen. Avdraget – som kallas skattereduktion – är preliminärt och fastställs i samband med den årliga taxeringen.

”Städningen fungerade utmärkt och Ann-Christine var mycket nöjd.”

Innan anställningen är det viktigt att träffas och gå igenom förutsättningarna.

1, 2, 3... Så här kan du göra

SKRIV ANSTÄLLNINGSAVTAL

Skriv ett avtal där arbetstagare, arbetsgivare och lön framgår.

ANSÖK OM SKATSEDEL

Är alltid aktuellt i de fall personen inte redan har en A-skattsedel för innevarande år.

BETALA LÖN OCH LÄMNA LÖNEBESKED

Lämna kvitto till den som tagit emot ersättning för utfört arbete. Ange ersättningen före skatteavdrag samt hur stor skatt som är avdragen.

REDOVISA UTFÖRT ARBETE

Det lättaste är att redovisa uppgifterna på Förenklad arbetsgivardeklaration. Den ska skickas in senast den 12:e i månaden efter utfört arbete.

BETALA IN SKATT OCH SOCIALA AVGIFTER

För att underlätta för EU-medborgaren är det bra om parterna kommer överens om att arbetsgivaren betalar in skatt och sociala avgifter. Man kan antingen betala via förtryckt inbetalningskort som beställs från Skatteverkets beställningstjänst eller via internet. Vid betalning via internet erhålls bankgiro-nummer och OCR-nummer på www.skatteverket.se/ocr

LÄMNA INTYG

Lämna gärna ett intyg och referens till personen som utfört arbetet.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Förenklad arbetsgivardeklaration för privata tjänster, SKV 448

Blankett: Förenklad arbetsgivardeklaration, SKV 4805

Blankett: KU 10 - Kontrolluppgift från arbetsgivare m.fl., SKV 2300

Blankett: KU 13 - Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (SINK), SKV 2340

TÄNK PÅ!

- Utan försäkring för arbetstagaren finns inget skydd för personen om en olycka inträffar under uppdraget. Det går att teckna försäkringar hos olika försäkringsbolag.
- Det är möjligt att göra RUT- och ROT-avdrag oavsett om arbetstagaren har A-skattsedel eller SINK-skatt.
- Om du vill bjuda på mat kan det vara bra att förklara det innan, så blir det enklare för deltagaren att förstå att maten är gratis och att det är ok att ha en rast. Se till att vara tydlig med om rasten är betald tid eller inte. Gör upp om transporter i förväg.
- Det är en spridd missuppfattning att EU-medborgare kan få upp till 1000 kronor i lön/privatanställare utan att betala skatt och deklarerar. Läs mer i kapitlet om Skatteregler.
- Det finns företag som hjälper arbetstagare att fakturera utan att hen behöver starta ett företag och utan att privatpersonen själv måste stå som anställare. Läs mer under rubriken Egenanställning.

Starta eget

No 01. Den allra första cykelhyllan är klar. Foto: Christian Tigerblad

Inom projektet har vi mött målmedvetna människor som är beredda att arbeta hårt för att lyckas. En av dem är Florin.

Vi kom i kontakt med honom i samband med att han behövde hjälp att öppna ett bankkonto för sitt företag. Han hade redan startat sitt företag när vi träffade honom, men behövde hjälp att komma vidare med marknadsföring och andra praktiska detaljer som dykt upp under vägen. Hans historia

berättar vi för att visa ett konkret exempel på att det är möjligt för en EU-medborgare att starta företag i Sverige.

En annan intressant historia är familjen Grigores. De har lärt sig att tillverka en cykelhylla som de ska sälja. Tanken är att de ska starta ett eget företag. När denna bok skrivs pågår ett febrilt arbete med att bestämma bolagsform, läsa på om skatteregler, hitta köpare och återförsäljare. Och tillverka cykelhyllor förstås.

Liverpool städ och trädgård

Florin har startat eget företag i Sverige. Liverpool städ och trädgård heter det, eftersom han är en hängiven Liverpool-supporter. Han vill gärna etablera sig i Sverige på riktigt och han är beredd att jobba hårt för att lyckas.

Ursprungligen kommer han från Rumänien. Hans vuxna dotter bor kvar där och läser på universitetet och jobbar extra i en glasögonbutik.

Florin själv har gymnasieutbildning. Det innebär att han har gått 12 år i skolan. Efter skolan fick han anställning som mekaniker på ett kemiföretag, där han jobbade i 18 år. I början på 2000-talet skedde stora strukturförändringar inom företaget och mer än 90% av de anställda blev uppsagda. Florin var en av dem. De följande åren hade han diverse olika arbeten – till exempel inom plastindustrin, på hotell som vaktmästare och inom safttillverkning. Ett tag jobbade han med stödsystem för elkablar på ett företag som fanns på flera platser i Europa och detta ledde till att han jobbat både i Italien och i Litauen.

Till Sverige kom han första gången 2007. Då var han här i två månader och pantade burkar och tiggde pengar på gatan. 2010 kom han tillbaka till Sverige igen. Han upplevde att det var mycket svårare att samla pant då. Denna gång började han sälja tidningen Faktum, samlade pant och tog en del ströjobb. Han berättar att det oftast är genom kontakter han skaffat sig genom tidningsförsäljningen som han blivit tillfrågad om han vill jobba.

”Jag tror att jag har större chanser att lyckas i Sverige när jag har ett eget företag.”

Alla EU-medborgare har rätt att starta företag i vilket annat EU-land som helst.

I månadsskiftet september–oktober 2015 bestämde sig Florin för att starta företag. I december lämnade han in ansökan om företagsregistrering och i februari 2016 kom beskedet att ansökan hade gått igenom. Han hoppas

och tror att hans chanser att lyckas här i Sverige är större nu när han har ett eget företag.

Florin kom i kontakt med Skåne Stadsmission då han behövde hjälp att öppna ett företagskonto, något som inte var helt enkelt. Planen framåt för Florin är att projektet hjälper till med marknadsföring.

Florin har berättat om hur det gick till när han startade sitt företag och det är hans ord och version vi återger. Han hade även en del reflektioner som kan ge en sin synvinkel på vad som behövs och hur det går till att starta ett företag för en EU-medborgare.

VILKA HANDLINGAR LÄMNADEN DU IN TILL SKATTEVERKET?

– Jag lämnade in ”Ansökan om F-skatt” samt ett intyg på att jag inte har skulder i hemlandet. Jag visade också en identitetshandling, men jag minns inte om det var mitt id-kort eller mitt pass.

VAD ÄR DET FÖR INTYG FRÅN DITT HEMLAND, RUMÄNIEN?

Intyget heter ”Certificat de atestare fiscală” och kan beställas online på ANAF:s hemsida. ANAF är den rumänska motsvarigheten till Skatteverket. Först måste man skapa ett konto på deras hemsida. Man måste också legitimera sig med nationellt id-kort. Det jag gjorde var att beställa intyget och mejla en kopia på mitt id-kort till en vän i hemstaden. Vännen lämnade sedan in kopian till skattemyndigheterna. Intyget fick jag mejlat till mig. Jag skrev ut intyget och lämnade det till Skatteverket i Sverige.

VAD BEHÖVDE DU FÖR HJÄLP NÄR DU STARTADE DITT FÖRETAG?

Hur man fyller i blanketten om F-skatt. Gör man fel får man vänta längre tid. Jag missade bara ett kryss, och fick vänta en månad extra.

– Man behöver kanske också hjälp med att veta vilket intyg från hemlandet som behövs.

ÄR DET NÅGOT SPECIELLT MAN SKA TÄNKA PÅ NÄR MAN STARTAR FÖRETAG?

Det är viktigt att man sparar kvitton på alla

inköp av material, verktyg med mera. Det är också viktigt att man sparar kvitton som intygar inkomster. Det behöver man för att visa att man bedriver näringsverksamhet. Till att börja med hade jag inte tillgång till ett bankkonto utan fick ta emot kontanter och skriva kvitton för hand. Man kan köpa fakturablanketter på bokhandeln.

HUR FUNKAR DET MED MOMSEN?

– Jag betalar själv in momsen via min internetbank för tre månader i taget. Det är en sak jag tror att många kan behöva hjälp med.

VILKA SVÄRIGHETER HAR DU STÖTT PÅ?

– Det är mycket svårt att komma in i det svenska systemet och få ett personnummer och svenskt id-kort. För det krävs det vitt arbete i 12 månader, eller att man kan bevisa att man bedriver näringsverksamhet.

HUR GICK DET TILL NÄR DU ANSÖKTE OM PERSONNUMMER?

– Jag gick till Skatteverket och hade med mig ett intyg som visar inkomster och utgifter i företaget. Det styrker att jag har aktiv näringslivsverksamhet. Dessutom hade jag en kopia på F-skattsedeln och mitt pass. Det räcker inte bara med det nationella id-kortet.

VAD BEHÖVDE DU FÖR HANDLINGAR NÄR DU ANSÖKTE OM SVENSKT ID-KORT?

Dels intyget från Skatteverket om personnumret och dels mitt pass. Det är viktigt att det är det senaste, biometriska, passet.

VILKEN GLÄDJE HAR DU AV PERSONNUMRET?

Jag känner att jag fått bättre självförtroende. Systemet har fått större förtroende för mig. Och nu har jag även tillgång till sjukvård.

**Florin
berättar**

Cykelhyllan Agatator

En snickare hjälpte familjen att utveckla arbetsmetoder och lärede ut hur maskiner fungerar. Foto: Christian Tigerblad.

För sex månader sedan kom Roberto till Sverige. Han hade då med sig sin fru och deras vuxne son samt sonens flickvän. Kvar i Rumänien finns en trettonårig son.

Roberto och hans fru hade fast anställning på ett stort bageri i Rumänien under tjugo år, men i samband med ett ägarbyte blev de uppsagda. De kommande åren försökte familjen sälja frukt och grönsaker på marknaden, men till slut blev konkurrensen från stormarknader för svår. Den ohållbara situationen i hemlandet gjorde att Roberto och hans familj åkte till Sverige.

Till att börja med bodde familjen i en

”Vi vill jobba och leva som vanliga svenskar. Vi hoppas kunna stå på egna ben med hjälp av vårt företag.”

kyrka som erbjöd övernattningsmöjligheter i samband med att det kom många flyktingar. När övernattningsmöjligheterna i kyrkan upphörde,

flyttade familjen till hotellet med många stjärnor, det vill säga en park med himlen som tak. På dagarna tiggade de pengar på gatan eller samlade pantburkar. Roberto tycker det är förnedrande att tigga pengar, men nödvändigt.

Familjen kom i kontakt med projektet genom Crossroads inom Skåne Stadsmission. Deras intresse väcktes när de fick höra talas om idén att starta eget företag. Deras förhoppning är att de ska kunna försörja sig på företaget. De kommer att jobba hårt och betala skatt. Roberto och de andra har regist-

rerat sig på SFI. Målet är att bli en del av det svenska samhället och på så sätt skapa bättre förutsättningar för sina barn.

Så här gjorde vi

En av projektidéerna var att stötta några deltagare i processen att starta ett eget företag. Vi hade en produktidé - en cykelhylla - och hade möjlighet att utnyttja en snickeriverkstad. Vi presenterade idén för personer vi mötte på Crossroads och familjen Grigore var motiverade att engagera sig långsiktigt i produktionen och ville starta eget företag kring detta.

Vi började med att lösa företagsmedlemskap hos Fabriken. Fabriken är ett "Makers space" med maskiner och verktyg för digital produktion, snickeri och elektronik och drivs på uppdrag av Malmö stad. Genom att betala en självkostnadsavgift och bli produktionsmedlem, fick projektdeltagarna tillgång till maskiner och verktyg i en liten träverkstad

under fyra eftermiddagar i veckan.

Innan själva produktionen kunde starta, tittade vi på olika modeller av cykelhyllor och tog utifrån detta fram en prototyp som alla var nöjda med. Vi anlätte en professionell snickare som lärare under dryg 30 timmar. Han hjälpte till att ta fram en effektiv metod för att bygga cykelhyllan och lärde ut hur arbetet och maskiner fungerar. Produktionen kunde starta!

I dagsläget finns tolv hyllor färdiga och ytterligare tolv är under produktion. Familjen arbetar 2-4 dagar i veckan beroende på hur mycket det finns att göra.

Efter några veckor uppmärksammades produktionen av media och en artikel om projektet publicerades. Efter intervjun tog en affärsutvecklare på en företagsinkubator kontakt och ville hjälpa till att utveckla företaget. Just nu hjälper de till med att utforma en webbshop på www.agatator.se. Vi tog också kontakt med en lokal cykelbutik för att inleda

Roberto hoppas att hans företag ska skapa nya möjligheter för honom och familjen. Foto: Christian Tigerblad.

Cykelhyllan kan beställas på hemsidan agatator.se. Foto: Christian Tigerblad.

ett samarbete. Vår förhoppning är att få visa upp cykelhyllan och sälja den i deras butik.

Nästa steg är att hjälpa familjen att registrera sitt företag som enskild firma. I samband med den mediala uppmärksamheten fick vi kontakt med en företagsrådgivning och de kommer att stötta familjen i processen med att starta eget. För att underlätta bokföring och administration har vi tagit kontakt med ett företag inom revision, redovisning och rådgivning för att se om de kan sponsra deltagarna med en affärsplattform.

Familjens mål i den närmaste framtiden är att ansöka om svenskt id-kort och öppna företagskonto i en svensk bank. På så sätt får de tillgång till bankgiro samt bankdosa för att utföra bankärenden. För att få ett svenskt ID-kort krävs att man antingen kan visa ett anställningskontrakt som sträcker sig längre än tolv månader eller att man är varaktigt bosatt i Sverige. Om man bedriver egen näringsverksamhet, som är aktuellt i detta fall, ska man kunna uppvisa kvitton på utgifter och inkomster under en period för att Skatteverket

”Efter intervjun tog en affärsutvecklare på en företagsinkubator kontakt och ville hjälpa till att utveckla företaget.”

Det finns planer på att utöka produktionen med ytterligare produkter. Foto: Christian Tigerblad.

ska kunna registrera en som varaktigt bosatt.

Med hjälp av företagsinkubatorn har vi tagit fram en idé på nästa produkt, en barnstol av skateboard-brädor. Under hösten kör vi igång produktionen av en prototyp. Även denna gång kommer samma snickare att finnas med för att hjälpa till med prototypen och produktionen. Redan nu har familjen tio beställningar på barnstolen.

När projektet är slut kommer familjen själva att ta över och driva det nystartade företaget av egen kraft och kunna ta emot beställningar från alla nordiska länder.

1, 2, 3... Så här kan du göra

EU-medborgare har rätt att starta företag i ett annat EU-land. Kraven är samma och beslutet fattas enligt samma kriterier oavsett medborgarskap. För personer som saknar svenskt personnummer och inte är folkbokförda i Sverige, finns det några saker att tänka på. Till ansökan om företagsregistrering ska ett intyg bifogas, som visar att man inte har skulder i hemlandet. Att sakna personnummer kan försvåra och förlänga vissa processer, exempelvis ansökan om företagskonto. Vid företagsregistreringen behöver man bestämma företagsform. Detta skiljer sig dock inte åt på grund av personens medborgarskap eller status i Sverige.

Hur du konkret går tillväga för att hjälpa en EU-medborgare att starta företag beskriver vi inte i detalj. Nedan skickar vi med tips på vart man kan vända sig.

SKATTEVERKET

På Skatteverkets hemsida finns information och instruktionsfilmer. Dessutom erbjuder de informationsträffar med olika teman, som till exempel Starta eget, Blivande företagare, Ny företagare och Deklarera ditt företag.

På Skatteverkets Starta eget-träff går man igenom och visar hur man registrerar ett företag och ger tips inför företagsstarten. Man får också en kort information om de skatter som är aktuella.

SAMLAD SERVICE OCH INFORMATION FRÅN OLIKA MYNDIGHETER

Skatteverket, Tillväxtverket och Bolagsverket har tillsammans skapat hemsidan www.verksam.se. Där finns samlad service och information för att underlätta för den som driver eller vill starta företag.

FÖRETAGSRÅDGIVNING

Det finns flera företag som jobbar med rådgivning och praktiskt stöd. IFS Rådgivning, som är en del av Almi, är ett exempel. De vänder sig till entreprenörer med utländsk bakgrund som vill starta eller redan driver ett företag. De erbjuder kostnadsfri rådgivning, hjälper till med affärsplan, Budget, företagsregistrering med mera. De arrangerar ofta informationsträffar och kurser. Ett annat exempel på företag som erbjuder rådgivning vid företagsuppstart är Nyföretagarcentrum.

TÄNK PÅ!

- Man kan skaffa skatteintyget Certificat de atestare fiscală direkt på sitt lokala skattekontor i Rumänien. Man kan också beställa det online på ANAF:s hemsida.
- Vi har inte kunskap om hur det går till att skaffa intyget från i andra länder.
- Skatteverket arrangerar olika träffar kring att starta eget. Dessutom kan man boka ett personligt möte med en handläggare som ger information och visar hur blanketten fylls i. Då har man rätt till tolkhjälp.
- När man har svenskt ID och ett företag kan man öppna ett företagskonto. Då slipper man hantera kontanter.

Mer information från Skatteverket:

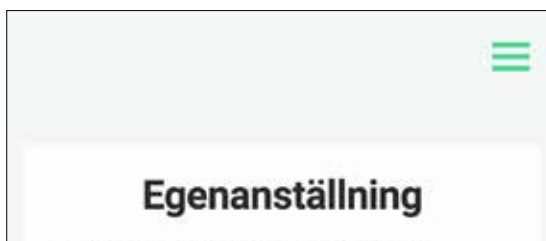
Broschyr: Starta företag, Lättläst information från myndigheterna, SKV 410

Broschyr: Företagsregistrering, SKV 418

Blankett: Företagsregistrering, SKV 4620

Egenanställning

Jeden ommen sll kahbop opwnb owob obn

Under projektet har vi har kommit i kontakt med begreppet egenanställning. Vi tror att detta skulle kunna vara ett alternativ som kan underlätta för människor som vill arbeta i Sverige periodvis. Det blir enklare både för arbetstagaren och en privatperson att anlita.

Egenanställning innebär att en person kan arbeta och få lön utan att driva ett företag och behöver varken fakturera eller sköta administrationen själv. Det finns flera bolag som erbjuder denna tjänst och de kallas oftast för egenanställningsföretag. De står som ar-

betsgivare och sköter all administration som fakturering mot kund och betalning av skatter och sociala avgifter samt betalar ut lön till arbetstagaren.

Vi har kontakt med ett egenanställningsföretag och ligger i startgroparna för att prova detta med deltagare, men kommer inte att hinna skriva om det i denna bok. Vår rekommendation är därför att en direktkontakt tas med ett egenanställningsföretag för att få klarhet i förutsättningar, avgifter och villkor.

1, 2, 3... Så här funkar det

PÅ DET BOLAG VI HAR KONTAKT MED FUNGERAR DET SÅ HÄR:

Arbetstagaren registrerar sig på egenanställningsföretagets hemsida. Detta ska göras innan första uppdraget för att försäkringen ska gälla. Efter utfört arbete, fyller arbetstagaren i och skickar in fakturaunderlaget och därefter sköter bolaget all administration kring anställningen.

I vårt fall kan egenanställningsföretaget hantera personer med samordningsnummer samt löneutbetalning till utländskt bankkonto.

ARBETSTAGARENS ANSVAR

- Registrera sig på hemsidan
- Komma överens om priset för arbetet, samt betalningsvillkoren med anlitzaren
- Utföra arbetet
- Fylla i och skicka in fakturaunderlaget
- Anmäla lönekonto för utbetalning

EGENANSTÄLLNINGSFÖRETAGETS ANSVAR

- Rapportera och betala in moms, skatter och sociala avgifter
- Sköta bokföring, inkasso och revision
- Skicka fakturor till kund och hantera löneutbetalning
- Att ha ett arbetsgivaransvar med arbetsskade- och grupplivförsäkring

Mer information från Skatteverket:

www.skatteverket.se "Att jobba som egenanställd"

TÄNK PÅ!

- Arbetstagaren måste vara skatteregistrerad.
- Ta reda på om egenanställningsföretaget kan hantera samordningsnummer i stället för personnummer.
- Arbetstagaren måste ha en egen e-postadress för att kunna registrera sig och skapa ett konto hos egenanställningsföretaget.
- Arbetet med fakturaunderlaget ska göras av arbetstagaren och skickas in elektroniskt. Många arbetstagare behöver säkert hjälp med detta. Å andra sidan är detta säkert enklare för arbetsgivaren att ge hjälpen och få en faktura, än det är att vara arbetsgivare och själv betala ut lön, lämna lönebesked samt betala skatt och sociala avgifter. Kanske finns det en organisation som kan hjälpa arbetstagaren?
- För att betala ut lön måste arbetstagaren ha anmält ett bankkonto. Det egenanställningsföretag vi varit i kontakt med kan betala ut lön till ett utländskt bankkonto. Då krävs uppgifter om BIC samt IBAN-nummer.
- Kontrollera att egenanställningsföretaget har försäkring för sina anställda. I vårt fall måste arbetstagaren arbeta minst 8 timmar i snitt per arbetsvecka varje månad för att försäkringen ska gälla.

Arbetscoachning

Arbetscoachningen skulle skapa förutsättningar för deltagarna att själva ta ett aktivt ansvar för sin jobsökning.

Under projektet har vi sett att ensaka insatser ofta inte är tillräckliga. Deltagarna har kommit närmare arbetsmarknaden, men fortfarande är många långt ifrån det jobb de hoppades på när de kom hit.

Vi har sett behov hos deltagarna och försökt hitta vägar för att tillgodose dessa. Vi har identifierat och planerat upp olika aktiviteter och insatser utifrån våra egna värderingar om behoven och vad vi tror är en väg framåt. Vi har dock fått lära oss att släppa våra idéer och anpassa stegen efter individernas egna prioriteringar. Detta låter som en självklarhet, men kan vara svårt att förhålla sig

till. Att helt utgå från en persons önskemål fungerar inte heller. Många gånger har vi hört ”Jag vill jobba. Jag kan göra vad som helst. Kan du skaffa ett jobb till mig?” Det är en orimlig förväntning att vi ska skaffa ett arbete åt någon annan. Därför krävs en balansgång mellan personens vilja och våra erfarenheter och kunskaper om hur samhället fungerar här.

I detta avsnitt beskrivs hur vi i Uppsala Stadsmission utarbetade en plan och hade en tanke, men hur vi fick tänka om och anpassa vårt arbetssätt till deltagarna. I de allra flesta fall är det just arbetscoacher vi har varit. I bilaga 5 finns vår ursprungliga planering.

Jeden ommen sll kahbop opwnb owob obr. Foto

Så här tänkte vi göra

Utgångspunkten i arbetscoachningen är att ta in deltagare som vill arbeta, men inte lyckas komma i kontakt med rätt arbetsgivare. Anledningarna kan vara skiftande; de söker inte jobb eftersom de inte vet hur man gör, de har svårt att kommunicera och prata för sig, de säger att de kan jobba med vad som helst, men lyfter inte fram kunskaper och erfarenheter. Listan kan göras lång.

Målet var att deltagarna skulle söka och få jobb. Det övergripande målet var att få dem att kunna ta ett aktivt ansvar, att känna till sina rättigheter och att de själva skulle jobba

med att bli sedda som en del av samhället här. Dessutom skulle vi medverka till att underlätta för dem att komma i kontakt med arbetsgivare.

Planen var följande:

Första steget var att ordna en samhällsorienteringskurs för att öka deltagarnas förståelse för det svenska samhället. Kursinnehållet utar-

betades med tanke på personernas situation som hemlösa. En del innehöll information om hur man söker bostad med hjälp av internet, hur deltagarna kan använda mobiltelefoner för att översätta sidorna, hur de kontaktar hyresvärdar etc. Dessutom skulle deltagarna få kunskap om arbetsmarknaden och de rättigheter och möjligheter de har. Innehållet skulle de ha konkret nytta av i det vardagliga livet. Den viktigaste delen i detta steg var att deltagarna skulle få reflektera över frågor som: Vill jag vara här? Vad kan jag göra för att ha det bättre här?

Under kursens gång skulle deltagarna också få handledning och stöttning i att skriva CV och personliga brev. Tanken var dels att kartlägga kompetenser och erfarenheter, men också ett sätt att få dem att tänka och reflektera över sig själva. CV:t skulle bli ett konkret verktyg att använda sig av; ett papper att dela ut på stan till människor man lärt känna eller

till företag och andra arbetsgivare.

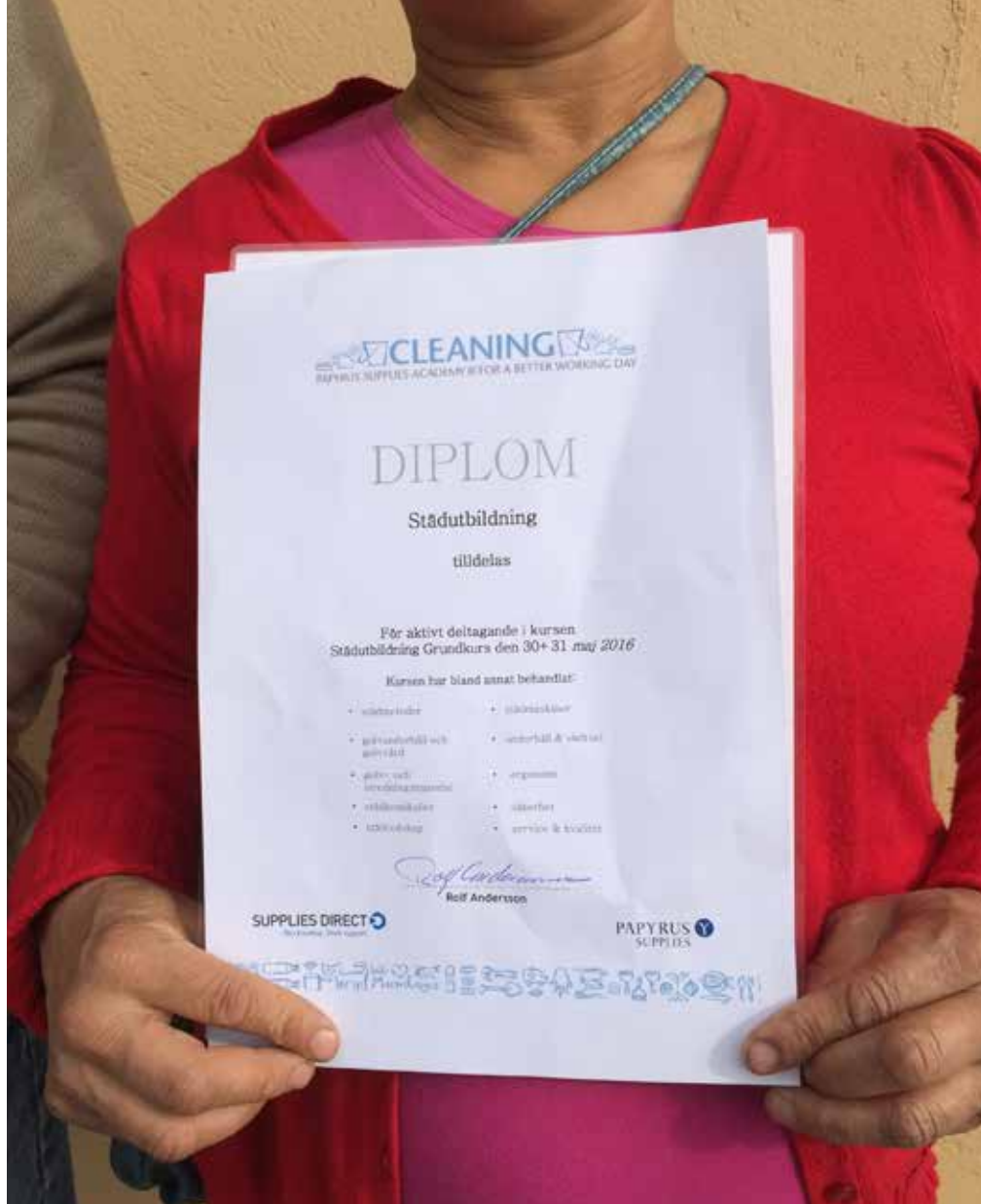
Det andra steget var att lära sig och utveckla sin kunskap i svenska, antingen på en språkkurs eller på ett språkcafé. Från början var tanken att erbjuda en kurs i svenska, men det behövdes inte eftersom

reglerna för SFI-undervisningen ändrades så att även EU-medborgare fick rätt att delta i kommunens SFI-undervisning. Att vara med på ett språkcafé skulle hjälpa deltagarna att komma i kontakt med svenskar i ett sammanhang där båda parter är jämlika.

Det tredje steget var att tillföra kunskaper och kompetenser som kunde fungera som ingång på den svenska arbetsmarknaden. Det

”Första steget var att ordna en samhällsorienteringskurs för att öka deltagarnas förståelse för det svenska samhället.”

Ett kursdiplom kan vara ett viktigt intyg och tjäna som referens på kunskaper och erfarenheter.

kunde till exempel vara arbetsträning till dem som saknade arbetslivserfarenhet eller validering av kompetenser och kunskaper till dem som hade utbildning och jobbat förr.

Under alla dessa steg skulle deltagarna få kontinuerligt stöd, rådgivning och handled-

ning. De skulle också delta i olika gruppkaktiviteter som kunde ge inkomster, exempelvis torgförsäljning av jordgubbar, för att få dem motiverade att delta. Förhoppningen var att de gemensamma aktiviteterna skulle generera en känsla av gemenskap genom att

ingå i ett team. Vi skulle organisera studiebesök på olika arbetsplatser och besöka SFI-undervisningen. Planer fanns också på att anordna ett jobbspeeddatingevent, där arbetsgivare skulle bjudas in för att träffa deltagarna. Eventet skulle marknadsföras och synas i media. Förhoppningen var att detta skulle ge ringar på vattnet.

Så här blev det:

Planen såg bra ut på papper, men i verkligheten var det svårt. Vi insåg att det skulle kunna bli svårt att motivera deltagare att delta eftersom modellen krävde mycket arbete och engagemang från deras sida. Många av dem vi träffade i början var inte längre intresserade att delta när de fick höra att vi inte hade ett jobb att erbjuda, utan att det handlade om att söka jobb tillsammans. Vissa ville vara med, men hade mer akuta bekymmer; natthärbärgat skulle stänga inom kort och det innebar att personerna inte hade någonstans att sova.

På samhällsinformationskursen deltog till sist endast en person. Det var en målmedveten person, som hade gått igenom en liknande situation då han började om i ett annat EU-land. Då var han hemlös i början, men lyckades få jobb och ordning på sitt liv så småningom. Därför visste han vad som krävdes för att lyckas.

EU-medborgare utan samordningsnummer har rätt att delta i kommunens SFI-undervisning i den stad insatsen genomfördes i. Några anmälde sig, men alla fortsatte inte kursen. Ett par

personer var med i vissa delar av projektet, men bestämde sig för att åka till Rumänien. Överenskommelsen var att de skulle kontakta oss när de kom tillbaka, men det gjorde de aldrig. Vi förstod att de inte ville vara med i projektet eller hade andra planer.

I det läget släppte vi ursprungsplanen. Istället utgick vi från individernas önskan och det vi kunde erbjuda. Vi anpassade vissa aktiviteter och slutade helt med andra.

Det resulterade i att:

- En person fick stöd i att starta eget
- En person fick stöd i kontakten med Arbetsförmedlingen och att söka jobb
- Städbildning och städpraktik erbjöds till flera personer. En person fick jobb direkt efter utbildningen och behövde därför inte fullfölja praktiken. De andra personerna går på SFI och kommer att delta i praktikkdelen inom en snar framtid.

1. ATT STARTA EGET

Deltagaren hade två idéer från början. En var tillverkning av pallar av återvunnet plastmaterial och den andra var torgförsäljning. Det visade sig vara svårt att hitta material till pallarna här eftersom mycket redan återvinns. Deltagaren valde att satsa mer på torgförsäljning av traditionellt fikabröd från Rumänien.

Vi har kontaktat Miljö- och hälsokontoret om regler kring hantering av livsmedel. Deltagaren kommer att få en utbildning

”Många av dem vi träffade i början var inte längre intresserade att delta när de fick höra att vi inte hade ett jobb att erbjuda, utan att det handlade om att söka jobb tillsammans.”

Städutbildning och städpraktik ingick som en del i arbetscoachingen.

inom hygien. Vi har också haft kontakt med Skatteverket om registrering av företaget som enskild näringsidkare. Deltagaren är just nu i Rumänien för att skaffa det intyg på att han är skuldfri som krävs för registrering. Vi har också kontakt med en annan organisation som kan hjälpa honom med en del av den utrustning som behövs. Tillsammans har vi skissat på en affärsplan för verksamheten.

2. STÖD HOS ARBETSFÖRMEDLINGEN OCH ATT SÖKA JOBB

Deltagaren har jobbat av och till i Sverige under ett och ett halvt år. Mesta svart tror han, eftersom han aldrig fick någon kopia på anställningskontraktet. Han har en funktionsnedsättning som gör att han har svårt att hitta jobb. Han har tidigare varit i kontakt med Arbetsförmedlingen för att få stöd, men inte lyckats. Vi kommer att hjälpa honom och stötta vid ett nytt möte med hans handläggare.

3. PRAKTIK

Vi hade möjlighet att ordna praktik inom två av stadsmissionens verksamheter. Det gjorde att vi kunde erbjuda platser och utveckla våra arbetsmetoder för praktiken. Deltagarna erbjuds också en extern städutbildning.

Under praktiken får deltagarna kontinuerlig handledning. De lär sig yrkesspecifik svenska medan de jobbar. Några av deltagarna går på SFI eller väntar på att börja. En tjej som arbetstränar nu går på språkcafé. Eftersom vi hittat en struktur för praktiken, är nästa steg att komma i kontakt med näringslivet. Planen är att kontakta arbetsgivare och skapa ett kontaktnät för de rumäner som bor i regionen.

REFLEKTIONER

- Det är en svår balansgång mellan vår uppfattning om vad som ska göras och deltagarnas önskemål.
- För bäst resultat krävs individuella handlingsplaner och upplägg, men det tar mycket kraft och tid.
- Lika viktigt som det är för oss att lyssna in och ta tillvara på personernas intressen och vilja, lika viktigt är det att förklara att vi aldrig kan göra arbetet åt dem.

”Lika viktigt som det är för oss att lyssna in och ta tillvara på personernas intressen och vilja, lika viktigt är det att förklara att vi aldrig kan göra arbetet åt dem.”

*”De fria rörligheten
innebär att människor
kan flytta mellan
medlemsländerna och
arbeta på lika villkor
inom EU.”*

Ur Framtid sökes,
SOU 2016:6

METALLICA

Den svenska arbetsmarknaden

Under projektet har vi sett att den svenska byråkratin inte alltid är så lätt att tillämpa för de människor vi jobbat med. Vi har upplevt att myndigheter och enskilda handläggare inte har tillräcklig kunskap i frågor som rör denna grupp. Även handläggnings- och beslutstider försvårar.

En EU-medborgare som vill arbeta i Sverige har rätt att göra det. I följande avsnitt berättar vi mer om förutsättningarna på den svenska arbetsmarknaden.

I bilaga 1, 2 och 3 finns översatta beskrivningar som riktar sig direkt till arbetstagarna om hur det är att arbeta som anställd i Sverige.

Rättigheter för EU-medborgare som befinner sig i Sverige

FRI RÖRLIGHET

I och med EU-fördraget gäller fri rörlighet för personer som är medborgare i ett EU-land (Rörlighetsdirektivet 2004/38/EG). Det innebär att EU-medborgare har rätt att fritt röra sig inom unionen med giltigt identitetskort eller pass. I och med den fria rörligheten har EU-medborgare uppehållsrätt i Sverige i åtminstone tre månader. De har rätt att arbeta eller söka arbete här utan att behöva ansöka om arbetstillstånd från Migrationsverket.

TIDSBEGRENSAD UPPEHÅLLSRÄTT

En EU-medborgare har rätt att vistas i Sverige i tre månader på turistvisa, med enda kravet att ha en giltig id-handling. Det innebär att personen kan vara i Sverige utan krav på försörjning eller egna tillgångar under denna tid.

Om personen lämnar landet och sedan återvänder direkt, har personen rätt att vistas ytterligare tre månader i Sverige. Hen behöver inte resa till sitt hemland. Det innebär att en person i praktiken kan vistas stora delar av året i Sverige på tidsbegränsad uppehållsrätt.

FÖRLÄNGD UPPEHÅLLSRÄTT

Den förlängda uppehållsrätten är en villkorad rätt att stanna kvar längre än tre månader. Det innebär att personen efter tre månader måste uppfylla något eller några av följande:

- vara arbetstagare eller egenföretagare i Sverige.
- vara aktivt arbetssökande, med reell möjlighet till anställning.
- studera vid erkänd utbildningsanstalt och ha tillräckliga tillgångar för försörjning, samt ha en heltäckande sjukförsäkring.
- ha tillräckliga resurser för att inte bli en orimlig belastning för landets socialförsäkringssystem och dessutom ha en heltäckande sjukförsäkring

Uppehållsrätten förutsätter inte något myndighetsbeslut, registrering eller ens ansökan. Den gäller för personer som uppfyller villkoren och finns kvar så länge villkoren är uppfyllda. Det finns alltså ingen tidsbegränsning, så länge något av villkoren uppfylls.

En arbetstagare behöver inte helt kunna försörja sig på sitt arbete, men det är viktigt att det inte är så lite att det kan anses vara av marginell betydelse (SOU 2016:6). Det finns inget som specificerar vad som är ”av marginell betydelse”.

Så länge en arbetssökande kan styrka att hen aktivt söker arbete, och att det finns en reell chans till arbete, kvarstår uppehållsrätten. Det finns inget krav på att vara inskriven på Arbetsförmedlingen, men det kan vara ett sätt att visa att man aktivt söker arbete.

”Om en person har ambitioner att stanna i Sverige över tid, och på sikt kunna ta del av förmånerna i de allmänna försäkringarna, är det viktigt att det arbete som utförs är vitt.”

Svart arbete kan aldrig utgöra grund för uppehållsrätt, utan kan istället anses vara bedrägeri och ligga till grund för utvisning. Inkomster från tiggeri kan heller aldrig utgöra grund för förlängd uppehållsrätt (SOU 2016:6).

Om en person har ambitioner att stanna i Sverige över tid, och på sikt kunna ta del av förmånerna i de allmänna försäkringarna, är det viktigt att det arbete som utförs är vitt.

Den som har ett anställningskontrakt, och ett arbete som kan anses vara mer än "av marginell betydelse", har rätt att få del av det svenska socialförsäkringssystemet. Det gäller exempelvis barnbidrag och rätt till skola för barn som befinner sig i Sverige. Det finns inga krav på att en arbetstagar ska helt självförsörjande.

PERMANENT UPEHÅLLSRÄTT

Den som har haft uppehållsrätt i fem år får så kallad permanent uppehållsrätt. Det innebär att uppehållsrätten inte längre är villkorad, och upphör endast om personen vistas utomlands i mer än två år. Intyg om permanent uppehållsrätt utfärdas av Migrationsverket.

FOLKBOKFÖRING

Om en person har uppehållsrätt i Sverige längre än 12 månader räknas hen som bosatt här. Då ska hen ansöka om invandring och visa att hen kan försörja sig. Något av följande kriterier måste vara uppfyllt:

- Personen arbetar, tillhandahåller tjänster eller har eget företag i Sverige.
- Personen är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och har en heltäckande sjukförsäkring.
- Personen har tillräckliga tillgångar för att försörja sig och sin familj samt en heltäckan-

de sjukförsäkring som gäller för bosättning i Sverige för sig och sina familjemedlemmar.

Att enbart vara arbetssökande är inte grund för folkbokföring. Ett kontrakt för timanställning vid behov är i sig inte heller en grund för folkbokföring. Det beror på att uppehållsrätten för 12 månader inte kan garanteras. Däremot kan personen återkomma senare för att bevisa att det har funnits arbetsinkomster, och att det inte är av "alltför ringa omfattning".

Den som blir folkbokförd i Sverige får ett personnummer.

SFI

Rätten att delta i delta i SFI, svenska för invandrare, skiljer sig från kommun till kommun. I Linköping krävs folkbokföring. I både Malmö och Uppsala kan EU-medborgare skriva in sig och delta i undervisningen. För att få ett slutbetyg krävs dock att personen har ett personnummer. Undersök vad som gäller i din kommun.

Jeden ommen sll kahbop opwnb owob obn.

FÖRSÄKRINGSKASSAN

Den som arbetar, men inte är folkbokförd, i Sverige kan registrera sig hos Försäkringskassan. Då kan man få rätt till bland annat barnbidrag och vård i Sverige. För att registrera sig hos Försäkringskassan fyller man i en ansökan, och skickar in den tillsammans med anställningsbevis och den senaste lönespecifikationen. Då får man ett intyg som man tar med sig när man söker vård. Enligt handläggare på Försäkringskassans utlandsavdelning, har man rätt att registrera sig oavsett arbetets omfattning. Rätten till förmåner i socialförsäkringssystemet upphör 3 månader efter avslutad anställning.

För mer information, se Försäkringskassans hemsida eller kontakta Försäkringskassans utlandsavdelning.

Den som arbetar i Sverige och är registrerad hos Försäkringskassan, kan få ett EES-kort som bevisar att man har rätt till vård. Det kortet kan användas om personen är på besök i ett annat EU-land, och behöver vård. Den som arbetar i Sverige, och får rätt till barnbidrag, kan mista eventuella socialbidrag eller barnbidrag i hemlandet.

SOCIALTJÄNSTINSATSER

Under den tidsbegränsade uppehållsrätten, det vill säga de tre första månaderna, har en person rätt att vistas i Sverige om hen inte utgör en "orimlig belastning för biståndssystemet". En orimlig belastning innebär ett mer än ett enstaka utnyttjande av det sociala biståndssystemet. Dock är inte en ansökan om bistånd grund för avvisning (SOU 2016:6). En person som tillfälligt befinner sig i landet har inte rätt till långvarigt försörjningsstöd, men däremot till akuta insatser. En förutsättning är då att

personen har gjort en ansökan till socialtjänsten i vistelsekommunen, och att en individuell bedömning gjorts. Bistånd som kan bli aktuellt är pengar till hemresa, mat eller tillfälligt härbärge (SKL 2016).

Den som uppfyller kraven för förlängd uppehållsrätt och därmed har rätt att vistas i Sverige, har rätt till likabehandling. Det innebär att de har samma rättigheter och skyldigheter som svenska medborgare, och att socialtjänstlagen ska tillämpas fullt ut. För ekonomiskt aktiva ställs inget krav på att vara självförsörjande (SKL 2016). Ekonomiskt aktiv är, enligt SKL, arbetstagare, egen företagare eller aktivt arbetsökande med reell chans att få arbete.

Det innebär att en person kan ha rätt till ekonomiskt bistånd, efter ansökan och individuell prövning. Vid den individuella prövningen ska man kunna bevisa sin uppehållsrätt. Det kommer också att utredas om behovet kan tillgodoses på annat sätt. En arbetande maka/make i hemlandet kan innebära att man anser att behovet blir tillgodosett på annat sätt. Vidare utreds "egentlig hemvist", man ska kunna bevisa att man har ett ordnat boende. (Stockholm Stad)

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Folkbokföring i Sverige, SKV 717

Mer information från Försäkringskassan:

Blankett: Intyg om rätt till vård i Sverige
blankett 5435

Broschyr 4068: Försäkrad när du bor eller arbetar i Sverige

Arbetsförmedlingen

Vid inskrivningen på Arbetsförmedlingen ska man kunna visa en giltig identitetshandling.

INSKRIVNING OCH SAMORDNINGSNUMMER

EU-medborgare har rätt att skriva in sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Om personen saknar samordningsnummer ska inskrivningen göras manuellt, på papper. I dessa fall ska Arbetsförmedlingen rekvidrera samordningsnumret från Skatteverket. När personen fått besked om sitt samordningsnummer, kan en digital registrering ske i efterhand med registrerat datum för första besöket.

Vid inskrivningen måste personen kunna uppvisa giltig identitetshandling.

En giltig identitetshandling kan vara ett pass eller id-kort utfärdat i personens hemland.

HANDLÄGGARSAMTAL

Alla EU-medborgare har rätt till ett personligt möte med handläggare. Vid detta möte ska Arbetsförmedlingen tillhandahålla tolk, antingen personligt närvarande eller via telefon.

Under mötet ska EU-medborgaren få information om vilka eventuella insatser Arbets-

förmedlingen kan bistå med. Hen ska också få en personlig handlingsplan samt information om sin skyldighet att skicka in aktivitetsrapport varje månad. På aktivitetsrapporten ska den arbetssökande redovisa vilka jobb hen sökt och vilka andra aktiviteter som genomförts för att få arbete. Om en person inte fyller i aktivitetsrapporten räknas den inte längre som aktivt arbetssökande och blir utskrivnen från Arbetsförmedlingen.

BEDÖMNING OCH INSATSER

Enligt en EURES-handläggare kan EU-medborgare ha rätt till olika insatser, exempelvis ”Stöd och matchning”. Denna insats förutsätter att personen kan styrka sin utbildning och erfarenhet. Det är också en tolkningsfråga där handläggaren bedömer utifrån olika kriterier, till exempel om EU-medborgaren har en realistisk chans att få ett arbete och om hen har

en förankring till Sverige. Enbart folkbokföring räknas inte som förankring.

EU-medborgare kan också ha rätt till validering av sina kunskaper, men detta sker bara utifrån vissa reglerade yrken, till

exempel inom bygg och vård. Vilka yrken som är aktuella för validering kan man hitta på EURES-portalen på Arbetsförmedlingens hemsida.

En anvisning till ett program ska vara arbetsmarknadspolitiskt motiverad. Det betyder att den ska bedömas som lämplig både för den enskilde och ur ett arbetsmarknadspolitiskt perspektiv. Bedömningen utgår inte endast från individens förutsättningar utan också från de lokala och regionala förhållandena på

”EU-medborgare har rätt att skriva in sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen.”

arbetsmarknaden. Därför kan bedömningar om anvisningar till arbetsmarknadspolitiska program komma att skilja sig åt mellan olika områden. En viktig del av bedömningen är också kopplad till den anknytning den sökande har till arbetsmarknaden.

Utgångspunkterna för bedömningen är densamma för alla sökande. Det går därför inte att säga att det finns någon rättighet för en enskild att bli anvisad ett arbetsmarknadspolitiskt program som till exempel en praktikplats, men alla har rätt till en individuell bedömning.

LIKABEHANDLING

Alla europeiska medborgare har rätt till likabehandling, det vill säga ska bedömas på samma sätt och utifrån samma kriterier av Arbetsförmedlingen. Alla har också rätt till inskrivning och handläggarsamtal.

Våra erfarenheter i projektet är dock att kunskapen hos de enskilda handläggarna på Arbetsförmedlingen varierar mycket. Vi har fått liknande signaler från personer som kontaktat oss från andra orter i landet för att få hjälp. Människor har nekats inskrivning eftersom de saknar samordningsnummer. Okunskap om giltiga identitetshandlingar råder. Medföljande stödpersoner har nekats medverka på möten och vi har fått höra att ett handläggarsamtal är meningslöst eftersom personen ändå inte kommer att få något arbete. EURES-handläggarna har kompetens inom området, och kan vara ett stöd för handläggarna när de är osäkra.

I projektet har några personer fått praktik beviljat av Arbetsförmedlingen under en kortare tid innan detta togs bort på det aktuella kontoret. Normalt görs numera inga insatser alls förrän efter 6 månader, vilket gäller

samtliga sökanden, och då menar det aktuella kontoret att EU-medborgare inte längre har uppehållsrätt om de inte lyckats få arbete innan dess.

Efter kontakt med Arbetsförmedlingens juridiska avdelning har vi fått information om att Arbetsförmedlingens huvudkontor för närvarande ser över ett flertal frågor av betydelse för gruppen EU-medborgare. Översynen görs för att förbättra stödet för handläggare ute i verksamheten i frågor som rör EU-medborgare. Denna översyn kommer dock inte att hinna bli klar innan bokens tryckning och projektets avslutande i december 2016.

Exempel på bedömning

av två handläggare i olika städer:

I en stad finns en projektdeltagare som jobbat som bagare i 20 år. Han är skicklig och motiverad att etablera sig i Sverige och jobba här. EURES-handläggaren tyckte att detta var ett fall där Arbetsförmedlingen kan gå in och bevilja insatser. Bagare är ett bristyrke i Sverige och de bedömda utsikterna att få jobb är mycket goda.

I en annan stad bedömde den handläggaren att en annan projektdeltagare inte hade minsta chans att få arbete i Sverige. Även denna person är bagare med yrkesutbildning och 5 års arbetslivserfarenhet på ett bageri i Rumänien. Handläggaren menade att det var lönlöst för kvinnan att söka jobb som bagare i Sverige. Inte heller insatser som validering och språkkurs var aktuella.

Skatteverket och skatteregler

Att arbeta med kontrakt och betala skatt är ett sätt att visa sin uppehållsrätt och på sikt ta del av socialförsäkringssystemet. Foto: Skatteverket.

Under hela projektets gång har vi haft kontakt med Skatteverket för att få råd och stöd i olika skattefrågor. Denna text är granskad och godkänd av Skatteverket i september 2016, men ändringar och nya regler kan tillkomma och texten kan därför bli inaktuell. Vi rekommenderar därför att Skatteverket alltid kontaktas för att undvika missförstånd och lagbrott.

SKATTEREGISTRERING OCH SKATTSKYLDIGHET

Att arbeta vitt innebär att man betalar skatt på lön och att arbetsgivaren betalar sociala avgifter. För att undvika svartjobb, måste man därför ansöka om skattsedel. Skatteregistreringen sker hos Skatteverket. När man

ansöker om skattsedel tilldelas personen ett samordningsnummer och erhåller ett skattekonto.

I Sverige finns det två former av skattskyldighet för privatpersoner – obegränsad eller begränsad skattskyldighet. En obegränsad skattskyldig person är skattskyldig här för alla sina inkomster och en begränsad skattskyldig person är bara skattskyldig för vissa, i lagtext uppräknade inkomster.

För en person som kommer till Sverige, men inte för att bosätta sig här, avgörs skattskyldigheten med ledning av hur länge hen vistas här. En person som vistas här i sex månader eller mer (stadigvarande vistelse) är obegränsad skattskyldig. Vistas man här kortare tid än sex månader under en 12-månadersperiod är man begränsad skattskyldig.

Vid bedömning av om man vistas här stadigvarande, och därmed blir obegränsad skattskyldig, måste man ibland ta hänsyn till avbrott i vistelsen i Sverige och om man vistas i Sverige i flera omgångar.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Regler för dig som vill arbeta som anställd i Sverige, SKV 345

SAMORDNINGSNUMMER

För att kunna betala skatt om man inte är svensk medborgare och saknar personnummer, behövs ett samordningsnummer. Syftet med samordningsnumret är att myndigheter och andra verksamhetsområden ska ha ett alternativ till personnumret när personen inte är folkbokförd i Sverige. Samordningsnumret

tilldelas av Skatteverket. Den enskilda personen kan inte själv begära att få ett samordningsnummer, utan detta måste ske genom en myndighet. Till exempel ska Arbetsförmedlingen rekvidrera numret från Skatteverket när en person utan samordningsnummer skrivs in på Arbetsförmedlingen. När en person ansöker om skattsedel erhålls samordningsnumret automatiskt.

SKATTSEDLAR OCH BESKATTNING

En EU-medborgare kan beskattas enligt Särskild INKkomstskatt för utomlandsbosatta, så kallad SINK, eller enligt inkomstskattelagen och erhålla en A-skattsedel. Det är vistelse-tiden i Sverige som avgör aktuell skattsedel. Det är också möjligt för en EU-medborgare att starta företag i Sverige och då krävs en företagsregistrering och F-skattsedel.

SINK-SKATT

En person som vistas i Sverige kortare tid än sex månader är begränsat skattskyldig och kan då beskattas enligt SINK.

Den särskilda inkomstskatten är en definitivskatt på 20% och personen är skattskyldig från första kronan. Arbetstagaren behöver inte lämna någon inkomstdeklaration och har inte rätt att göra några avdrag. I ansökan anges vem som är arbetsgivare och löneutbetalare. Till ansökan ska en kopia av giltig id-handling eller pass bifogas. Beslutet om SINK-skatt gäller en enskild arbetsgivare. Om en arbetstgare har fler än en arbetsgivare, krävs ett nytt SINK-skattebeslut för varje ny arbetsgivare. Beslutet från Skatteverket är årsbundet. Ansökan måste därför göras för varje nytt kalenderår.

”För en person som kommer till Sverige, men inte för att bosätta sig här, avgörs skattskyldigheten med ledning av hur länge hen vistas här.”

På ansökan ska in- och utresedatum anges. Dessutom ska personen uppge tidigare vistelsetid i Sverige under den senaste 12-månadersperioden. Detta ligger till grund för Skatteverkets bedömning om personen har rätt till SINK-skatt eller inte. Oavsett om personen jobbar eller inte, räknas perioden in i de sex månaderna. Om personen reser tillbaka till hemlandet och stannar där en

tid, kan även denna tid ingå i de sex månaderna. Bedömningen grundar sig på hur lång vistelsetiden i Sverige är, jämfört med den tid personen befinner sig utanför landet.

Om personen vill, kan hen välja att bli beskattad enligt inkomstskattelagen och få en A-skattsedel, även om personen befinner sig kortare tid än sex månader i Sverige.

A-SKATT

Om en person bor och arbetar stadigvarande i Sverige i minst sex månader är hen obegränsat skattskyldig här. Det innebär att personen betalar skatt enligt inkomstskattelagen på inkomster på samma sätt som om personen bodde här permanent.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Särskild inkomstskatt för personer som arbetar i Sverige och bor utomlands, SKV 442

Blankett: Ansökan om särskild inkomstskatt för utomlandsbosatta, SKV 4350

Pdf: Snabbfakta om skatter – Tillfälligt anställda i Sverige, SKV 315 11

Vid beskattning enligt inkomstskattelagen erhålls en A-skattsedel. Den gäller samtliga arbetsgivare och alla inkomster som tjänats in i Sverige. Denna skattsedel är årsbunden och måste sökas för varje nytt kalenderår. På beslutet om A-skattsedel står det utifrån vilken skattetablell personen ska beskattas. En person som erhållit en A-skattsedel har rätt till avdrag och jämkning. Dessutom är personen skyldig att deklarerat sin inkomst.

F-SKATT

Det är möjligt för en EU-medborgare att starta företag i Sverige och ansöka om att bli godkänd för F-skatt. Kontakta Skatteverket för hjälp och mer information.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Starta företag, Lättläst information från myndigheterna, SKV 410

Broschyr: Företagsregistrering, SKV 418

Blankett: Företagsregistrering, SKV 4620

DEKLARATION OCH JÄMKNING

När arbetstagaren beskattas enligt SINK krävs ingen inkomstdeklaration. Då kan heller inget grundavdrag göras.

En person som erhållit en A-skattsedel har rätt till avdrag och jämkning. Dessutom är personen skyldig att deklarerat sin inkomst. Om personen varit bosatt i Sverige hela året, och om de totala inkomsterna understiger 18 739 kronor (inkomstår 2016), debiteras ingen skatt. I dessa fall finns ingen skyldighet att lämna in-

komstdeklaration heller. Om hen däremot inte varit bosatt i Sverige hela året, blir det skatt vid lägre inkomster än 18 739 kronor (inkomstår 2016). Brytpunkten för skatt är beroende på hur länge man har varit bosatt i Sverige. Deklarationskyldighet föreligger i dessa fall om de

totala inkomsterna uppgår till minst 100 kronor.

Ett beslut om preliminär A-skatt, jämkning, innebär att arbetsgivaren ska göra ett lägre eller högre avdrag för skatt än vad som framgår av skattetablellen. Även en EU-medborgare som endast har inkomst i Sverige del av året, har rätt till

jämkning och skatteavdrag. Det är den totala årsinkomsten som är grund för uträkningen. Ett beslut om preliminär A-skatt kan fattas när som helst under inkomståret. När arbetstagaren vet eller kan uppskatta inkomsten för hela året kan hen ansöka om jämkning. Om arbetstagaren inte har ansökt om jämkning under året rättas skatten till i samband med deklaration året därpå. Har hen betalat för mycket, får hen tillbaka pengar, och har hen betalat för lite får hen besked om hur mycket som ska betalas in ytterligare.

Mer information från Skatteverket:

Blankett: Jämkning (ändring av preliminär A-skatt), SKV 4302

Arbetsgivarens ansvar och skyldigheter

En anställning är en väg in i samhället. Foto: Getty Images.

FÖRSÄKRING

De företag som är bundna av kollektivavtal mellan en arbetsgivarorganisation inom Svenskt Näringsliv och fackliga organisationer ska ha en kollektivavtalad försäkring för alla anställda. Denna försäkring gäller även för EU-medborgare.

Om arbetsgivaren är ett företag utan kollektivavtal eller en privatperson är det viktigt att veta att många av de utsatta EU-medborgarna som kommer till Sverige ofta saknar en egen sjuk- och olycksfallsförsäkring från hemlandet. Därför finns det inget automatiskt skydd för personen om en olycka inträffar. Det går att teckna försäkringar för dessa personer hos olika försäkringsbolag.

VID FÖRETAGSANSTÄLLNING

Med en företagsanställning avser vi när ett företag anställer en person på kortare eller längre tid.

SKATT

När arbetstagen beskattas enligt SINK, ska skatteavdrag göras från första kronan. Det är arbetsgivarens ansvar att betala in skatten.

När arbetstagen har A-skattsedel, ska inget skatteavdrag göras i de fall ersättningen understiger 1000 kronor per år. Om ersättningen är 1000 kronor eller mer, ska arbetsgivaren betala in skatten. Arbetstagen är däremot skyldig att deklarerera alla sina inkomster över 100 kronor om hen

inte varit bosatt i Sverige hela året. Det kan innebära att arbetstagaren själv måste betala skatt för sina inkomster.

SOCIALA AVGIFTER

Huvudregeln är att arbetsgivaren ska betala arbetsgivaravgifter på ersättning för utfört arbete. Undantag finns om arbetstagaren

har ett intyg som visar tillhörighet i ett annat lands socialförsäkringssystem.

De regler som gäller lägre arbetsgivaravgift vid anställning av yngre personer med

personnummer, gäller även EU-medborgare med samordningsnummer.

Oavsett om arbetstagaren har SINK-skatt eller A-skattsedel, ska arbetsgivaren betala sociala avgifter för ersättningar som uppgår till minst 1000 kronor per år.

ARBETSGIVARDEKLARATION

Arbetsgivare ska lämna arbetsgivardeklaration oavsett om arbetstagaren har SINK- eller A-skattsedel. Enda undantaget är om ersättningen underskrider 1000 kronor och arbetstagaren har en A-skattsedel. Då behövs ingen arbetsgivardeklaration.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Skatteavdrag och arbetsgivaravgifter – för anställda i Sverige och utomlands, SKV 401

KONTROLLUPPGIFTER

Arbetsgivare ska varje år lämna kontrolluppgifter om sina anställda till Skatteverket. Uppgifterna visar bland annat utbetalad lön och avdragen skatt. Kontrolluppgifter ska lämnas om det sammanlagda värdet

av ersättningar och förmåner till en person är 100 kr eller mer för hela året. I de fall personen har SINK-skatt ska kontrolluppgifterna lämnas på blankett KU 13 och för personer med A-skatt ska blankett KU 10 användas.

”Huvudregeln är att arbetsgivaren ska betala arbetsgivaravgifter på ersättning för utfört arbete.”

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Kontrolluppgifter – lön, förmåner m.m., SKV 304

Blankett: KU 10 - Kontrolluppgift från arbetsgivare m.fl., SKV 2300

Blankett: KU 13 - Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (SINK), SKV 2340

Företag är arbetsgivare	SINK-skatt						A-skatt					
	Lönebesked	Skatt	Arbetsgivaravgift	Arbetsgivardeklaration	Kontrolluppgift, KU 13	Deklaration (At)	Lönebesked	Skatt	Arbetsgivaravgift	Arbetsgivardeklaration	Kontrolluppgift, KU 10	Deklaration (At)
0-999	●	●		●	●		●				●	●
1000-	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●	●

At=arbetstagare

I samtliga fall är det arbetsgivarens ansvar att ovanstående blir gjort. Det är endast deklARATIONEN som arbetstägaren (At) är skyldig att lämna.

PRIVATANSTÄLLNING

Med privatanställning menar vi när en privatperson, som inte har ett företag, anställer och är arbetsgivare för en annan privatperson utan företag.

SKATT OCH SOCIALA AVGIFTER

När arbetstägaren beskattas enligt SINK, ska skatteavdrag göras från första kronan. Det är arbetsgivarens ansvar att betala in skatten. Arbetsgivaren är även skyldig att betala arbetsgivaravgifter om ersättningen per år är 1000 kronor eller mer.

När arbetstägaren har A-skatt kan arbetsgivaren (privatpersonen) betala 999 kronor utan att betala skatt. Arbetstägaren måste däremot deklarerera alla sina sammanlagda inkomster över 100 kronor om hen inte varit bosatt i Sverige hela året. Arbetstägaren kan då själv vara skyldig att betala in skatt även om ersättningen är under 1000 kronor.

Om ersättningens storlek är mellan 1 000-9 999 kronor är regeln att arbetstägaren själv ska betala in skatt och sociala avgifter. Arbetsgivaren kan dock komma överens med arbetstägaren att arbetsgivaren betalar skatt och arbetsgivaravgifter på ersättningen även när den understiger 10 000 kr. I dessa fall måste arbetstägaren ange i sin inkomstdeklARATION att det finns en sådan överenskommelse. För belopp större än 10 000 kronor, är det arbetsgivaren som är skyldig att betala skatt och sociala avgifter.

ARBETSGIVARDEKLARATION

Vid beskattning enligt SINK är arbetsgivaren alltid skyldig att lämna en arbetsgivardeklARATION.

När en person beskattas enligt inkomstskattelagen och har A-skattsedel ska arbetsgivaren lämna arbetsgivardeklARATION på ersättningar som uppgår till minst 1000 kronor per år. I båda fallen kan arbetsgivaren välja att antingen registrera sig som arbetsgivare och lämna en elektronisk rapport eller att använda den Förenklade arbetsgivardeklARATIONEN. Den Förenklade arbetsgivardeklARATIONEN tjänar då även som kontrolluppgift.

KONTROLLUPPGIFTER

När ArbetsgivardeklARATION lämnas ska kontrolluppgift KU 13 användas för personer med SINK-skatt och kontrolluppgift KU 10 för personer med A-skattsedel.

Om man använder den Förenklade arbetsgivardeklARATIONEN tjänar denna även som kontrolluppgift. Då behövs ingen ytterligare kontrolluppgift.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Förenklad arbetsgivardeklARATION för privata tjänster, SKV 448

Blankett: Förenklad arbetsgivardeklARATION, SKV 4805

Blankett: KU 10 - Kontrolluppgift från arbetsgivare m.fl., SKV 2300

Blankett: KU 13 - Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (SINK), SKV 2340

Privatperson är arbetsgivare	SINK-skatt						A-skatt							
	Lönebesked	Skatt	Arbetsgivar-avgift	Förenk.arb.giv .	Arbetsgivar-deklaration	Kontrolluppgift , KU 13	Deklaration, (At)	Lönebesked	Skatt	Arbetsgivar-avgift	Förenk.arb.giv .	Arbetsgivar-deklaration	Kontrolluppgift , KU 10	Deklaration (At)
Bruttolön/år														
0-999	●	●		●	●	●		●						●
1000-9999	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●	●	●
10 000-	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●	●	●

At=arbetstagare

Antingen enbart Förenklad arbetsgivardeklaration ● eller

Arbetsgivardeklaration ● och kontrolluppgift ●

Vid överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare kan utbetalaren betala in skatt och arbetsgivaravgifter. ●

Det är arbetstagarens (At) skyldighet att lämna deklARATION.

TÄNK PÅ!

Det är lätt att tro att en EU-medborgare kan ta emot ersättning upp till 999 kronor per år från en och samma arbetsgivare skattefritt, oavsett om det är en privatperson eller ett företag.

Detta stämmer bara i de fall EU-medborgaren är bosatt i Sverige och vistas här hela året.

Personen måste dessutom ha en A-skattse

del, inte SINK-skatt. Om arbetstagaren inte har skattsedel alls och tar emot ersättning är det svartarbete.

För EU-medborgare som har A-skattsedel och tjänar pengar och vistas i Sverige under delar av året föreligger deklARATIONSSKYLDIGHET för inkomster större än 100 kronor.

Lön och löneutbetalning

Flera EU-medborgare vi har mött är vana vid av att jobba som dagavlönade, ofta utan kontrakt. De får arbete för någon dag eller kortare period och avlönas kontant i direkt anslutning till avslutat uppdrag.

I många fall fungerar kontant löneutbetalning även i Sverige, men det är inte säkert att detta sätt fungerar och är tillämpligt i alla anställningssituationer.

Om en person ansökt om A-skattsedel, men ännu inte fått besked säger Skatteverket att man trots detta kan betala ut lön. I dessa fall drar man skatt enligt den skattetablell där arbetsgivaren befinner sig och lägger på ytterligare 10%. I samband med löneutbetalningen ska arbetstagaren få ett lönebesked.

LÖNEBESKED

Arbetsgivare ska alltid lämna lönebesked till den anställde. Förutom arbetsgivarens och arbetstagarens namn och samordnings- eller personnummer ska bruttolön och skatteavdrags storlek framgå.

KONTANT LÖNEUTBETALNING

Parterna kan komma överens om när och hur ofta lönen ska betalas. Ofta är det privata anställda eller mindre företag som har denna flexibilitet.

BANKKONTO

På vissa bankkontor är det möjligt för EU-medborgare med samordningsnummer

att öppna lönekonto med enbart id-kort, på andra ställen måste personen ha ett biometriskt pass. Beslutet om krav på identitetshandlingar och samordningsnummer/personnummer för att öppna konto, tas av respektive bank- eller regionkontor. Det innebär att en bankkedja kan tillåta öppnande av bankkonto på en ort, men inte på en annan.

Swedish Bankers, Svenska Bankföreningen, beskriver på sin hemsida vad som krävs

för att få öppna bankkonto.

”Om arbetsgivaren inte kan betala ut lönen kontant och arbetstagaren inte får öppna bankkonto, kan utbetalningsavi vara ett alternativ.”

Mer information från

Svenska Bankföreningen:

<http://www.swedishbankers.se>

”Att bli bankkund”

UTBETALNINGSAVI

Om arbetsgivaren inte kan betala ut lönen kontant och arbetstagaren inte får öppna bankkonto, kan utbetalningsavi vara ett alternativ. På mottagarens utbetalningsavi står det tryckt var hen kan hämta sina pengar. Inget av de angivna ställena löste dock in avierna på grund av att id-korten inte var tillräckliga som identifikationshandling. Inte heller de banker vi var i kontakt med löste in avierna.

På Forex fungerar det i nuläget att lösa in avierna och där räcker det med rumänskt eller bulgariskt id-kort och samordningsnummer.

Försäljning på torg och marknad

Många tillverkar och säljer sina produkter på gatorna. Foto: Getty Images.

Torg- och marknadshandel är försäljning som sker på gator, torg, marknader, loppmarknader, mässor, festivaler, tillfälligt utnyttjade lokaler eller liknande.

Försäljningen kan delas in i tre olika verksamhetsgrupper beroende på vad som säljs och i vilken omfattning försäljningen sker:

- Näringsverksamhet
- Hobbyverksamhet
- Försäljning av privat lösöre

Beroende på verksamhet sker beskattningen i olika inkomstslag; näringsverksamhet, tjänst eller kapital.

NÄRINGSVERKSAMHET

För att en verksamhet ska bedömas som näringsverksamhet ska den bedrivas varaktigt, yrkesmässigt och med objektivet vinstsyfte. Skatteverket bedömer om en verksamhet är näringsverksamhet eller inte. De gör en samlad bedömning av de omständigheter som föreligger i varje enskilt fall. Omständigheter som är av intresse;

- Bedrivs verksamheten självständigt?
- Genererar verksamheten ett överskott, det vill säga går den med vinst?
- Hur omfattande är verksamheten (räknat i antal kunder eller intäkts-givande transaktioner)?

- Verksamhetens art, är det normalt sett näringsverksamhet, eller kan det vara privat intresse/hobby?
- Betydelsen för försörjningen?
- Har den skattskyldige någon särskild utbildning som är relevant för verksamheten?
- Vilka marknadsföringsåtgärder finns?

Om alla tre kriterierna är uppfyllda; det vill säga att verksamheten bedrivs självständigt, varaktigt och med vinstsyfte, ska den beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet. I de fall man enbart har ett fåtal omsättningar på ett år och ett negativt resultat bör man kunna ifrågasätta om det är näringsverksamhet.

HOBBYVERKSAMHET

Utmärkande för en hobbyverksamhet:

- Är något som görs på fritiden
- Är inte den huvudsakliga försörjningen
- Arbetet utförs inte på uppdrag åt någon annan

”Inkomst av försäljning av vilt växande bär, svampar och kottar som personen själv har plockat och säljer är skattefri om den understiger 12 500 kronor.”

bär, svampar och kottar som personen själv har plockat och säljer är skattefri om den understiger 12 500 kronor.

I princip alla inkomster från hobbyverksamhet är skattepliktiga och beskattas i inkomstslaget tjänst. Hobbyverksamhet ska deklarerars om den utvisar ett överskott.

Inkomst av försäljning av vilt växande

FÖRSÄLJNING AV PRIVAT LÖSÖRE

Enstaka försäljningar ska beskattas i inkomstslaget kapital. Vid enstaka försäljningar av tillgångar som använts för personligt bruk gäller att vinster upp till 50 000 kronor per år är skattefria.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Försäljning på torg- och marknad, SKV 609

Broschyr: Hobbyverksamhet, SKV 344

Många plockar bär eller svamp och säljer. Foto: Getty Images.

Foto: Linus Forsberg

Foto: Linus Forsberg

Foto: Christian Tigerblad

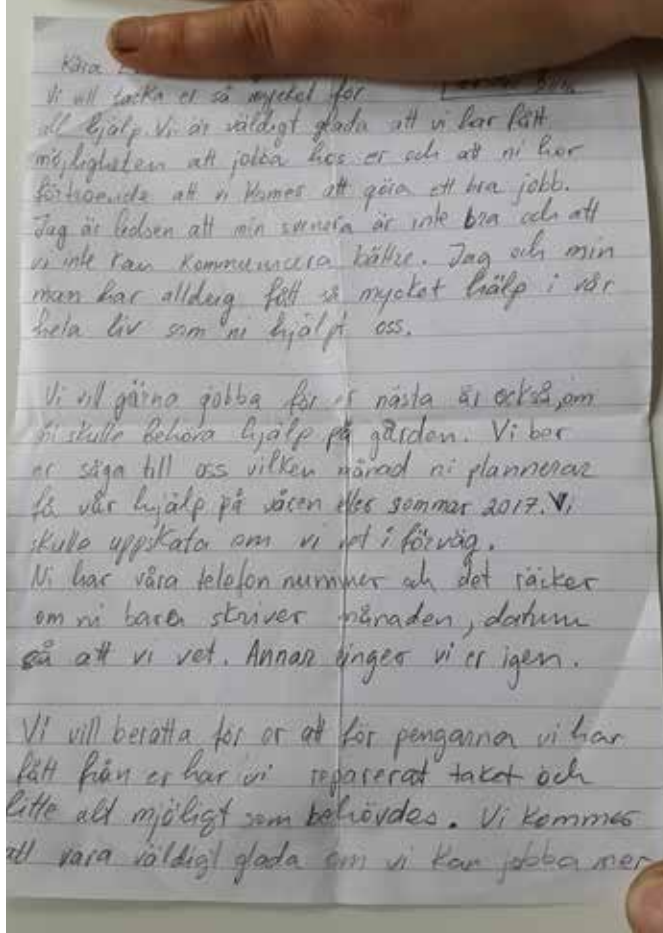

Foto: Linus Forsberg.

Från utsatthet och utanförskap till insatthet och innanförskap

Vi ser dem överallt, de modiga människor som kommit till Sverige för att ta makten över sina egna liv. De vill påverka sin situation och förändra framtiden för sig och sina barn. Dessa pionjärer kommer för att be om hjälp för att förändra sin situation.

Människorna som valt att komma till Sverige har fått oss att se och upptäcka situationer och levnadsvillkor i Europa vi tidigare inte visste fanns. Tack vare dem kan vi inte

blunda, utan måste ta vårt ansvar som nation, organisation, individ och medmänniska. Var och en på sitt sätt.

De flesta människor vi träffat lever under likartade förhållanden i Sverige och påverkas på liknande sätt av sin situation. Men gruppen EU-medborgare är mångfacetterad. De är i olika åldrar, kommer från olika platser och har olika drömmar och olika anledningar till varför de kommer till Sverige.

Vi har träffat människor som helt saknar

utbildning, men även människor som har gått ut både grund- och gymnasieskola. Vi har mött människor som aldrig har haft ett arbete, eller jobbat som daglönearbetare – människor med yrkeslivserfarenhet – som blivit arbetslösa. Vissa har arbetat, men utan formell kompetens eller dokumenterad arbetslivserfarenhet. Vi har mött människor som lever i extrem fattigdom, segregation och utanförskap i hemlandet.

Även när de kommer hit till Sverige hamnar de i ett utanförskap. Deras situation utan någonstans att bo, begränsad tillgång till hygien och tvättmöjligheter gör dem ytterligare utsatta.

När de kommer till Sverige har de sina erfarenheter och sin verklighet med sig. De vill jobba och de kan tänka sig att göra vad som helst. De ber oss hjälpa dem att hitta jobb. I Sverige finns en annan verklighet. Här finns inga daglönjobb som lätt kan erbjudas. Jobb hittar man ofta genom att kontakta arbetsgivare, svara på annonser eller lämna en intresseanmälan, skicka CV och personligt brev. Det kräver språkkunskaper och ett brett kontaktnät, något man ofta saknar som ny i landet och då man inte tillhör samhället. Här finns dessutom svensk byråkrati och regler för avtal och anställning. Här finns ofta krav på utbildning och arbetslivserfarenhet. Det är inte konstigt att dessa båda verkligheter krockar.

Sveriges Stadsmissioner vill ta sitt ansvar. I projektet har vi arbetat för att stötta utsatta EU-medborgare och vår ambition har varit att få dem att bli insatta. Insatta i hur

arbetsmarknaden och det svenska samhället fungerar. Insatta i arbetsmarknadens förväntningar och möjligheter. Insatta i skyldigheter och rättigheter. På detta sätt vill vi ge människor insikter och erfarenheter som kan ligga till grund för deras beslut och som ger dem nya möjligheter i framtiden.

Det räcker dock inte med att vara insatt för att gå från ett utanförskap till ett innanförskap. Ett innanförskap i hemlandet innebär att ha samma rättigheter som alla andra, likvärdiga möjligheter till utbildning, bra bostäder och en chans att försörja sig. Det är hemnationens ansvar.

De som önskar etablera sig i Sverige behöver också lämna utanförskapet. En förutsättning för innanförskap i Sverige är att myndigheter och enskilda handläggare har kunskap om vilka regler som gäller, och att de är tydliga och kända. EU-medborgare som uppfyller kraven för uppehållsrätt eller folkbokföring ska få ta del av de rättigheter som följer med detta. Det är Sveriges stats, myndigheters och kommuners ansvar.

”I projektet har vi arbetat för att stötta utsatta EU-medborgare och vår ambition har varit att få dem att bli insatta.”

Att hjälpa en utsatt människa att bli insatt och gå från ett utanförskap till ett innanförskap i samhället kräver engagemang, empati, kunskaper och uthållighet. Det handlar om att gå ett steg längre än nödhjälp. Ett arbete med kontrakt är den enda, på riktigt, framkomliga vägen mot innanförskap. Det finns många initiativ runt om i landet, och vårt projekt är bara ett av dem. Vi har arbetat med utbildande och arbetsintegrerande insatser. Vårt arbete är inte heltäckande, men vi hoppas att det kan ligga

till grund för inspiration och motivation för andra att utveckla eller förfina. Här kan till exempel ideella organisationer, föreningsars, kyrkors och församlingars insatser göra skillnad.

Även företag kan bidra till innanförskap genom att sponsra på olika sätt. Vi har haft samarbeten med företag som erbjudit allt ifrån jobbupdrag och ekonomiska bidrag, till att skänka material och bjuda på sina kunskaper och utbildningsinsatser. Arbetsgivare, som ser potential i dessa människor och förstår att de är en resurs, kan anställa.

Som medmänniska kan du bidra på olika sätt. Pengar i en mugg gör skillnad för den enskilda individen. Hen får möjlighet att själv prioritera och ta ansvar för sin framtid. Pengar till en organisation eller förening, i Sverige eller hemlandet, kan göra att insatser och verksamheter kan utvecklas och tillåta ett långsiktigt perspektiv. Vill du bidra ekonomiskt är det upp till dig att bestämma på vilket sätt du gör det. Men det är inte bara pengar som kan leda till förändring. Om du kan bidra med din tid finns det många organisationer och föreningar som behöver volontärer som stöttar på olika sätt. Du som har kunskap kan bidra med den.

Vi ser att det inte finns en universallösning. Det finns inte en metod som fungerar för alla. Det finns ingen quick-fix. I stället handlar det om att möta varje människa, varje individ och jobba tillsammans med hen för att

hitta just hens potential och drivkraft utifrån erfarenheter och drömmar om framtiden.

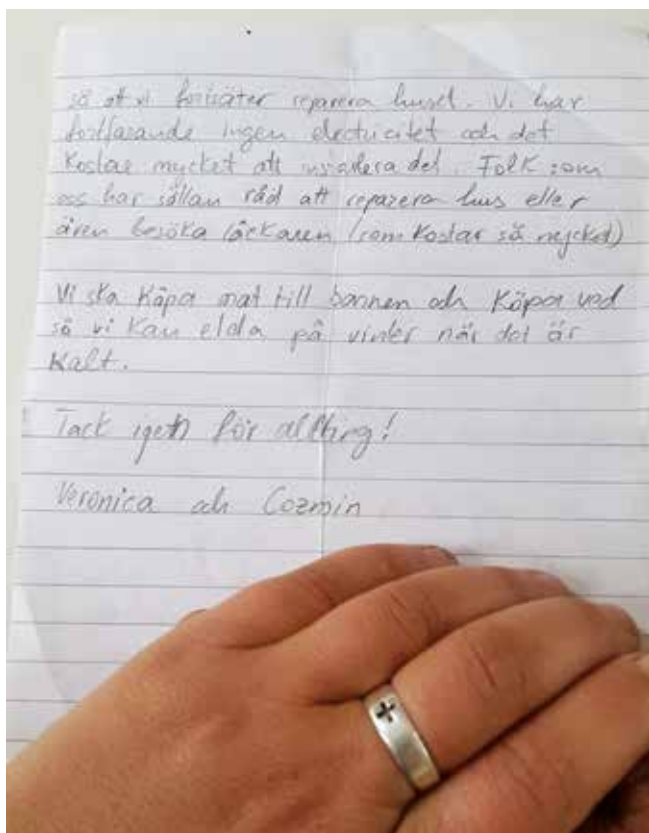
Detta har inneburit att arbetsmetoderna varit olika beroende på individens förutsättningar.

Vi kan finnas med och stötta upp, men vi kan inte axla och ta över det personliga ansvaret från individen.

”I stället handlar det om att möta varje människa, varje individ och jobba tillsammans med hen för att hitta just hens potential och drivkraft utifrån erfarenheter och drömmar om framtiden.”

Oavsett i vilket land personen vill bo i framtiden, tror vi att det vi gör här och nu, påverkar där och i framtiden. Människor i ett innanförskap vet sina rättigheter och

skyldigheter. De blir en resurs att räkna med nu och framåt. Insatta människor som lever i ett innanförskap, har förutsättningar att fatta kloka beslut och påverka sina vägval. Det ger dem möjlighet att ta makten över sina egna liv.

Bilagor

Att arbeta som anställd i Sverige

ARBETSTILLSTÅND OCH UPPEHÅLLSRÄTT

Du som EU-medborgare har rätt att arbeta i Sverige och behöver inte söka arbetstillstånd. Du har också automatisk uppehållsrätt under anställningen. För att kunna ta del av dina rättigheter som anställd måste det dock handla om vitt arbete, alltså ett arbete med anställningsavtal.

ANSTÄLLNINGSAVTAL

Ett anställningsavtal är en skriftlig överenskommelse mellan dig och din arbetsgivare där det står vad som gäller för din anställning. Avtalet ska bland annat innehålla information om anställningsform, tillträdesdag eller anställningsperiod, arbetsuppgifter, befattning, lön samt eventuell kollektivavtalstillhörighet. Det är viktigt att både du och arbetsgivaren undertecknar avtalet och att ni har varsitt exemplar. Har du inte fått ditt eget exemplar ska du kräva det, annars finns risken att du jobbar svart.

Jobbar du utan kontrakt har du inga möjligheter att ingå i landets socialförsäkringssystem. Det kan vara svårare att hitta bostad då de flesta hyresvärdar kräver en kopia på anställningsavtal/dokument som styrker att du har fast inkomst.

SKATTEREGISTRERING

Har du fått ett jobb måste du registrera dig på Skatteverket oavsett vad det är för anställningskontrakt. Om ditt kontrakt är tillfälligt får du

ett samordningsnummer. Det är ett nummer du ska uppge i kontakt med myndigheter.

BETALA SKATT

Om du jobbar i Sverige ska du betala skatt här, och din arbetsgivare ska betala in arbetsgivaravgifter. Den som betalar skatt kan få del av socialförsäkringssystemet. Hur du beskattas beror på hur länge du vistas här.

SINK-SKATT

Om du är i Sverige kortare tid än sex månader på ett år och ska jobba under den här perioden, ska du ansöka om Särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, så kallad SINK-skatt. Du räknas då som begränsat skattskyldig, eftersom att du anses vara bosatt i ett annat land. SINK-skatten är en skatt på 20 % som arbetsgivaren är skyldig att betala in för dig. Du behöver inte lämna in någon deklaration i slutet av året. Om du har flera arbetsgivare ska du ansöka om en skattsedel för varje arbetsgivare.

A-SKATT

Om du befinner dig i Sverige och arbetar mer än sex månader räknas du som obegränsat skattskyldig. Det innebär att du ska betala skatt i Sverige för samtliga inkomster. Du betalar då A-skatt och den ansökan som du lämnar till Skatteverket efter att ha fått ditt kontrakt heter Ansökan om preliminär skatt. Skatten betalas i Sverige beroende på hur stor årsinkomsten är.

Skatten är mer eller mindre individuell och det är inte alltid man vet hur mycket man kommer att tjäna under året. Därför är det svårt att bestämma hur stor skatt man egentligen ska betala, och därför är all skatt preliminär. Oftast betalar man ungefär 30 % i skatt. Året efter du har arbetat får du en deklaration där det står hur mycket du tjänat och hur mycket skatt du har betalat. Har du betalat för mycket i skatt får du tillbaka pengar året efter. Så kan det vara om du har haft låga inkomster. Om du har betalat för lite skatt kan du bli skyldiga att betala mer i skatt, så kallad restskatt.

LÖNEBESKED

När du får lön ska du få ett kvitto på det. Det kallas för lönebesked. Där ska arbetsgivarens namn, ditt namn och samordningsnummer framgå. Dessutom ska bruttolön (det du tjänat innan skatt), inbetald skatt och nettolön (den lön du fått) redovisas.

JÄMKNING OCH GRUNDSKATTEAVDRAG

När du har en A-skattsedel kan du ansöka om skattejämkning om du inte har så stora inkomster. Grundavdraget innebär att du får tjäna upp till en viss summa utan att betala skatt. Jämka kan du göra om du vet att du inte kommer att tjäna så mycket när du arbetar. Att jämka innebär att du kan få betala en lägre eller högre skatt när du jobbar. Du kan inte själv bestämma att du kan göra avdrag eller jämka, utan detta måste du ansöka om hos Skatteverket. Förutsättningarna för att få göra avdrag och jämka är beroende av hur mycket du tjänar och hur länge du befinner dig i Sverige.

Den som har SINK-skatt kan inte ansöka om jämkning eller få grundskatteavdrag.

DEKLARATION OCH KONTROLLUPPGIFTER

På våren året efter du har arbetat får du blan-

ketter skickade till dig som du ska kontrollera, godkänna och skriva under. Där står det hur mycket din slutliga skatt är och om du får någonting tillbaka eller eventuellt måste betala in mer. För att kunna kontrollera att uppgifterna från Skatteverket är korrekta och stämmer får du papper från din arbetsgivare, så kallade kontrolluppgifter. Där står hur mycket du har fått i lön under året och hur mycket skatt arbetsgivaren har betalat in för dig. Har du flera arbetsgivare får du kontrolluppgifter från alla.

Den som har SINK-skatt behöver inte deklarerera.

MYCKET KORT ANSTÄLLNING

Även när du jobbar hos privatpersoner ska du skatteregistrera dig. Om ersättningen du får är under 10 000 kronor, är du själv ansvarig för att betala in skatten, men du kan komma överens med din arbetsgivare om att hen gör det istället.

FOLKBOKFÖRING

Har du en anställning med månadslön eller en tidsbegränsad anställning som varar längre än ett år ska du ansöka om folkbokföring. Då får du ett personnummer. Som folkbokförd i Sverige har du samma rättigheter som en svensk medborgare. Det betyder att du har sjukförsäkring, och kan få del av olika bidrag om din inkomst är låg.

För att bli folkbokförd och få ett personnummer behöver du kunna styrka att du ska stanna kvar i Sverige minst 1 år.

Som timanställd framgår det inte hur mycket du arbetar, och då räcker det inte med bara kontraktet. Du ska ha jobbat minst 6 månader innan du kan ansöka om folkbokföring och få ett personnummer. För att kunna visa att du har jobbat under denna period ska du spara dina lönespecifikationer. Har du

inte gjort det kan du be om en kopia från din arbetsgivare eller be om att få ett anställningsintyg istället.

LÖNEUTBETALNING

Många arbetsgivare vill sätta in din lön på ett konto. I Sverige är det svårt att öppna bankkonto. Oftast kräver bankerna att du har pass, och inte nationellt id-kort, som legitimation. Varje bankkontor kan själva välja om de accepterar id-kort. Reglerna är olika beroende på bank och stad.

Om du inte kan öppna bankkonto, kanske din arbetsgivare kan betala ut lönen via en bankgiroavi. Då måste du visa giltig legitimation. På de flesta utbetalningsställen krävs ett pass för att betala ut pengarna, men på vissa ställen räcker det med id-kort.

Din arbetsgivare kanske har möjlighet att betala ut din lön i kontanter. Tyvärr är det inte alla som har möjlighet till det.

ARBETSGIVARINTYG

Från din arbetsgivare kan du få ett arbetsgivarintyg både medan du jobbar och när du har slutat jobba. Det bevisar att du har haft en anställning. På detta intyg står det uppgifter om var du har arbetat, hur mycket du har arbetat och under vilken tid samt vad du har arbetat med.

En arbetsgivare är skyldig att skriva ett arbetsgivarintyg när du ber om det.

REKOMMENDATIONSINTYG

Det är lättare att få jobb i Sverige om du rekommenderas av någon. Det kan till exempel vara en arbetsgivare som anlitat dig eller en privatperson som kan rekommendera dig.

Du kan också få ett skriftligt omdöme av arbetsgivaren, där det står mer om dina arbetsuppgifter och hur väl du klarade dem.

De styrker din arbetslivserfarenhet och dina kompetenser och gör att andra kan bli intresserade av att anställa dig. Det är bra om det finns telefonnummer eller mejladress till din arbetsgivare, då ser man att det finns en referensperson.

En arbetsgivare är inte skyldig att skriva något rekommendationsintyg.

FÖRSÄKRING

De flesta arbetsgivare tecknar försäkringsavtal som gäller alla anställda. Detta innebär att du automatiskt täcks av försäkringen när du skriver under anställningsavtalet. Men denna försäkring gäller endast för arbetsolyckor, och ger inte tillgång till vanlig vård. Mindre arbetsgivare eller privatpersoner saknar ofta denna försäkring. Kontrollera vad som gäller när du tar ett arbete.

REGISTRERING HOS FÖRSÄKRINGSKASSAN

Vanlig vård har du rätt till om du har sjukförsäkring i ditt hemland och har det europeiska hälsokortet med dig. Du har också rätt till vård om du har fått ett personnummer eller är registrerad hos Försäkringskassan. Den som har ett arbete lämnar in sitt anställningsbevis och sitt senaste lönebesked till Försäkringskassan, tillsammans med en ansökan. Endast den som har ett vitt arbete, och betalar skatt, kan bli registrerad hos Försäkringskassan. Om du blir registrerad hos Försäkringskassan, ska du få ett intyg på det.

Mer information från Skatteverket:

Broschyr: Regler för dig som vill arbeta som anställd i Sverige, SKV 345.

Angajare cu contract în Suedia

PERMISUL DE MUNCĂ ȘI DREPTUL DE ȘEDERE

Ca cetățean european ai dreptul să lucrezi în Suedia fără să soliciți permis de muncă. În plus, pe perioada angajării ai automat drept de ședere aici. Totuși, ca să ai acces la aceste drepturi trebuie să fie muncă cu contract.

CONTRACTUL DE MUNCĂ

Contractul de muncă este o înțelegere în scris pe care tu și angajatorul o aveți legată de munca pe care o prestezi. Contractul trebuie să conțină informații despre ce tip de contract este, în ce zi ai început munca sau pe ce perioadă lucrezi, despre ce muncă este vorba și care sunt atribuțiile tale de serviciu, salariu și eventual contractul colectiv de muncă în care te încadrezi. Contractul este semnat de tine și de angajator. În Suedia contractul se semnează în dublu exemplar, iar angajatorul este obligat să îți dea unul din exemplare. Dacă nu ai primit un exemplar, solicită-l, altfel există riscul să muncești, de fapt, la negru.

Dacă muncești fără contract nu ai acces la sistemul de asigurări și beneficii sociale pe care Suedia le oferă locuitorilor săi. În plus, nu va fi la fel de ușor să închiriezi o locuință, deoarece mai toți proprietarii vor o dovadă că ai un venit stabil.

ÎNREGISTRAREA LA FISC

Dacă ai găsit de muncă cu contract trebuie să te înregistrezi la Fiscul suedez (Skatteverket) pentru ca angajatorul să îți poată plăti dările la stat. La înregistrare vei primi un cod fiscal de înregistrare (numărul provizoriu samordningsnummer).

COTIZAREA LA STAT

Pe perioada în care lucrezi în Suedia, vei plăti taxe tot în Suedia. Angajatorul este cel care plătește atât taxa de angajator cât și contribuțiile tale de angajat. Prin cotizarea la stat ai dreptul la aceleași asigurări sociale în Suedia ca și cetățenii suedezi. Ce tip de taxă plătești depinde de perioada pe care o petreci aici.

TAXĂ DE TIP SINK (SINK-SKATT)

Dacă stai în Suedia mai puțin de 6 luni de-a lungul unui an și lucrezi în această perioadă, vei depune o Cerere de înregistrare la Fisc pentru impozit pe venit pentru străini, așa-numita taxă de tip SINK. În acest caz se consideră că nu toate veniturile tale trebuie impozitate în Suedia, deoarece ești stabilit într-o altă țară. Taxa de tip SINK este stabilită la 20% și este plătită Fiscului direct de către angajator, ceea ce înseamnă că nu trebuie să lași declarație de venit la sfârșitul anului. Dacă ai mai mult de un angajator, va trebui să depui o cerere de înregistrare pentru fiecare loc de muncă în parte.

TAXĂ DE TIP A (A-SKATT)

Dacă stai în Suedia mai mult de 6 luni, contribuțiile tale de angajat vor fi aceleași ca ale unui cetățean suedez. Vei plăti deci taxă de tip A, iar cererea de înregistrare la Fisc se numește Cerere de taxă preliminară. Această taxă este stabilită în funcție de venitul tău anual. În Suedia se face taxare diferențială, ceea ce înseamnă că taxa este stabilită pentru fiecare indi-

vid în parte. Deoarece contribuțiile de angajat, ca și celelalte taxe, se stabilesc în funcție de venitul anual este greu să știi de la început în ce categorie te încadrezi. Nu poți să știi mereu exact care va fi venitul tău la sfârșitul anului. De aceea toate taxele de aici sunt preliminară. De obicei se plătesc taxe în jur de 30%. Abia după sfârșitul anului vei primi o declarație de venit de la Fisc, gata completată cu venitul pe care l-ai obținut și ce taxe ai plătit deja. Dacă s-a întâmplat să plătești prea mult, vei primi partea plătită în plus înapoi. De multe ori cei care primesc o parte din taxă înapoi sunt cei cu venituri mici. Dar dacă ai plătit prea puțin, va trebui să plătești o așa-numită taxă restantă.

FLUTURAȘUL DE SALARIU

Când primești salariu primești și o chitanță, numită fluturaș de salariu. Pe fluturaș scrie de obicei numele tău, codul tău fiscal (samordningsnummer) și numele angajatorului sau al firmei angajatoare. În plus, figurează și salariul brut (cât ai câștigat înainte de taxă), salariul net (suma de bani pe care o primești în mână sau pe cont) și taxa plătită.

AJUSTAREA TAXEI ȘI DEDUCEREA PERSONALĂ DE BAZĂ

Dacă plătești taxă de tip A poți să ceri să ți se ajusteze taxa atunci când ai venituri mici. Deducerea personală de bază în Suedia înseamnă că nu trebuie să plătești taxe deloc dacă veniturile tale nu depășesc o anumită sumă stabilită de Fisc. Cererea de ajustare a taxei o poți face dacă știi că nu o să câștigi prea mult, Fiscul fiind instituția care îți aprobă această cerere, dar aceeași cerere o folosești și dacă vrei să ți se stabilească o taxă mai mare, în cazul în care veniturile tale sunt mult mai mari decât at crezut la început.

Dacă plătești taxă de tip SINK nu ai dreptul la ajustare sau la deducere personală de bază a taxei.

DECLARAȚIA DE VENIT ȘI DATELE DE CONTROL

În Suedia primești declarația de venit gata completată de la Fisc, iar tu nu trebuie decât să o verifici și să o semnezi. Formularul este trimis la adresa cu care ești înregistrat la Fisc cândva în timpul primăverii. Pe formular scrie care este taxa ta definitivă pentru anul trecut și ce bani trebuie să primești înapoi, eventual dacă trebuie să plătești ceva în plus. Ca să poți verifica datele pe care Fiscul le deține despre tine, angajatorul îți dă la finalul fiecărui an informații scrise despre câți bani ai primit ca salariu și taxele pe care angajatorul le-a plătit din salariul tău brut Fiscului de-a lungul întregului an. Aceste informații se numesc în Suedia "date de control" (kontrolluppgifter). Dacă ai mai mulți angajatori vei primi date de control de la fiecare în parte.

Dacă plătești taxă de tip SINK nu trebuie să lași nicio declarație de venit.

ANGAJAREA PE PERIOADĂ FOARTE SCURTĂ

Chiar și atunci când lucrezi cu ziua pentru persoane private trebuie să te înregistrezi la Fisc. Dacă primești mai puțin de 10000 de coroane pentru munca prestată ești singur responsabil să îți plătești taxele, dar poți ajunge la o înțelegere cu angajatorul să ți le plătească el.

ÎNREGISTRAREA LA EVIDENȚA POPULAȚIEI

Dacă ești angajat cu un salariu lunar prestabilit sau dacă ai un contract de muncă pe durată determinată mai mare de un an trebuie să faci cerere de înregistrare la Evidența Populației. Tot atunci primești și număr personal, iar drepturile tale sunt egale cu cele ale unui cetățean suedez. Vei avea asigurare de sănătate și vei putea primi aceleași subvenții și ajutoare sociale ca un cetățean suedez dacă ai venituri mici.

Dar ca cererea ta să fie aprobată și să primești numărul personal trebuie să poți dovedi prin acte să vei sta în Suedia cel puțin un an.

Dacă lucrezi cu ora și din contract nu reiese care este norma ta de lucru și perioada în care vei lucra, trebuie să fi lucrat cel puțin 6 luni înainte de a face cererea de înregistrare la Evidența Populației. Împreună cu cererea vei depune și fluturașii de salariu din ultimele luni de lucru. Dacă nu mai ai fluturașii de salariu poți să îi ceri angajatorului copii sau o adeverință de salariat.

PLATA SALARIULUI

Majoritatea angajatorilor vor vrea să te plătească prin transfer bancar. În Suedia nu este ușor să îți deschizi un cont bancar. Băncile vor cel mai adesea să te legitimezi cu pașaportul, nu cu buletinul, dar fiecare oficiu bancar are libertatea de a alege să accepte și buletin. Regulele sunt diferite pentru orașe și bănci diferite.

În cazul în care nu poți deschide un cont bancar s-ar putea ca angajatorul să te plătească prin aviz bancar. Cu avizul bancar poți ridica banii de la diferite agenții. Unele agenții vor cere să te legitimezi cu pașaportul, dar se găsesc și agenții care acceptă buletin.

S-ar putea ca angajatorul să te poată plăti în bani lichizi, dar din păcate nu toți au această posibilitate.

ADEVERINȚA DE SALARIAT

Poți solicita adeverință de salariat de la angajatorul tău atât în perioada în care lucrezi ca angajat, cât și după ce ți s-a încheiat contractul. Adeverința de salariat este o dovadă în scris că ai fost angajat. Pe adeverință trebuie să scrie cu ce anume ai lucrat, unde ai lucrat, pe ce perioadă și cu ce normă.

Angajatorul este obligat să îți elibereze adeverința de salariat.

RECOMANDAREA

În Suedia îți găsești mai ușor de muncă dacă ești recomandat de cineva, un angajator sau chi-

ar și o persoană privată pentru care ai lucrat.

Angajatorul îți poate da o recomandare în scris despre cât de bine te-ai descurcat la serviciu, ceea ce îți poate facilita angajarea în altă parte. Această adeverință reprezintă o dovadă a experienței tale de muncă și a competențelor tale la locul de muncă. Pe recomandare ar trebui să scrie și numărul de telefon și/sau adresa de e-mail ale angajatorului.

Angajatorul nu este obligat să îți dea o recomandare.

ASIGURAREA LA LOCUL DE MUNCĂ

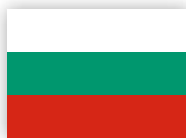
Mai toți angajatorii au asigurare pentru angajații lor. În momentul în care semnezi contractul ești și tu asigurat la locul de muncă. Această asigurare acoperă numai îngrijirea medicală în cazul unui accident la locul de muncă, deci nu reprezintă o asigurare medicală în Suedia. Uneori, firme mai mici sau persoane private care angajează nu îți oferă această asigurare. Întreabă angajatorul când semnezi contractul dacă au asigurare și ce fel de asigurare este.

ÎNREGISTRAREA LA CASA NAȚIONALĂ DE ASIGURĂRI (FÖRSÄKRINGSKASSAN)

În Suedia ai dreptul la îngrijire medicală dacă ai deja asigurare de sănătate în România și ai la tine cardul european de sănătate. Dacă ai primit număr personal ai automat asigurare de sănătate suedeză. O altă metodă de a avea acces la îngrijire medicală aici este înscrierea la Casa Națională de Asigurări. Dacă ești angajat te poți înscrie cu o adeverință de salariat și cu ultimul fluturaș de salariu. Având contract de muncă, plătești automat și taxe de angajat, ceea ce îți dă dreptul la asigurare de sănătate prin Casa Națională de Asigurări. La înscriere primești o adeverință.

Приложение 1 Работа като служител в Швеция

РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА РАБОТА И ПРЕБИВАВАНЕ

Като гражданин на Европейския съюз ти имаш право да работиш в Швеция и не е необходимо да кандидатстваш за разрешително за работа. Ти, също така, получаваш автоматично разрешението за пребиваване в страната по време на периода на заетостта. За да можеш да се възползваш от тези работни права, трябва работата ти да е законна, с други думи, да имаш договор.

ТРУДОВИ ДОГОВОРИ

Трудовият договор е договор между теб и работодателя. Това е споразумение относно всички условия свързани с работата, което и двете страни, ти и работодателят ти трябва да подпишат. Ти трябва да имаш един екземпляр и работодателят ти също запазва един екземпляр. Договорът трябва да съдържа информация за вида на заетостта, датата на започване, работните задължения, работната длъжност, заплатата, както и евентуално дали работодателят има споразумение с някои от трудовите съюзи. Важно е и двете страни – ти и работодателят ти да са подписали и всеки да има свое копие. Ако не си получил твоя екземпляр от договора, трябва да го изискаш, защото рискуваш работата да е на черно.

Ако работиш без договор нямаш възможността да участваш в социалната система. Може да бъде по-трудно с търсенето

на квартира, защото повечето наемодатели изискват копие на трудов договор / документ, който доказва, че имаш фиксиран доход.

ДАНЪЧНА РЕГИСТРАЦИЯ

Ако си намерил работа в Швеция трябва да се регистрираш при Скатевекет (бел. прев. Шведската данъчна агенция) независимо какъв вид трудов договор имаш. Ако това е за първи път и договорот е временен, получаваш координационен номер. Този номер трябва да се представя пред Скатевекет и другите агенции.

ОБЛАГАНЕ С ДАНЪЦИ

Ако работиш в Швеция трябва да плащаш данъци, както и работодателят ти да изплаща данък на държавата. Този, който плаща данъци е част от социалната система. Как ще бъдеш облаган зависи от това колко дълго живееш в Швеция.

СИНКДАНЪК

Ако периодът на престоя ти е по-кратък от шест месеца за годината и ще работиш в този период, тогава трябва да кандидатстваш за специален данък общ доход за пребиваващи в чужбина, тъй наречения СИНК-данък (бел. прев. абривиатура от Шведски език). Ти се водиш като частично данъчно задължен. Този данък е 20 % и е задължение на работодателя да изплаща данъка за теб. Няма нужда да

подаваш декларация в края на годината. Ако имаш още работодатели трябва да кандидатстваш за данъчно облагане във връзка с всеки работодател.

A-ДАНЪК

Ако се намиращ в Швеция и работиш повече от шест месеца се разглеждаш като неограничено данъчно задължен. Това означава, че трябва да плащаш данък в Швеция за всичките си приходи. В този случай плащаш A-данък и заявлението, което подаваш в Скатеверкет се казва Молба за предварителен данък (бел. прев. на Шведски ез. Се произнася Ансокан ом прелиминер скат). Размерът на данъка, който се плаща в Швеция зависи от размера на годишния доход.

Данъкът е малко или много индивидуален и невинаги човек може да знае колко пари ще изкара през годината. Затова е сложно да се изчисли точно колко голям данък трябва да се плаща и следователно данъкът е предварителен. Най-често данъкът, който се плаща е 30 %. Годината след като си работил получаваш декларация, на която пише колко пари си изкарал и колко пари си платил в данъци. Ако си платил повече в данъци, получаваш пари обратно през годината след като си работил. Така се получава ако си имал ниски доходи. Ако си плащал прекалено малко данък, можеш да бъдеш задължен да платиш допълнително данък, тъй наречения остатъчен даък.

ПЛАТЕЖЕН ФИШ

Когато работодателят ти изплаща заплатата, трябва да получиш разписка за това. Този документ се нарича платежен фиш. Там трябва да фигурира името на работодателя, твоето име, както и координационния ти номер или личния ти номер за идентичност. Освен това

трябва да бъдат включени бруто заплатата /това, което си изкарал преди данъчното облагане/, сумата платен данък и нето заплатата /заплатата, която си получил чисто/.

РЕГУЛИРАНЕ И ДАНЪЧНИ ОБЛЕКЧЕНИЯ

Когато имаш решение за A-данък, имаш правото да кандидатстваш за данъчно регулиране или корекция, ако доходите ти не са особено високи. Основно приспадане означава, че можеш да изкараш до определена сума пари, без да се налага да плащаш данък. Данъчно регулиране или корекция можеш да правиш, ако знаеш, че няма да изкараш много пари, когато работиш. Данъчно регулиране означава, че можеш да плащаш по-нисък или по-висок данък, когато работиш. Ти не можеш сам да решиш да правиш приспадане или регулиране /корекция/, без да кандидатстваш за това при Скатеверкет. Условието за това да правиш приспадане или регулиране, зависят от това, колко пари изкарваш и от колко време се намиращ в Швеция.

Когато човек има СИНК-данък, той няма право да кандидатства за коригиране или данъчно облекчение.

ДЕКЛАРАЦИЯ И УДОСТОВЕРЕНИЕ НА УДЪРЖАН ДАНЪК И ИЗПЛАТЕН ОБЛАГАЕМ ДОХОД

Пролетта на следващата година, след като си работил получаваш предварително попълнен напечатан формуляр, който трябва да провериш, одобриш и подпишеш. На този документ пише крайния ти данък и дали ще получиш пари обратно или дали евентуално трябва ти да заплатиш още. За да можеш да провериш дали данните на Скатеверкет са правилни трябва да имаш документ от работодателя ти, тъй нареченото удостоверение на удържан данък и изплатен

облагаем доход. Там пише колко пари си изкарал през изминалата година и колко голям данък е удържан на работодателя ти. Ако си имал няколко различни работодатели, трябва да получиш тези данни от всеки един от тях.

Ако имаш решение за специален данък общ доход за пребиваващи в чужбина СИНК, не се налага да декларираш доходите по-късно.

КРАТКОТРАЙНА ЗАЕТОСТ

Дори когато работиш за частно лице трябва да се регистрираш при данъчните служби. Ако възнаграждението, което получаваш е под 10 000 крони ти самият си задължен да изплатиш данъка върху него, но можеш и да се споразумеш с работодателя ти да го направи вместо теб.

НАЦИОНАЛНА РЕГИСТРАЦИЯ

Ако си назначен на работа с месечна заплата или си с временна заетост, която е по-дълга от година, тогава можеш да кандидатстваш за национална регистрация. При тази регистрация получаваш Шведски личен номер за идентичност. Като регистриран в Швеция имаш и същите права като на Шведски гражданин. Това означава, че имаш здравно осигуряване и можеш да получаваш помощи в случай, че имаш нисък доход.

За да бъдеш регистриран и да получиш Шведски личен номер за идентичност трябва да можеш да докажеш, че ще останеш в Швеция най-малко една година.

Назначението на почасова работа не е ориентир за това колко работиш и затова не е достатъчно да имаш договор за почасова работа. Ти трябва да си работил поне 6 месеца преди да можеш да кандидатстваш за регистриране и да получиш Шведски личен номер за идентичност. За да можеш да покажеш, че си работил през този период

трябва да си пазиш платежните фишове за заплата. Ако не разполагаш с тях, можеш да помолиш твоя работодател за копия или вместо това да ти издаде удостоверение за работа.

ИЗПЛАЩАНЕ НА ЗАПЛАТАТА

Много работодатели желаят да внасят заплата ти в сметка. В Швеция е трудно да се отвори банкова сметка. Най-често банките изискват паспорт като форма на легитимация, а не лична карта. Всеки банков клон може сам да реши дали приема лична карта. Правилата са различни в зависимост от банката и града.

Ако не можеш да си отвориш банкова сметка, работодателят ти евентуално би могъл да изплаща заплата ти чрез банкиро чек. При този начин на заплащане трябва да покажеш валиден документ за самоличност. На повечето места където стават изплащанията се изисква паспорт за да получиш парите, но на някои е достатъчно и с лична карта.

Твоят работодател може и да има възможност да изплаща заплата ти в брой. За съжаление, не са много тези, които имат възможност за това.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Когато работата е свършена или по време на твоето назначение, можеш да помолиш работодателя ти да ти даде удостоверение, че работиш при него. На удостоверението има информация, за това къде си работил, колко си работил, кога си работил и с какво точно си работил. Работодателят е задължен да ти издаде това удостоверение ако го изискаш.

ПРЕПОРЪКА

В Швеция е по-лесно да си намериш работа, когато имаш препоръка от някого. Това може

да бъде работодател за когото си работил, например, или частно лице, което те препоръчва.

Можеш също да получиш писмена препоръка, където работодателят описва твоите работни задължения в повече подробности, с оглед на това и как си справял с тях. Това доказва твоя работен опит и компетенции и може да направи така, че други работодатели да проявят интерес да те наемат. Добре е да фигурира телефонен номер или имейл адрес на работодателя ти, за да се вижда, че има имаш работодател, който те препоръчва.

Работодателят ти не е задължен от закона да ти напише препоръка.

ЗАСТРАХОВКА

Повечето работодатели подписват застрахователни договори за всички служители. Това означава, че ти автоматично си покрит от застраховката при подписване на трудов договор. Но тази застраховка се отнася само за злополуки на работното място и не осигурява достъп до редовна грижа. По-малките работодатели или частни лица често не

разполагат с тази застраховка. Провери какво се отнася за теб когато те назначават на работа.

РЕГИСТРИРАНЕ КЪМ ОБЩЕСТВЕНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Ти имаш право на редовни медицински грижи ако имаш здравна застраховка в родната ти страна и имаш европейска здравна карта в себе си. Имаш също така право на медицински грижи ако си получил Шведски личен идентификационен номер или си регистриран в социалното осигуряване (бел. прев. Форшекрингскасан – Шведската агенция за социално осигуряване). Тези, които имат работа предоставят удостоверение за заетост от работодателя и най-новия си платежен фиш от заплатата заедно със заявление за регистрация към Форшекрингскасан. Само тези, които имат законна работа с договор и плащат данъци, могат да бъдат регистрирани към Форшекрингскасан. Ако бъдеш регистриран към Форшекрингскасан, получаваш документ удостоверение за това.

Planering: Jobba i Sverige-kurs

Tillfälle 1

1. LÄS JOBBERÄTTELSEN

Christian och Maria jobbar på samma jobb och har en kvinnlig chef. Christian har svårt att alltid göra som chefen säger, just eftersom hon är kvinna. Maria lyssnar hellre på Christian och gör som han säger.

Arbetet startar kl. 8:00, så båda brukar dyka upp runt kvart över åtta, ibland lite tidigare, ibland lite senare. Det första Maria gör är att tända en cigarett och röka. Hon kastar fimpen på marken. Runt hennes arbetsplats ligger det fullt med fimpar, eftersom hon oftast tänder en ny när den gamla är utrökt.

Christian sätter igång så snart han kan. Båda arbetar hårt och kämpar för att göra ett bra jobb. Christian jobbar snabbt och effektivt, vilket gör han ibland får göra om saker som inte blev som de skulle. Maria arbetar långsammare och tänker efter innan hon gör något. Hon provar sig fram och frågar chefen när hon inte förstår. Hon gör alltid rätt, men hon hinner inte

lika mycket som Christian gör.

Christian ringer till sin fru. Ofta pratar han med henne medan han arbetar. Ibland är telefonen påslagen så de kan prata hela tiden.

Varken Christian eller Maria talar svenska.

Maria förstår lite grand, men pratar inte gärna.

Christian gör inga större försök att lära sig.

Han tycker inte att han behöver det.

När klockan är tio försvinner deras arbetskamrater till fikarummet. De andra pratar, går på toaletten och äter lite. Christian och Maria har inte med sig något att äta eller dricka och de jobbar vidare fastän de andra gått på rast. Så brukar de göra även när det är lunch.

Nästa dag startar inte Christians bil så han kan inte ta sig till jobbet. Hemma har Marias barn blivit akut sjuka, så hon åker iväg hem direkt. På arbetsplatsen står chefen och undrar varför de inte kommer.

2. DISKUTERA

Arbetsgivaren är den som leder arbetet. Han eller hon är chef och bestämmer vad och hur något ska bli gjort. De allra flesta arbetsgivare

tycker om engagerade medarbetare som kommer med egna förslag, men det är arbetsgivaren som har sista ordet.

Så här diskuterade deltagarna

Egenskaper hos medarbetaren: Pålitlig, noggrann, gör sitt bästa, positiv inställning, kommer med förslag om förbättringar, lyssnar in.

Förväntningar: Passar tider, gör det som sägs, frågar om man inte förstår, meddelar förhinder (sjukdom, hemresa etc.), röker på angiven plats under rasten, kastar inte fimpar på marken, pratar inte i telefon under arbetet, tar med egen mat om inte annat bestämts.

3. MINA STYRKOR – BESKRIVANDE ORD

Utgå från blanketten och låt deltagarna ringa in de ord och egenskaper de tycker stämmer

in på dem själva. Diskutera orden, ett i taget. När är en viss egenskap viktig?

Ringa in de alternativ du anser

stämmer in på dig:

(încercuiește opțiunile care credeți că se aplică pentru tine:)

Tar ansvar	îți asumi responsabilitatea
Glad	Bucuros
Lugn	Liniștit
Försiktig	Atent
Målmedveten	Hotărît
Uppmärksam	Atent
Tystlåten	Tăcut
Pålitlig	De încredere/serios
Ambitiös	Ambițios
Lyssnar på andra	Ascultî pe alții
Ordningsam	Ordonat
Noggrann	Atent la detalii
Positiv	Pozitiv
Engagerad	Îți dai interesul
Optimistisk	Optimist

Ringa in de alternativ du anser

stämmer in på dig:

(Заградете алтернативите, които са верни за вас:)

Tar ansvar	Поемам отговорност
Glad	Весел
Lugn	Спокоен
Försiktig	Внимателен
Målmedveten	целенасочен
Uppmärksam	Бдителен
Tystlåten	Мълчалив
Pålitlig	Надежден
Ambitiös	Амбициозен
Lyssnar på andra	Вслушващ се в другите
Ordningsam	Подреден
Noggrann	Внимателен - точен
Positiv	Позитивен
Engagerad	Отдаден
Optimistisk	Оптимистичен

4. SYNUNKTER FRÅN ARBETSGIVARE

Berätta om och diskutera arbetsgivares erfarenheter när det gäller att anställa EU-medborgare.

En referensgrupp sa följande utifrån sina erfarenheter som arbetsgivare för EU-medborgare:

Positivt: arbetsvilliga, har ofta praktiska erfarenheter från hemlandet, jobbar hårt, starka och energiska.

Svårigheter: kommunikationen, svårt att passa tider, röker ofta, pratar i telefon, saknar

körkort, handledning behövs, löneutbetalningen, ta sig till arbetsplatsen, arbetstagaren känner inte till krav och förväntningar på sig.

Observera att detta inte gäller generellt för alla arbetsgivare eller arbetstagare!

Tillfälle 2

1. REPETERA OCH ÅTERKOPPLA

Vad pratade vi om senast?

Hur var det?

2. VAD KAN MAN GÖRA SJÄLV?

Vad är du beredd att göra för att ändra din situation?

Här är exempel från deltagarna, men också andra idéer som diskuterades

Vara aktivt kontaktsökande – skapa relationer (skaffa vänner)

Efterlikna den svenska arbetsplatsetiken (inte röka, passa tider)

Pålitlig

Fundera på vilka egenskaper du har som du vill lyfta fram

Delta i aktiviteter för att lära mer – visa framfötterna

Delta i svenskundervisning och språkcafé

Skriva CV

Skriva in på AF

Söka jobb

Lära skriva och läsa – gå i skolan (second chans, after school)

Flytta dit det finns jobb

Jobba i en annan stad - pendla

3. ARBETSREGLER

Kort genomgång av vilka regler som finns på den svenska arbetsmarknaden

- Att arbeta vitt - betala skatt
- Anställningsavtal
- Söka skattsedelnummer
- Lönebesked, löneutbetalning ofta månaden efter utfört arbete
- Inskrivning AF

4. AVSLUTNING – UTVÄRDERING

Vad tycker du om kursen?

Planering: Arbetscoachning

Syfte

Att öka deltagarnas självförtroende och tillit till sin förmåga för att kunna ta ett aktivt ansvar i sitt jobbsökande.

det svenska samhället och arbetsmarknaden, kännedom om sina rättigheter samt att ha utvecklat sitt kontaktnät med potentiella arbetsgivare.

Huvudmål

Att underlätta för deltagarna att få ett vitt jobb med kontrakt genom att ha kunskap om

Tidplan

10 månaders utbildning med följande aktiviteter som ges parallellt under tiden.

DELMÅL 1: ATT UNDERLÄTTA FÖR DELTAGARNA ATT ORIENTERA SIG PÅ ARBETSMARKNADEN

AKTIVITETER

Samhällsinformationskurs

(10 lektioner: 2 timmars lektion med 1 timme information, 30 minuter frågor & svar)

1. Introduktion. Info om kursen, kursens upplägg och generell om Sverige: kort historia, dagens politik, ekonomi och samhälle + förslag på ämne från deltagarna
2. Rättigheter & skyldigheter i Sverige som EU-medborgare
3. Den svenska arbetsmarknaden del 1: vilken typ av jobb finns, vad behövs för att få jobb, rättigheter som anställd
4. Den svenska arbetsmarknaden del 2: AF, vitt jobb/kontrakt
5. Vård
6. Bostad
7. Svensson vs Popescu: kulturella skillnader
8. Jämställdheten
9. Valfärden
10. Förslag från deltagare

Vett och etikett på jobbet

1. Vilka är arbetsgivarens förväntningar?
2. Vilka oskrivna regler finns det?

AF och söka jobb

1. Skriva CV
2. Inskrivning på AF
3. Personlig handledning en gång/månad för att söka jobb och skriva aktivitetsrapport

DELMÅL 2: ATT DELTAGARNA SJÄLVA SKA SÖKA JOBB OCH KOMMUNICERA MED ARBETSGIVARE

AKTIVITETER

Språkundervisning

- Språkkurs på Crossroads eller
- Anmäla till SFA

Språkcafé

- Informera om de språkcaféer som finns

DELMÅL 3: ATT ÖKA DELTAGARNAS YRKESKUNSKAPER

AKTIVITETER

Praktik

- Stäutbildning
- Städpraktik inom Stadsmissionen

Vett och etikett på jobbet

- Vilka är arbetsgivarens förväntningar?
- Vilka oskrivna regler finns det?

DELMÅL 4: ATT UNDERLÄTTA FÖR DELTAGARNA ATT KOMMA I KONTAKT MED ARBETSGIVARE

AKTIVITETER

Studiebesök på arbetsplats

- Kontakta arbetsgivare

Förmedling av kontakt med arbetsgivare (efter deltagarnas behov)

Jobbspeed-dating

- Workshop med arbetsgivare och arbetstagarare

DELMÅL 5: ATT STÄRKA DELTAGARNAS SJÄLVFÖRTROENDE BÅDE I INDIVIDUELLA OCH GEMENSAMMA AKTIVITETER

AKTIVITETER

Motiverande samtal

- Individuella samtal varannan vecka

Team work-aktivitet

- Studiebesök
- Gruppaktiviteter

Tack till

IDEON INNOVATION, MALMÖ

ATRIUM LJUNGBERG, STOCKHOLM

ATRIUM LJUNGBERG, UPPSALA

BEE URBAN, STOCKHOLM

CLAES ALSTRÖMER, MOTORSÅGSUTBILDARE, VADSTENA

JOHAN HAFSTRÖM, SNICKARE, MALMÖ

MATS KÜNZL TEXTILFÄRGER, STOCKHOLM

Källor

Framtid sökes – slutredovisning från den nationelle samordnaren för utsatta EU-medborgare. Statens offentliga utredningar 2016:6
Född fördömd – Romerna, ett Europeiskt dilemma Irka Cederberg
SKL – Några juridiska frågor gällande utsatta EU-medborgare daterat 2016-09-01
<https://skl.se/download/18.1fa-e8ed6156b062e294ed-1da/1474032526582/N%C3%A5gra+juridiska+fr%C3%A5gor+g%C3%A4llande+utsatta+EU-medborgare+-+daterad+1+september+2016.pdf>

<http://www.stockholm.se/stodtillhemlosa>).

The Migration of Roma People-Causes and

Effects

2015-03-07 Föreläsning och seminarium (Linköping) med Dr Vasile Burtea, Universitetet i Bukarest

Lästips i övrigt

Mellan hopp och förtvivlan En lägesrapport om minderåriga EU-medborgare i utsatthet
Rädda barnen, Sveriges stadsmissioner, Göteborgs räddningsmission 2016

Vilka rättigheter har barn som är EU-medborgare och lever i utsatthet i Sverige? Barnrättscentrum, Unicef 2015

”Vi kan mäta antalet insatser och arbetade timmar, men vi kan inte mäta värdet av människors glädje, ökad självkänsla och hopp.”

Läs mer på sidan 90

” Det har varit skönt att göra något
med händerna istället för att sitta ute och frysa.”

MIRELA,
Deltagare i Pop up butiken,
Läs mer på sidan 43.

jobbistallet.se

Sveriges
Stadsmissioner

